

Vršanský - Pecníková - Petřík

Judikatura Európskeho súdu
pre ľudské práva k vybraným článkom
Dohovoru o ochrane ľudských práv
a základných slobôd

Bratislava

2001

*Vydal Spolok právnikov a priateľov práva
v spolupráci s Kanceláriou zástupcu SR pre EŠ/P a Informačným a dokumentačným strediskom o Rade Európy v Bratislave
Vydanie prvé, Bratislava, september 2001*

Zaujímavé vydanie v počte 200 ks. Vydané pre projekt „Vzdelávanie sudcov a justičných čakačov“

Publikácia bola vydaná vďaka finančnej podpore Open Society Foundation - Nadácie otvorenej spoločnosti

Autori: Doc. JUDr. Peter Vršanský, CSc. - kapitola 3. a 4.

Mgr. Marica Pecníková - kapitola 1. a 2.

Mgr. Matúš Petřík - kapitola 5.

Redakčná a technická úprava: JUDr. Milan Galanda

Zalomenie a tlač: MABAG spol. s r. o.

Publikácia neprešla jazykovou úpravou

ISBN 80-968629-1-X

OBSAH

1. Ľlánok 3 - zákaz muèenia /5

- I. Zlé zaobchádzanie so zadržanými a s osobami vo väzniciach a iných zariadeniach, v ktorých je obmedzená osobná sloboda /6
- II. Vydanie a vyhostenie /9
- III. Rasová diskriminácia /12
- IV. Telesné tresty /13

2. Ľlánok 5 - právo na slobodu a bezpečnosť /15

- I. Ľlánok 5 ods. 1 Dohovoru /15
- II. Ľlánok 5 ods. 2 Dohovoru /21
- III. Ľlánok 5 ods. 3 Dohovoru /21
- IV. Ľlánok 5 ods. 4 Dohovoru /25
- V. Ľlánok 5 ods. 1 Dohovoru /26

3. Ľlánok 6 - právo na spravodlivé súdne konanie /29

- I. Použitie článku /29
- II. Právo na súd a na prístup k súdu /35
- III. Verejnosť konania a verejná vyhlásenia rozsudku /37
- IV. Primeranosť dôkazy konania /38
- V. Spravodlivé súdne konanie /43

4. Ľlánok 10 - sloboda prejavu /48

- I. Sloboda prejavu v médiách /48
- II. Iné aspekty slobody prejavu /52

5. Ľlánok 1 Protokolu è. 1 k Dohovoru - ochrana majetku /56

ĚLÁNOK 3

Zákaz muèenia

Ělánok 3 znie:

„Nikoho nemo•no muèi• alebo podrobova• ne¾udskému alebo poni•ujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.”

Ělánok 3 predstavuje jednu zo základných hodnôt demokratických spoločností. Aj za naj•aších okolností, ako je boj proti terorizmu alebo organizovanému zločinu, Dohovor **absolútne zakazuje** muèenie a ne¾udské èi poni•ujúce zaobchádzanie alebo tresty. Ělánok 3 **nepredpokladá •iadne obmedzenie**, èim kontrastuje s väčšinou normatívnych ustanovení Dohovoru a jeho Protokolov è. 1 a 4, a podľa èl. 15 ods. 2 Dohovoru **nepripúš•a •iadnu výnimku**, a to ani v prípade verejného ohrozenia existencie štátu (pozri *Aksoy proti Turecku*, 1997, *Írsko proti Spojenému krá¾ovstvu* a *Chahal proti Spojenému krá¾ovstvu*, 1996).

Súd sa domnieva, •e povinnos•, ktorú Vysokým zmluvným stranám ukladá èl. 1 Dohovoru, zaisti• ka•dému, kto podlieha ich právomoci, práva a slobody uvedené v Dohovore, spolu s èlánkom 3 **vy•aduje od štátov prijatie opatrení spôsobilých zabráni•, aby tieto osoby boli vystavené muèeniu alebo ne¾udskému èi poni•ujúcemu zaobchádzaniu alebo trestom** (pozri *H. L. R. proti Francúzsku*, 1997).

Aby zlé zaobchádzanie spadalo do pôsobnosti èlánku 3 musí dosiahnu• **urèité minimum záva•nosti**. Stanovenie tohto minima je **relatívne**, závisí od **všetkých okolností prípadu**, ako sú **povaha, kontext zaobchádzania, jeho trvanie, fyzické a psychické následky**, v niektorých prípadoch tie• **pohlavie, vek a zdravotný stav obete** (pozri *Castello Roberts proti Spojenému krá¾ovstvu*, 1993).

Tvrdenia o zlom zaobchádzaní musia by• pred Súdom **podlo•ené primeranými dôkazmi** (pozri *Klaas proti Nemecku*, 1993). Na účely preukázania skutkového stavu Súd pou•íva **kritérium dôkazu „nad všetku rozumnú pochybnos•** (au-delà de tout doute raisonnable/beyond any reasonable doubt)”. **Taký dôkaz mô•e vyplýva• aj zo súboru indícií alebo nevyvrátených, dostatoène záva•ných, presných a rovnakým smerom ukazujúcich domienok** (pozri *Írsko proti Spojenému krá¾ovstvu*, 1978).

V prípade *Írsko proti Spojenému krá¾ovstvu* (1978) Súd definoval **muèenie** ako úmyselné ne¾udské zaobchádzanie spôsobujúce ve¾ami záva•né a kruté utrpenie, **ne¾udské zaobchádzanie alebo trest** ako spôsobenie intenzívneho duševného a fyzického utrpenia a **poni•ujúce zaobchádzanie** ako zlé zaobchádzanie, ktoré má vzbudi• u obetí pocity strachu úzkosti a podriadenosti a ktoré je spôsobilé potupi• a poni•i• ich a prípadne zlomi• ich fyzický alebo morálny odpor.

Niektoré zaobchádzania oznaèil Súd za „ne¾udské” hlavne z toho dôvodu, •e boli **uskutoènené úmyselne po dobu mnohých hodín a spôsobili, ak nie skutoène poškodenie, tak aspo• fyzické a morálne utrpenie**. Aby boli nejaký trest alebo zaobchádzanie s ním spojené „ne¾udské” alebo „poni•ujúce”, **utrpenie alebo poni•enie musí predovšetkým presiahnu• to**, ktoré so sebou nevyhnutne nesú dané formy legitímneho zaobchádzania alebo trestu (pozri *Soering*). Otázka, èi **bolo cie¾om zaobchádzania poni•i• alebo potupi• obe• je ïalším aspektom, ktorý je nutné zobra• do úvahy** (pozri napr. *Raminen proti Fínsku*, 1997). **Absencia takého cie¾a ale nemô•e s koneènou platnos•ou vylúèi• konštatovanie porušenia èl. 3.**

Súd pri posudzovaní skutoènosti, èi bol trest alebo zaobchádzanie „poni•ujúce” v zmysle èlánku 3 **skúma, èi bolo jeho cie¾om poni•i• a pokori• danú osobu a èi po posúdení týchto dôsledkov bola úroveň zaobchádzania spôsobilá alebo nie poškodi• osobnos• s•aovate¾a spôsobom nezluèite¾ným s èlánkom 3**. V tomto oh¾ade mo•no skonštatova•, •e **verejný charakter výkonu sankcie alebo zaobchádzania je pri•a•ujúcou okolnos•ou**. Treba ale zároveň pripomenú•, •e **absencia verejnosti nevyhnutne nezabra•uje zaèleneniu trestu do uvedenej kategórie, a je postaèujúce, ak je daná osoba poni•ená vo svojich vlastných oèiach**. Poni•enie v oèiach iných tu nemusí by• zároveň prítomné (pozri rozsudok *Raninen proti Fínsku*, 1997).

Najmä **deti a iné zranite¾né osoby majú právo na ochranu zo strany štátu a to v podobe úèinnej ochrany pred najvá•nejšími útokmi na osobnú integritu** (pozri *X. a Y. proti Holandsku*, 1985, *Stubbings a ïalší proti Spojenému krá¾ovstvu*, 1996).

I. Zlé zaobchádzanie so zadržanými a s osobami vo väzniciach a iných zariadeniach, v ktorých je obmedzená osobná sloboda

Ľ. 3 Dohovoru zakotvuje jednu z najzákladnejších hodnôt demokratických spoločností. **Absolútne zakazuje mučenie a neľudské či ponižujúce zaobchádzanie a tresty, nech by bolo konanie príslušnej osoby akékoľvek** (pozri *Chahal proti Spojenému kráľovstvu*, 1996). **Povaha trestného činu** spáchaného dotknutou osobou je **pre posúdenie z hľadiska Ľ. 3 irelevantná** (rozsudok *T. a V. proti Spojenému kráľovstvu*, 1999).

Ak je nejaká osoba pozbavená slobody, tak je **použitie fyzickej sily voči nej, ak nie je vzhľadom na jej správanie nevyhnutné, útokom na ľudskú dôstojnosť a v zásade predstavuje porušenie práva zaručeného článkom 3** (pozri *Tekin proti Turecku*, 1998).

Ak niektorá osoba obhajitným spôsobom tvrdí, **že bola zo strany polície alebo iných porovnateľných štátnych orgánov vystavená zaobchádzaniu, ktoré je nezákonné a v rozpore s Ľ. 3 Dohovoru**, potom toto ustanovenie **v spojení so všeobecnou povinnosťou**, ktorú zmluvným štátom ukladá Ľ. 1 Dohovoru – „priznáka každému, kto podlieha ich jurisdikcii, práva a slobody uvedené v (...) tomto Dohovore – implikuje **požadavku viesť úctinné oficiálne vyšetrovanie**. Táto povinnosť, rovnako ako tá, ktorá vyplýva z Ľ. 2 Dohovoru, musí viesť **k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb** (v súvislosti s Ľ. 2 pozri *McCann a ďalší proti Spojenému kráľovstvu*, 1995, *Kaya proti Turecku*, 1998, *Yasa proti Turecku*, 1998). **Keby tomu tak nebolo, zákaz mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu by bol bez ohľadu na svoj zásadný význam v praxi neúčinný a v niektorých prípadoch by bolo možné, aby príslušníci štátnych orgánov takmer beztrestne šliapali po právach tých, ktorí podliehajú ich kontrole**.

Ak je osoba **na začiatku zadržania v dobrom zdravotnom stave, zatiaľ čo pri prepustení je zranená, príslušní štátu, aby poskytol prijateľné vysvetlenie o pôvode zranenia** (pozri *Tomasi proti Francúzsku*, 1992, *Ribitsch proti Rakúsku*, 1995).

V prípade *Labita proti Taliansku*, sťažovateľ tvrdil, že bol vo väznici vystavený zlému zaobchádzaniu a to najmä od júla do septembra 1992. Súd skonštatoval, že sťažovateľ **neposkytol podrobné vysvetlenie k týraniam, akému ho podľa jeho slov vystavovali príslušníci väzenskej stráže a na podporu svojich tvrdení nepredložil presvedčivé dôkazy**. Obmedzil sa na popis údajne zovšeobecnenej situácie vo väznici v predmetnom období a odkázal na nótu predsedu súdu pre dohľad nad výkonom trestov z decembra 1996 (táto sa zmieňovala o opakovanom porušovaní práv uväznených a o prípadoch zlého zaobchádzania s nimi). Jediné materiálne dôkazy, ktoré v tejto súvislosti predložil – obsah lekárskeho registra väznice, lekárska správa z marca 1995, výsledok vyšetrenia kolien z apríla 1996 a potvrdenie o vyšetrení psychického stavu z marca 1996 – nepostačovali k vyplneniu tejto medzery. Z lekárskeho registra vôbec nevyplývalo, že problémy so zubnou protézou boli dôsledkom úderov. Pokiaľ ide o problémy s kolenom, ani tu neexistoval dôkaz, že súviseli so zlým zaobchádzaním, a to tým skôr, že prvú lekárske vyšetrenie v tomto smere sťažovateľ podal v auguste 1993, zatiaľ čo tvrdil, že zlé zachádzanie sa značne zmiernilo, ba dokonca prestalo, po mesiaci septembri 1992. Potvrdenia, ktoré sa týkali namietanej psychickej poruchy pochádzali z doby, keď od inkriminovaných udalostí uplynulo viac ako tri a pol roka a nepreukázali žiadnu príčinnú súvislosť. Súd uznal, že **pre jednotlivca vo väzbe môže byť obtiažné získať dôkazy o zlom zaobchádzaní** a zobral do úvahy tvrdenia sťažovateľa, že strážne vyvíjali na uväznené osoby nátlak, aby ich neudali. V opačnom prípade sa im vyhrávali odvetnými opatreniami. Súd ale zároveň poznamenal, že sťažovateľ nevedel, že by mu niekedy bolo odmietnuté povolenie navštíviť lekára. Sťažovateľ sa po septembri 1992 niekoľkokrát obrátil prostredníctvom svojich obhajcov na súdne orgány so žiadosťou o prepustenie na slobodu. Bolo to teda krátko potom, čo sa zlé zaobchádzanie zmiernilo či prestalo. Na predmetné zlé zachádzanie však upozornil až v októbri 1993. Pre toto značné oneskorenie neposkytol žiadne vysvetlenie. Súd preštudoval nótu predsedu súdu pre dohľad nad výkonom trestov z decembra 1996. Bez toho, aby podceňoval závažnosť v nej obsiahnutej kritiky, uviedol, že ide o celkové hodnotenie, ktoré sa neopiera o konkrétne a overiteľné fakty: nemohol mu teda pripísať povahu rozhodujúceho dôkazu. Za týchto okolností Súd uviedol, že údaje, ktoré mal k dispozícii, pokiaľ ide o tvrdenie sťažovateľa, že bol na Pianose vystavený zlému fyzickému a psychickému zaobchádzaniu, neposkytujú také indície, ktoré by tento záver podporili. Tento záver nespochybnili ani všeobecné podmienky života vo väznici na Pianose, tak ako boli opísané sudcom pre dohľad nad výkonom trestov v správe zo septembra 1992, lebo tá neobsahovala žiadny údaj, ktorý by sa týkal konkrétnej situácie sťažovateľa, a preto závažnosť a rozsah v nej popísaného zneužívania právomoci boli redukované do menej alarmujúcich proporcií po vyšetrovaniach vedených príslušnými väzenskými orgánmi. **Údaje, ktoré mal Súd k dispozícii, teda nad všetku rozumnú pochybnosť nepreukázali, že sťažovateľ bol vystavený takému zlému zaobchádzaniu, ktoré by spadalo do sféry pôsobnosti Ľ. 3 Dohovoru. Súd nemohol skonštatovať porušenie tohoto ustanovenia.** Vo vzťahu k vykonaným vyšetrovaniam Súd uviedol - **prehlásenia sťažovateľa v októbri 1993 pred sudcom pre predbežné vyšetrovanie v Trapani a jeho výpoveď pred karabiniermi z januára 1994 vo svojom celku vyvolávali dôvodné podozrenie, že sťažovateľ bol vo väzbe vystavený zlému zaobchádzaniu**. Navyše, väzenské podmienky na Pianose boli v príslušnej dobe v centre záujmu médií a aj iné uväznené osoby sa sťažovali na podobné zaobchádzanie, o akom sa zmieňoval sťažovateľ, čo posilňovalo dôveryhodnosť jeho tvrdení. Súd poznamenal, že potom, ako sudca pre predbežné vyšetrovanie informoval štátne zastupiteľstvo o tvrdeniach pána Labity, štátne orgány uskutočnili v tejto veci isté vyšetrovania. **Nie je však pre-**

svedčený, že boli dostatočne dôkladné a účinné na to, aby vyhověli požiadavkám čl. 3. Súd poznamenal, že vyšetrenie vedené štátnym zastupiteľstvom v Livorne bolo veľmi dlhé: potom, čo bol sčlovek v januári 1994 vypočutý karabiniermi, uplynulo štrnásť mesiacov, než bol znovu predvolaný na identifikáciu zodpovedných osôb, pričom jediný úkon, ktorý bol v tomto intervale uskutočnený, bolo získanie nie fotografií, ale fotokópií fotografií príslušníkov väzenskej stráže. Súd zdôraznil, že počas tohoto obdobia sa sčlovek stále nachádzal vo väzbe. Súd považoval za zarážajúce, že i keď sčlovek vo výpovedi z marca 1995 prehlásil, že by bol schopný spoznať zodpovedné osoby, keby ich osobne videl, nebolo v tomto smere uskutočnené žiadne opatrenie a len o deväť dní neskôr štátne zastupiteľstvo požiadalo o zastavenie vyšetrenia z dôvodu neúspešnej identifikácie vinníkov. Nečinnosť talianskych štátnych orgánov bola o to viac poľutovaniahodná, že sčlovek pána Labity nebola jedinou: na existenciu diskutabilných spôsobov správania príslušníkov väzenskej stráže na Pianose bolo verejne a energicky upozornené samotnými štátnymi orgánmi. **Vzhľadom k neexistencii dôkladného a účinného vyšetrenia vo veci obhájeného tvrdenia sčloveka, podľa ktorého s ním príslušníci väzenskej stráže vo väzbe zle zaobchádzali, Súd dospel k záveru, že bol porušený čl. 3 Dohovoru.**

V prípade *Assenov a ďalší proti Bulharsku* pán Assenov tvrdil, že článok 3 bol porušený z dvoch rôznych dôvodov: jednak tým, že bol bitý policajtmi, o čom svedel lekársky posudok, a za druhé tým, že vnútroštátne úrady okamžite nepristúpili vo vzťahu k jeho tvrdeniam k nestrannému vyšetreniu. Súd uviedol, že vänosť pohmošenie, ktoré u pána Assenova konštatoval lekár, mu dovoľuje dospieť k záveru, že tieto zranenia, najmä ak boli spôsobené políciou, **boli dostatočne závažné na to, aby spadali do pôsobnosti čl. 3.** Na základe predložených dôkazov však Súd nebol schopný posúdiť, či zranenia boli sčlovekovi spôsobené políciou, a či za ne môže byť z pohľadu čl. 3 zodpovedný ašlová štát. Súd sa viacmenej domnieval, že okolnosti ako celok – lekársky posudok, svedectvo A. Assenova, jeho zadržanie po dobu dvoch hodín na policajnej stanici a skutočnosť, že žiadny svedok neuviedol, že by rany, ktoré dal svojmu synovi pán Ivanov (otec sčloveka), boli natoľko silné, aby mohli spôsobiť konštatované pohmošenie – **vyvolávajú dôvodné podozrenie, že zranenia boli spôsobené políciou.** Súd ďalej uviedol, že nie je presvedčený, či bola vyšetrenie vedené vnútroštátnymi orgánmi vo veci sčloveka dostatočne dôkladné a účinné na to, aby vyhovělo požiadavkám uvedeným v čl. 3. V tomto ohľade vyjadril poľutovanie najmä nad tým, ako rýchlo Krajské riaditeľstvo vnútra dospelo k záveru, že zranenie A. Assenova bolo spôsobené jeho otcom, bez toho aby existoval akýkoľvek dôkaz, že svojho syna bil takou silou, aby mu spôsobil pohmošenie popísané v lekárskej správe. Aj keď k tomuto incidentu došlo na verejnosti v prítomnosti zhruba ďalších pätnástich a dvadsiatich občanov rómskeho pôvodu a dvadsiatich vodičov autobusov, príslušné orgány sa nepokúsili bezprostredne po incidente objasniť skutkové okolnosti prípadu predvolaním a vypočutím týchto svedkov. Vyšetrenie vedené vojenskou prokuratúrou bolo ešte stružnejšie. Súd pokladal za veľmi prekvapujúce, že Generálna vojenská prokuratúra mohla bez akýchkoľvek dôkazov dospieť k záveru, že A. Assenov sa odmietol podrobiť príkazom polície, a bez akéhokoľvek vysvetlenia povahy tohoto údajného nepodrobenia sa dospela k tomu, že „aj keby boli neplnoletému uštedrené rany (o ktorých sa zmieňuje lekárska správa) stalo by sa tak v dôsledku odmietnutia podrobiť sa príkazom polície“. Tento predpoklad je v priamom rozpore s princípom, podľa ktorého použitie fyzickej sily voči osobe, ktorá bola pozbavená slobody, ak nie je nevyhnutné vzhľadom k jej správaniu, predstavuje porušenie práv zakotvených v čl. 3. **Vzhľadom k absencii dôkladného a účinného vyšetrenia bol podľa Súdu porušený čl. 3 Dohovoru.**

V prípade *T. a V. proti Spojenému kráľovstvu* Súd posudzoval, či skutočnosť, že sčlovek boli považovaní za **restne zodpovedných za činy, ktoré spáchali vo veku desiatich rokov, mohla byť sama o sebe porušením čl. 3.** Pri tomto rozhodnutí zoberal do úvahy zásadu, pevne zakotvenú v jeho judikatúre, podľa ktorej je Dohovor živý nástroj, a preto je pre rozhodnutie, či je určité opatrenie prijateľné z hľadiska jedného z jeho ustanovení, legitímne prihliadnuť k normám, ktorú sú všeobecne prijímané v štátoch Rady Európy (pozri *Soering* a tiež: *Dudgeon proti Spojenému kráľovstvu*, 1981, X., Y. a Z. *proti Spojenému kráľovstvu*, 1997). V tomto ohľade Súd skonštatoval, že v Európe zatiaľ neexistuje všeobecná zhoda, pokiaľ ide o spodnú vekovú hranicu restnej zodpovednosti. Zatiaľ čo väčšina zmluvných štátov prijala vyššiu vekovú hranicu ako Anglicko a Wales, niektoré, ako Cyprus, Írsko, Lichtenštajnsko a Švajčiarsko používajú hranici nižšie. Navyiac, preskúmanie relevantných medzinárodných textov a nástrojov nepoukazuje na žiadnu zjavnú tendenciu v tejto oblasti. Čl. 4 Pekingských pravidiel, ktoré – napriek tomu, že nie sú právne záväzné – môžu poskytnúť vodičko, pokiaľ ide o existenciu medzinárodného konsenzu, neupresňuje vekovú hranicu restnej zodpovednosti, ale len vyzýva štáty, aby ju nestanovili príliš nízko. Čl. 40 ods. 3 písm. a) Konvencie OSN vyzýva zmluvné štáty, aby stanovili minimálny vek, pod ktorým budú deti pokladané za nespôsobilé porušiť restný zákon, avšak neobsahuje žiadne ustanovenie, ktoré by tento vek upresnilo. Súd uviedol, že aj keď Anglicko a Wales patria k niekoľkým z mála európskych štátov, v ktorých veková hranica restnej zodpovednosti zostáva nízka, **nemožno povedať, že by prijatá hranica, desať rokov, bola taká nízka, že by to bolo neprímerané v porovnaní s hranicou ustanovenou v iných európskych štátoch.** Súd skonštatoval, že **prísúdenie restnej zodpovednosti sčlovekom samo o sebe neporušilo čl. 3.** Sčlovek sa na základe čl. 3 ďalej sčlovekujú na to, že ich proces, ktorý trval tri týždne, **prebiehal verejne pred Korunným súdom pre dospelých**, s formalizmom, ktorý z toho vyplýva, a na to, že **po vynesení rozsudku boli zverejnené ich mená.** V tomto ohľade Súd poznamenáva, že medzi **minimálnymi zárukami**, ktoré sú poskytnuté **deťom obšlovekým z restného činu**, čl. 40 ods. 2 písm. b) Konvencie OSN ustanovuje, že **ich súkromný život musí byť plno rešpektovaný vo všetkých fázach konania** a čl. 8 Pekingských pravidiel, že **„právo neplnoletého na ochranu súkromného života musí byť rešpektované vo všetkých fázach“** a že v „zásede žiadna informácia, ktorá by mohla viesť k identifikácii mladistvého delikventa, nesmie byť publikovaná“. Výbor ministrov Rady Európy v roku 1987 odporučil členským štátom, aby **revidovali svoju legislatívu a prax s cieľom vyhnúť sa súdeniu neplnoletých súdnymi orgánmi pre dospelých**, ak existujú súdne orgány pre neplnoletých, a **uznať právo mladých osôb na rešpektovanie ich súkromného života.** Podľa Súdu vyššie uvedené svedčí o medzinárodnej tendencii v prospech ochrany súkromného života neplnoletých, ktorí sa zúčastnia súdneho konania, a že **Konvencia OSN** je podľa medzinárodného práva pre Spojené

kráľovstvo, rovnako ako pre všetky členské štáty Rady Európy, **právne zaväzná**. Naviac čl. 6 ods. 1 Dohovoru hovorí, „tlač a verejná môjba by vylúčené buď po dobu celého alebo časti procesu (...) keď to vyžadujú záujmy neplnoletých (...)“. Aj keď je existencia takejto tendencie faktorom, ktorý musí byť vzatý do úvahy pri posúdení prijateľnosti zaobchádzania so sťažovateľmi z hľadiska ostatných ustanovení Dohovoru, nemôže mať rozhodujúci vplyv na otázku, či **verejný proces predstavuje zlé zaobchádzanie dosahujúci minimálny stupeň závažnosti požadovaný k tomu, aby spadalo pod čl. 3**. Súd uznal, že **restriktívne konanie vedené proti sťažovateľom nebolo inšpirované žiadnym zámerom štátnych orgánov ponížiť dotýčených alebo im spôsobiť utrpenie**. Napokon, pri konaní pred Korunným súdom bolo s ohľadom na nízky vek obľahovaných prijaté opatrenie k zmierneniu prísneho charakteru procesu vedeného proti dospelým osobe. Súd napriek tomu, že niektoré údaje preukázali, že také konanie, aké bolo vedené v prípade sťažovateľov, **bude mať škodlivý vplyv na jedenásťročného dieťa** uviedol, že **každé konanie alebo vyšetrovanie, ktorého cieľom by bolo zistiť okolnosti činov spáchaných sťažovateľmi**, nech by prebiehalo pred Korunným súdom s príslušným formalizmom alebo menej formálne za zatvorenými dverami pred súdom pre neplnoletých, **by u dotýčených vyvolalo pocity viny, tiesne, úzkosti a strachu**. Z výpovede psychiatra vyplynulo, že u T. sa pred zahájením procesu prejavili symptómy posttraumatických psychických problémov. I keď ich verejný charakter procesu mohol v istej miere rozjašiť, **Súd nie je presvedčený**, že charakteristické znaky, ktorými sa konanie vyznačovalo, **spôsobili sťažovateľom značné utrpenie, ktoré by presiahlo to, ktoré by štátne orgány zaoberajúce sa týmto trestným činom sťažovateľom privedili, nech by postupovali akokoľvek**. Súd dospel k záveru, že **proces so sťažovateľmi nespôsobil porušenie čl. 3 Dohovoru**.

V prípade *Rehbock proti Slovinsku* sťažovateľ tvrdil, že bol porušený čl. 3 Dohovoru tým, že **mu slovinská polícia pri zatknutí spôsobila vážne zranenia a že mu po dobu následného pozbavenia slobody nebola poskytnutá adekvátna lekárska starostlivosť**. Vláda namietala, že polícia použila pri zatknutí silu len v takom rozsahu, aký bol nevyhnutný vzhľadom na sťažovateľovo správanie. Popierala sťažovateľovo tvrdenie o nedostatočnej lekárskej starostlivosti vo väzbe. Poukázala hlavne na to, že sťažovateľ sa odmietol podrobiť operácii, ktorú doporučili lekári. Súd skonštatoval, že účastníci konania nespochybnili skutočnosť, že k zraneniu sťažovateľa došlo v priebehu zatýkania. Ich verzie sa ale líšia v tom, ako bolo zranenie spôsobené. K uvedenému Súd poznamenal, že **sťažovateľ nebol zatknutý v priebehu náhodnej operácie, ktorá mohla mať neočakávaný vývoj**, na ktorý by polícia musela reagovať bez predchádzajúcej prípravy. Dokumenty predložené Súdu ukázali, že polícia naplánovala zatýkanie operáciu dopredu a mala dostatok času na vyhodnotenie možných rizík a na prijatie všetkých nevyhnutných opatrení k uskutočneniu zatknutia. Na operácii sa podieľalo trinásť policajtov, početne značne prevyšujúcich troch podozrivých, ktorí mali byť zatknutí. Naviac **sťažovateľ policajných dôstojníkov, ktorí ho zatýkali, neohrozoval**. Berúc do úvahy tieto okolnosti, vzhľadom na závažný charakter sťažovateľových zranení a skutočnosť, že **sporné fakty neboli podrobené akémukoľvek preskúmaniu vnútroštátnym súdom, je na vláde aby presvedčivými argumentami preukázala, že použitie sily bolo adekvátne**. A po verejnom zasadnutí Súdu o merite závažnosti, predložila vláda v máji 2000 správu o správaní polície pri sťažovateľovom zatýkaní datovanú z 8. 3. 1996. Podľa záveru tejto správy príslušní policajti konali v súlade so zákonom a použitie sily bolo nevyhnutné vzhľadom na to, že sťažovateľ kládol odpor. Súd poznamenal, že **príkaz na vyšetrenie udalostí bol vydaný asi päť mesiacov po incidente**. Vyšetrovanie bolo uskutočnené v rámci Policajnej správy Slovenj Gradec, ktorej príslušníci sa zúčastnili sťažovateľovho zatknutia. Správa nešpecifikovala, o aké informácie a dôkazy sa opierala. Obzvlášť z nej nebolo jasné, či jej autori vypočuli okrem zúčastnených policajtov sťažovateľa, ďalších zatknutých a svedkov. Vláda naviac **nevysvetlila, prečo bola správa predložená až v takom neskorom štádiu konania**. V konaní pred Komisiou vláda tvrdila, že sťažovateľ utrpel zranenia, keď hlavou narazil na nárazník automobilu. Avšak v policajnej správe z 8. 3. 1996 bolo uvedené, že sťažovateľ narazil tvárou na blatník zaparkovaného vozidla a na vyasfaltovaný povrch parkoviska. Vláda tento rozpor nevysvetlila. Súd pripomenul, že sťažovateľ utrpel dvojité zlomenie čeluste a pohmočdenie tváre. S ohľadom na závažnosť zranenia a neberúc do úvahy závery vyššie uvedenej správy Súd dospel k záveru, že **vláda neposkytla presvedčivé a dôveryhodné argumenty, ktoré by mohli byť základom pre vysvetlenie alebo ospravedlnenie stupňa sily použitého pri zatknutí**. Použitá sila tak bola za daných okolností **nadmerná a neospravedlniteľná**. Použitie takejto sily malo za následok zranenie, ktoré sťažovateľovi spôsobilo závažné utrpenie, ktoré bolo svojou povahou **neľudských zaobchádzaním**. Tým bol porušený čl. 3 Dohovoru. **Zaobchádzanie so sťažovateľom počas pozbavenia jeho slobody** - sťažovateľ pred Súdom nespochybňoval tvrdenie vlády, podľa ktorého bol 9. 9. 1995 na jeho požiadanie okamžite privolaný lekár. Z dokumentov ďalej vyplýva, že od tohoto dátumu bol sťažovateľ pravidelne podrobovaný lekárske vyšetreniam a že odmietol podstúpiť operáciu doporučenú špecialistami. Súd preto dospel k záveru, že z hľadiska čl. 3 v tomto smere nevystáva žiadna otázka. Zaobchádzanie, akému bol sťažovateľ vystavený vo väznici, a najmä to, že **mu personál niekoľkokrát nebol schopný poskytnúť lieky utišujúce bolesť, podľa Súdu nedosiahlo taký stupeň závažnosti, aby z toho mohol byť vykonaný záver o porušení čl. 3**.

V prípade *Tomasi proti Francúzsku* pán Tomasi tvrdil, že počas zadržania na policii bol podrobený zaobchádzaniu nezlučiteľnému s článkom 3. V závažnosti pána Tomasiho boli obsiahnuté dve rozlíšené, ale zároveň úzko prepojené otázky : po prvé, **príčinná súvislosť medzi zaobchádzaním so sťažovateľom počas policajného zadržania a poraneniami potvrdenými vyšetrovateľom a lekármi** a po druhé, **závažnosť inkriminovaného zaobchádzania**. **Príčinná súvislosť medzi udávaným zaobchádzaním a poraneniami**: Podľa sťažovateľa prehliadka uskutočnená 25. 3. 1983 vyšetrovateľom v Bastii a správy vypracované rôznymi lekármi potvrdili jeho tvrdenia, že sa týka aj ošetrovania skutočností, že zamestnanci väznice zanedbali konzultáciu röntgenových snímok vyhotovených 2. 4. 1983 v bastijskej nemocnici. Na jeho tele sa nachádzali stopy, ktoré mali spoločný pôvod a to, jeho týranie niektorými policajtmi počas výsluchu: facky, kopance, buchnáty, údery predlaktí, dlhotrvajúce státie bez pohybu, spútanie rúk za chrbtom, pľuvance, vyzlečenie donaha a státie pred otvoreným oknom, nepodávanie potravy, hrozba zbraňou atď. Vláda pripustila, že **nedokáže vysvetliť príčinu poranení, ale že nie sú podľa nej výsledkom zaobchádzania, na ktoré sa sťažoval pán Tomasi**. Z lekárskeho nálezu vyplynulo, že **hakké krvné podli-**

tiny a odreniny nemali žiadnu súvislosť s aktmi násillia, ktoré opisoval svedok, nález šéflekára väzenia bol oneskorený a v úplnom rozpore s predchádzajúcimi nálezmi. Pokiaľ ide o časový harmonogram výsluchov, ktorý nespochybňoval ani svedok, tento sa vôbec nezhodoval s harmonogramom výpovedí. Navyše, päť ďalších osôb zadržaných v tom istom čase nielen nebadalo ani nepočulo a ak jeden z nich uvádza, že Tomasi prišiel o zub, tak o tomto fakte sa dozvedel lekár až o šesť rokov neskôr. Existuje tu teda evidentná pochybnosť o viackrát vyhlásených potvrdeniach prezumpcie príčinnej súvislosti. **Podľa Súdu nikto netvrdil, že stopy nájdené na tele svedka by mohli byť spôsobené pred jeho zatknutím, že si ich spôsobil on sám alebo že sú výsledkom pokusu o útek.** Naviac, od jeho prvého dostavenia sa pred vyšetrojúceho sudcu upozorňoval na stopy na hrudi a pod uchom, sudca to poznačil a okamžite ustanovil znalca. Okrem toho, štyria rôzni lekári – jeden z nich bol z personálu penitenciárneho zariadenia – prehliadali obvineného v nasledujúcich dňoch a do skončenia policajného zadržania. **Ich pozorovania obsahujú presné a zhodné lekárske nálezy a dátumy objavenia sa poranení, ktoré korešpondujú s časom stráveným v policajných priestoroch.** Tento záver učená Súd k tomu, aby pátral po ďalších príčinách vyšetraných vyšetrovateľom. **Nebezpečenosť predmetného zaobchádzania: Svedok tvrdil, že poranenia, ktoré utrpel, boli neľudskými a ponižujúcimi zaobchádzaniami.** Na jednej strane mu spôsobili fyzické a psychické utrpenie, na druhej strane u neho vyvolali pocity strachu, úzkosti a podriadenosti spôsobilé ho ponížiť a zlomiť jeho psychický a fyzický odpor. Ďalej žiadal Súd, aby venoval špeciálnu pozornosť tomuto bodu, vzhľadom na charakter francúzskeho systému policajného zadržania, konkrétne na absenciu advokáta a akéhokoľvek styku s okolitým svetom. Komisia zdôraznila zraniteľnosť osoby, ktorá je pozbavená osobnej slobody a vyjadřila svoje prekvapenie nad časovým harmonogramom výsluchov osoby, ktorá je pozbavená osobnej slobody a v stave úzkosti. **Zaobchádzanie so svedkom bolo podľa Komisie neľudské a ponižujúce. Podľa vlády nebol dosiahnutý „minimálny stupeň závažnosti“ požadovaný judikatúrou Súdu.** Ďalej namietala, že v tomto prípade je potrebné zobrať do úvahy okrem závažnosti poranení ďalšie faktory: mladosť svedka a jeho dobrý zdravotný stav, úpravu dĺžky výsluchov (štrnásť hodín, z toho tri v noci), špeciálnu situáciu, ktorá v tom čase panovala na Korzike a podozrenie z účasti na atentáte, ktorý spôsobil smrť jedného a ťažké zranenia druhého človeka. Podľa vlády Komisia vo svojej interpretácii nevystihla zmysel článku 3. Súd tento argument nemohol akceptovať. On nemusí brať ohľad na systém policajného zadržania vo Francúzsku, na dĺžku a frekvenciu výsluchov svedka. Stačia mu lekárske nálezy a správy nezávisle vypracované súkromnými lekármi, ktoré svedčia o početných poraneniach a ich intenzite a ktoré sú postačujúce na to, aby sa toto zaobchádzanie považovalo za neľudské a ponižujúce. **Potreby vyšetrovania a zjavné ťažkosti boja s kriminalitou nemôžu odôvodňovať zníženie ochrany fyzickej integrity osoby. Článok 3 bol porušený.**

II. Vydanie a vyhostenie

Zmluvné štáty majú podľa ustálených princípov medzinárodného práva a bez ujmy na ich záväzkoch vyplývajúcich pre nich zo zmlúv zahrňujúc aj článok 3, **právo kontrolovať vstup, pobyt a vyhostenie cudzincov** (pozri rozsudok *Moustaquim*, 1991). Súd uviedol, že **právo na politický azyl nie je zahrnuté ani v Dohovore ani v protokoloch k nemu.** Uvedené bolo potvrdené viacerými odporúčaniami zhromaždenia Rady Európy o práve azylu (pozri odporúčanie 293 (1961), Prijaté texty, tridsiate riadne zasadnutie, 21-28. september 1961, a odporúčanie 434 (1965) Ročenka Dohovoru, 1965, zv. 8, str. 56-57 (1965) a následné rezolúcie a deklarácie Výboru Ministrov (rezolúcia 67 (14)), Ročenka Dohovoru, 1967, zv. 10, str. 104-105, deklarácia týkajúca sa územného azylu, prijatá 18. novembra 1977, Zozbierané texty, 1987, vydanie, str. 202).

Vyhostenie žiadateľa o azyl zmluvným štátom však môže nastoliť otázky vo vzťahu k článku 3 a záložiť zodpovednosť štátu podľa Dohovoru, ak sú tu **vážne a preukázané dôvody vedúce k presvedčeniu, že daná osoba je vystavená v krajine návratu reálnemu riziku mučenia, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania** (pozri *Cruz Varas*, 1991). V takomto prípade článok 3 **ukladá povinnosť nevyhostiť danú osobu do takejto krajiny. Článok 3 sa môže aplikovať aj keď nebezpečenstvo pochádza od osôb alebo skupiny osôb, ktoré nevykonávajú verejnú funkciu.** Ďalej treba dokázať, že **riziko je reálne a že orgány krajiny návratu nie sú schopné sa mu vyhnúť poskytnutím adekvátnej ochrany** (pozri rozsudok *H. L. R. proti Francúzsku*, 1997).

V rozsudku *Cruz Varas* Súd uviedol nasledujúce princípy relevantné pre posúdenie rizika neľudského zaobchádzania:

(1) Skutočnosť, že existujú závažné dôvody vedúce k presvedčeniu, že ide o reálne riziko zaobchádzania, ktoré je nezlučiteľné s článkom 3 Dohovoru **Súd posudzuje na základe materiálov, ktoré mu boli predložené alebo, ak je to nevyhnutné na základe materiálov získaných *proprio motu*** (rozsudok *Írsko proti Veľkej Británii*, 1978).

(2) Okrem toho, zodpovednosť štátu podľa článku 3 v prípadoch tohto typu je založená aktom, ktorý **vystavuje osobu riziku zlého zaobchádzania.** Existencia tohoto rizika musí byť v prvom rade **preukázaná skutočnosťami, ktoré boli alebo mali byť zmluvnej strane známe v čase vyhostenia.** Uvedené však nebráni Súdu brať do úvahy neskoršie informácie, ktoré by potvrdili alebo vyvrátili spôsob, akým dotknutá zmluvná strana posúdila odôvodnenosť obáv svedka.

(3) Aby mohlo byť zlé zaobchádzanie posudzované v súvislosti s článkom 3 musí **dosiahnuť minimálnu úroveň závažnosti**. Vytýčenie tohto minima je relatívne, stanovuje sa vo svetle **okolností konkrétneho prípadu**.

Posudzovanie existencie rizika zlého zaobchádzania zo strany Súdu, ktoré je v danom prípade porušením článku 3, musí vyhovieť rigoróznym požiadavkám **na jeho absolútny charakter a skutočnosti, ktoré chráni jednu zo základných hodnôt demokratických spoločností tvoriacich Radu Európy** (rozsudok *Soering*, 1989).

V prípade *Vilvarajah a ďalší proti Spojenému kráľovstvu* sťažovatelia tvrdili, že v prípade ich vyhodenia na Srí-Lanku existovali vážne dôvody vedúce k presvedčeniu, že budú v krajine návratu vystavení reálnemu riziku mučenia, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania. Spochybnil argument vlády, že pri posudzovaní tejto otázky má byť bráný do úvahy verejný záujem. Odvolávali sa na to, že na Srí-Lanke sa od septembra 1987 zhoršili bezpečnostné podmienky a tiež na to, že rôzne organizácie vyslovili veľké obavy vo vzťahu k ich vyhodeniu. Navyše tvrdili, že boli vystavení väčšiemu riziku neľudského zaobchádzania ako zvyšok populácie Srí-Lanky, ak sa vezmú do úvahy ich skúsenosti s neľudským zaobchádzaním v minulosti a skutočnosť, že hlavne mladí Tamilčania mužského pohlavia boli vystavení riziku zadržania zo strany bezpečnostných orgánov kvôli podozreniu, že sú sympatizantmi radikálov. V prípade štvrtého a piateho sťažovateľa sa toto riziko zvýšilo tým, že sa vrátili na Srí-Lanku bez preukazov totožnosti. Na podporu svojich tvrdení uviedli, že po ich návrate na Srí-Lanku boli traja z nich zadržaní bezpečnostnou službou a následne boli mučení a podrobení inému neľudskému zaobchádzaniu. Vláda uviedla, že pri určovaní zodpovednosti štátu je potrebné zohľadniť požiadavky všeobecného záujmu spoločnosti a požiadavky ochrany základných ľudských práv. Dôsledkom skonštatovania porušenia článku 3 by v tomto prípade bolo, že všetky osoby v analogických situáciách, teda vystavené riziku, ktoré vyplýva z občianskych nepokojov v štáte v ktorom žijú, majú právo nebyť vyhodení. S tým súvisiace oprávnenie na vstup potenciálne veľkou početnou skupinou osôb by bolo spojené s očakávaním závažných sociálnych a ekonomických dôsledkov. Vláda uviedla, že sa nejavilo, že by bol niektorý zo sťažovateľov osobitne vystavený riziku. Riziko bolo rozptýlené a identické s tým, ktorému sú vystavení mnohí ďalší mladí muži v analogickom postavení, v situácii, keď sú v štáte občianske nepokoje. Toto riziko vyplývalo zo všeobecnej situácie na Srí-Lanke a vzťahovalo sa na všetkých civilistov. Vo februári 1948 sa situácia na severe a západe ostrova zlepšila, o čom svedčil aj program dobrovoľnej repatriácie Tamilských utečencov vypracovaný UNHCR. Vláda v prípade sťažovateľov starostlivo posudzovala všetky relevantné informácie a vznesené požiadavky. Z vyššie uvedených okolností vláda vyvodila, že sťažovatelia nepreukázali dostatočne vysoký stupeň rizika neľudského zaobchádzania a dostatočne zreteľnú príčinnú súvislosť medzi vyhodením a neľudským zaobchádzaním, ku ktorému malo dôjsť. Rozhodnutie o ich vyhodení nemohlo byť podľa vlády považované za preháňané alebo svojvoľné. Väčšina členov Komisie dospela k analogickému záveru: **podľa nej, všeobecná nestabilita na Srí-Lanke spôsobila, že všetci civilisti v určitých oblastiach boli vystavení riziku a že u sťažovateľov nebolo po ich návrate vo februári 1988 toto riziko väčšie**. Súd uviedol, že posudzovanie problému musí byť v tomto prípade zamerané na **predvídateľné následky vyhodenia sťažovateľov na Srí-Lanku, zohľadňujúc všeobecnú situáciu na ostrove vo februári 1988 a ich osobné pomery**. Zo správy Komisie a stanovísk sťažovateľov a vlády vyplynulo, že vo februári 1988 sa situácia na severe a západe ostrova, ktoré boli nepokojmi najviac postihnuté, zlepšila. IPKF odvolal v súlade s Dohodou z júla 1987 sinhalské bezpečnostné sily z tohto územia a hlavná bitka v Jaffne skončila. Rozsiahle časti územia ostali bez nepokojov, občianske boje však stále prebiehali medzi jednotkami IPKF a tamilskými radikálmi na severe a západe Srí-Lanky, preto tieto neprijali vyššie uvedenú Dohodu. V týchto oblastiach bolo stále riziko násillia a riziko, že civilisti môžu byť zatiahnutí do boja. Program dobrovoľnej repatriácie vytvorený UNHCR, ktorý sa začal na konci decembra 1987 však poskytol evidentný dôkaz o tom, že vo februári 1988 sa situácia dostatočne zlepšila a to umožnilo repatriáciu početnej skupiny Tamilčanov na Srí-Lanku napriek tomu, že občianske nepokoje pretrvávali. Mnohí ďalší sa sem vrátili za svoje vlastné prostriedky. Dôkazy poskytnuté Súdu týkajúce sa zázemia sťažovateľov v kontexte všeobecnej situácie na Srí-Lanke nepreukázali, že osobné pomery sťažovateľov boli o niečo horšie ako všeobecné pomery ostatných mladých Tamilčanov, ktorí sa vrátili do svojej krajiny. Konjunktúra ostala nestabilná, boli vystavení určitému riziku, že budú zadržaní a bude s nimi zle zaobchádzané, k čomu u pri niektorých z nich v minulosti došlo. Avšak, **za uvedených okolností, iba možnosť zlého zaobchádzania nebola postačujúca na to, aby došlo k porušeniu článku 3**. Sťažovatelia potvrdili, že druhý, tretí a štvrtý z nich boli vystavení po návrate neľudskému zaobchádzaniu. Ich prípad však nepredstavoval žiadnu osobitnú rozlišovaciu črtu, ktorá by dovolila ministrovi predvídať, že k tomu dôjde. Vyhodenie štvrtého a piateho sťažovateľa bez preukazu totožnosti bolo kritizované za to, že sa ním skomplikovalo ich vyhodenie z dôvodu početných kontrolných stanovísk, ktoré boli vytvorené armádou. Aj napriek tomu nemožno povedať, že by ich iba tento fakt vystavil reálnemu riziku zaobchádzania nezlučiteľného s článkom 3. Súd kladie dôraz na vedomosti a skúsenosti orgánov Veľkej Británie, ktoré preštudovali spisy veľkého počtu srílanských žiadateľov o azyl, z ktorých mnohí obdržali povolenie na pobyt, a na skutočnosť, že minister vnútra pozorne posudzoval individuálny prípad každého sťažovateľa vo svetle základnej dokumentácie o situácii panujúcej na Srí-Lanke a osude tamilskej komunity na ostrove. Tieto úvahy viedli Súd k záveru, že **neexistovali závažné dôvody vedúce k presvedčeniu, že premiestnenie sťažovateľov na Srí-Lanku vo februári 1988 ich vystavilo reálnemu riziku neľudského a ponižujúceho zaobchádzania, v zmysle článku 3**. V súlade s vyššie uvedeným, **článok 3 nebol porušený**. K uvedenému rozsudku pripojil svoj nesúhlasný názor sudca Russo, ktorý sa stotožnil s menšinovým názorom Komisie a je toho názoru, že **došlo k porušeniu článku 3 Dohovoru**: „Článok 3 predstavuje „tvrdé jadro“ Dohovoru a nie je možné od neho odstúpiť ani v prípadoch predpokladaných článkom 15 (odstúpenie vo výnimočných situáciách), je teda potrebné starostlivo dbať na to, aby nedošlo k zníženiu dôležitosti tak základných práv, akými sú ľudské práva. Beriem na vedomie, že otázka utečencov sa dotýka takmer všetkých krajín Európy a takisto sveta: moja krajina – Taliansko – má čerstvú skúsenosť so zložitou situáciou, keď viac ako 20 000 Albáncov požiadalo o politický azyl. V týchto prípadoch, je potrebné, aby sa zohľadnili a posúdili požiadavky všeobecného záujmu v prijímajúcej krajine na jednej strane a osobné pomery žiadateľov o azyl na

strane druhej. Nemožno skonštatovať, že vnútroštátne orgány musia akceptovať skupinu iba z toho dôvodu že je tvorená príslušníkmi menšiny: týmto by vznikol problém takých rozmerov, že by prevýšil reálne možnosti štátov. Za daných okolností nemožno tvrdiť, že všetci Tamilčania majú právo na poskytnutie azylu, aj napriek tomu, že sú súčasťou menšiny, ktorá je skutočne prenasledovaná. Ale v tomto prípade, ako to jasne zdôraznila aj Komisia vo svojom menšinovom názore, „Aj keď vychádzame z analýzy vlády z februára 1988, ktorá sa týkala situácii na Srí-Lanke, sťažovatelia boli po návrate do tejto krajiny vystavení reálnemu riziku nežľudského zaobchádzania”. S týmto názorom sa stotožnili aj rôzne kompetentné nadácie a organizácie, menovite Britský výbor pre utečencov, Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov, Vysoký komisariát OSN pre utečencov a Amnesty International. ... Z vyššie uvedených dôvodov vyplýva, že sťažovatelia boli vystavení riziku prenasledovania a ohrozenia telesnej integrity.”

V prípade *Cruz Varas a ostatní proti Švédsku* sťažovatelia namietali, že vyhostenie pána Cruza Varasa do Chile bolo nežľudským zaobchádzaním v rozpore s článkom 3 Dohovoru. Toto tvrdenie odôvodnili skutočnosťou, že vyhostením bol pán Varas vystavený riziku mučenia zo strany chilských orgánov a že mu spôsobilo traumu pretože v Chile už bol v minulosti mučený. Ďalej tvrdili, že vyhostenie tretieho z nich by im spôsobilo utrpenie nezlučiteľné s čl. 3 Dohovoru. Prvý sťažovateľ tvrdil, že sa v Chile zúčastňoval na rôznych ilegálnych a podozrivých akciách, ktoré boli organizované v spolupráci s FPMR, ale nie v jeho mene. Viackrát týmto aktivitám bol pri rôznych príležitostiach zatknutý a mučený chilskou políciou. Ďalej tvrdil, že vzhľadom na vyššie uvedené bol vyhostením vystavený riziku opätovného mučenia a zatknutia po návrate do Chile, pretože sa tam stále uplatňuje spomínané zaobchádzanie so zatknutými osobami. Okrem toho, lekárske posudky podporili jeho tvrdenia, že bol v minulosti mučený a že v dôsledku toho trpí syndrómom postraumatického stresu. Zdôraznil, že Súd by mal pri posudzovaní jeho tvrdení o podozrivých a ilegálnych aktivitách vziať do úvahy fakt, že žiadatelia o azyl môžu len zriedka predložiť listinné dôkazy o takýchto aktivitách. Ďalej uviedol, že vyššie uvedené aktivity boli povahy, ktorá vylučuje ich preukázanie listinnými dôkazmi. Súd by mal tiež vziať do úvahy, že obeť mučenia môžu pociťovať určitú nedôveru voči akémukoľvek orgánu a môžu sa báť podať kompletný a presný opis svojho prípadu. Tvrdil, že má právo na „zmiernenie” dôkazného bremena a právo na uplatnenie zásady *in dubio pro reo*, hlavne vo vzťahu k lekárske osvedčeniam, ktoré predložil. Vláda uviedla, že bola veľmi dobre informovaná o situácii v Chile viackrát počtu chilských utečencov, s ktorými bola po celé roky v styku a viackrát jej kontaktom s chilskými opozičnými skupinami, ktoré sprostredkovala Švédska ambasáda v Santiagu. Zdôraznila, že v čase vynesenia sporného rozhodnutia o vyhostení došlo v Chile k významnému zlepšeniu politického režimu a dodržiavania ľudských práv. Mnohí, ktorí hľadali vo Švédsku útočisko sa vrátili do vlasti, aby tu obnovili svoje politické aktivity. Naviac, vláda preskúmala výroky prvého sťažovateľa a považovala ich za neprijateľné. Poukázala tiež na fakt, že tento sťažovateľ a do policajného výsluchu, ku ktorému došlo dňa 13. januára 1989 neuviedol, že bol mučený. Okrem toho, je podľa nej obsah sťažovateľovho príbehu vnútorne rozporný a vo viacerých bodoch nevierohodný. Vláda ďalej namietala, že dôkazy, ktoré zhromaždila od vyhostenia tohoto sťažovateľa ju utvrdili v presvedčení, že nebol politicky aktívny alebo člen FPMR, či prenasledovaný políciou. Konečne, lekárske nálezy, predložené prvým sťažovateľom potvrdili len to, že bol v minulosti vystavený zlému zaobchádzaniu. Nepotvrdili, že bol mučený chilskými orgánmi alebo osobami za ktoré zodpovedá chilská vláda. Komisia akceptovala, že pán Cruz Varas bol vystavený zaobchádzaniu nezlučiteľnému s článkom 3 zo strany osôb, za ktoré zodpovedá chilská vláda. Berúc do úvahy politickú evolúciu v Chile, Komisia nepredpokladala, že by v Chile ešte existovalo reálne riziko, že bude opäť vystavený takému-to zaobchádzaniu. O tom, či bol prvý sťažovateľ vyhostením vystavený reálnemu riziku nežľudského zaobchádzania: Súd zobral do úvahy lekárske osvedčenie predložené sťažovateľom a to najmä tie, ktoré urobil Dr. Jacobsson. Podľa nich sú telesné poškodenia a vystupovanie sťažovateľa v súlade s jeho tvrdeniami. Berúc do úvahy skúsenosti Dr. Jacobssona pri vyšetrovaní obetí mučenia, osvedčenie, ktoré vydal, podporuje tézu, že sťažovateľ bol v minulosti vystavený nežľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu. Komisia toto zaobchádzanie pripísala osobám za ktoré bol zodpovedný vtedajší „chilský režim”, pretože nenašla žiadne iné možné vysvetlenie. Tento záver nie je, s výnimkou tvrdení prvého sťažovateľa, podložený žiadnym priamym dôkazom z materiálov predložených Súdu. Okrem toho, ak sa aj prihliadne na nedôveru žiadateľov o azyl voči akémukoľvek orgánom a na ťažkosť s podložením ich tvrdení listinnými dôkazmi, jedna skutočnosť vedie k významným pochybnostiam o vierohodnosti tvrdení pána Cruza Varasa - poňúc jeho prvým policajným výsluchom vo Vaxjo takmer viac ako osemnásť mesiacov mlčal o svojich ilegálnych politických aktivitách a o tom, že bol mučený chilskou políciou. Rovnako, ako zdôraznila aj vláda, o týchto skutočnostiach sa nezmienal ani počas policajného výsluchu, ktoré sa konali v júni 1987 ani počas toho, ktoré sa konali v októbri 1988, ani v početných písomných stanoviskách, ktoré predkladal počas imigračného konania a ktoré sa skončili v januári 1989. Túto pochybnosť posilňuje aj fakt, že sťažovateľ bol vo všetkých štádiách predmetného konania zastúpený advokátom a preto musel byť informovaný o dôležitosti upozornenia orgánov na všetky skutočnosti, ktoré podporia jeho žiadosť o azyl. Dôveryhodnosť sťažovateľa spochybňujú aj zmeny jeho výpovedí počas každého policajného výsluchu a skutočnosť, že žiaden z materiálov, ktoré predložil Súdu nepotvrdil jeho ilegálne politické aktivity pre FPMR alebo spoluprácu s jeho členmi (*ibid.*). Zhromaždené dôkazy potvrdzujú skôr opak. Súd poukazuje na zjavnú neschopnosť sťažovateľa nájsť počas svojho pobytu v Chile, ktorým nasledoval po jeho vyhostení, svedkov alebo iné dôkazy, ktoré by mohli podporiť jeho tvrdenia o ilegálnych politických aktivitách. Naviac, politická evolúcia, ku ktorej došlo v Chile viedla k zlepšeniu politickej situácie a tiež k dobrovoľnej repatriácii utečencov zo Švédska a iných krajín. Súd kladie dôraz na skutočnosť, že švédske orgány majú veľmi dobré vedomosti a skúsenosti s posudzovaním podobných nárokov, a to viackrát vysokému počtu chilských žiadateľov o azyl, ktorí prichádzali do Švédska od roku 1973. Konečné rozhodnutie o vyhostení bolo vynesené po dôkladnom preštudovaní sťažovateľovho prípadu Národným imigračným úradom a vládou. Na základe týchto úvah Súd došiel k záveru, že neexistujú žiadne dôvody, ktoré by ho viedli k presvedčeniu, že pán Cruz Varas bol vyhostením vystavený reálnemu riziku nežľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania po jeho návrate do Chile v októbri 1989. V súlade s vyššie uvedeným nedošlo k porušeniu článku 3.

O tom, či vyhostenie spôsobilo prvému sťažovateľovi utrpenie nezlučiteľné s článkom 3: V prípade prvého sťažovateľa lekári skonštatovali, že po vyhostení trpel syndrómom postraumatického stresu a že jeho psychický stav sa po návrate do Chile zhoršil. **Ako však vyplýva z vyššie uvedeného tieto jeho obavy nie sú ničím podložené. Súd teda konštatuje, že vyhostenie prvého sťažovateľa neprekročilo prah stanovený článkom 3. O tom, či by eventuálne vyhostenie tretieho sťažovateľa mohlo porušiť článok 3: Nevyzeralo, že by sťažovatelia pred Súdom trvali na svojej sťažnosti, podľa ktorej by vyhostenie tretieho sťažovateľa bolo porušením článku 3. Akokoľvek, skutočnosť nepotvrdzujú, že by v tomto prípade došlo k porušeniu článku 3. Z uvedeného vyplýva, že článok 3 nebol porušený.**

V prípade *Ďonkovci proti Belgicku* sťažovatelia namietali, že ich belgické orgány vyhostením na Slovensko vystavili reálnemu riziku zaobchádzania nezlučiteľného s článkom 3 Dohovoru. Vláda existenciu takéhoto rizika poprela. Zdôraznila, že žiadosti sťažovateľov o azyl boli pedantne preskúmané kompetentnými orgánmi, a to Úradom pre cudzincov a následne Hlavným komisariátom pre cudzincov a utečencov, ktoré potom, **ako dôsledne preskúmali všeobecné pomery rómskej populácie na Slovensku a osobné pomery sťažovateľov, dospeli k záveru, že sťažovatelia nie sú špeciálne ohrození.** Naviac, sťažovatelia v ňase od 5. októbra 1999 a do uloženia ich spisu v júni 2000, nepredložili ani jeden dôkaz o zlom zaobchádzaní, ktorého by boli manželia Ďonkovci objektom. Takéto zaobchádzanie je málo pravdepodobné aj z toho dôvodu, že syn sťažovateľov, Denis Ďonka, sa v sprievode iného člena rodiny 18. apríla 2000 dobrovoľne vrátil na Slovensko za svojimi rodičmi, zatiaľ čo konanie o jeho žiadosti o azyl stále prebiehalo. Sťažovatelia uviedli, že opustili Slovensko z dôvodu útokov zo strany „skinheadov“, ktorým boli vystavení ako členovia rómskej komunity. Sťažovatelia tvrdili, že „skinheadi“ sú aktívni a vnútroštátne orgány sú k nim zhovievavé. Na podporu svojich tvrdení citovali hlavne Európsku komisiu proti rasizmu a intolerancii (ECRI), ktorá vo svojej správe o Slovensku z 15. júna 1998 uviedla: „Rómovia patria na Slovensku, ako aj v mnohých ďalších krajinách strednej a východnej Európy k najmenej znevýhodnenej sociálnej vrstve. Okrem niekoľkých izolovaných prípadov, sa nachádzajú na okraji verejného života, odtrhnutí od centra rozhodovania a hlavných názorov politického života. Rómovia sú často obeť útokov zo strany „skinheadov“, pravidelne je s nimi zle zaobchádzané a sú diskriminovaní zo strany štátnych orgánov.“ Iná správa z februára 1999, ktorú predložili sťažovatelia a ktorá bola dôsledkom misie Úradu pre cudzincov a Hlavného komisariátu pre utečencov a bezdomovcov, tiež potvrdila existenciu veľkej diskriminácie Rómov, ktorí sú považovaní za menejcennú vrstvu. V tomto ohľade, sa sťažovatelia odvolali na judikatúru Európskej komisie pre ľudské práva, podľa ktorej môže byť niektoré formy diskriminácie, konkrétne rasovej, nežľudským zaobchádzaním v zmysle článku 3 Dohovoru (pozri *Východoafrickí Ázijci proti Spojenému kráľovstvu*). Súd uviedol, že dokumenty a správy predložené Súdu sťažovateľmi poskytujú informácie o násilí a diskriminácii, ktorých obeť členovia rómskej komunity na Slovensku. **Sťažovatelia ale nepreukázali, že by oni sami boli priamo ohrození** (pozri *H. L. R. proti Francúzsku, Vilvarajah a ostatní proti Spojenému kráľovstvu*, 1991). **V tomto ohľade Súd kladie veľký dôraz na skutočnosť, že sťažovatelia po ich návrate na Slovensko nepredložili žiadny dôkaz o násilí alebo zlom zaobchádzaní a na skutočnosť, že ich syn sa v apríli 2000 dobrovoľne vrátil na Slovensko, aby sa spojil s rodičmi. Z týchto dôvodov Súd dospel k záveru, že sťažovateľ je zjavne nepodložený a musí byť zamietnutý podľa článku 35 ods. 3 a 4 Dohovoru.**

III. Rasová diskriminácia

Za určitých okolností sa **rasová diskriminácia** môže rovnať ponižujúcemu zaobchádzaniu, ktoré je v rozpore s článkom 3. V prípade *Východoafrickí Ázijci proti Spojenému kráľovstvu*, sťažovatelia – „obyvatelia Spojeného kráľovstva a kolónií“ – spochybnili britskú imigračnú legislatívu ako diskriminujúcu určité osoby z dôvodov ich „farby a rasy“, **Európska komisia pre ľudské práva rozhodla, že článok 3 bol porušený.** Pri dosahovaní svojho rozhodnutia, Komisia vyhlásila, že „rasovej diskriminácii musí byť pripísaný mimoriadny význam“ a tiež, **že „rasová diskriminácia môže byť za určitých okolností ponižujúcim zaobchádzaním v zmysle článku 3 Dohovoru.“** Komisia usúdila, že „verejný vyčlenenie skupiny osôb na rozdielne zaobchádzanie z dôvodu ich rasy, môže za určitých okolností založiť osobitnú formu potupenia ľudskej dôstojnosti.“

V prípade *Východoafrickí Ázijci proti Spojenému kráľovstvu* (1973) Spojené kráľovstvo zamietlo, aby sa držiteľia britských pasov vyhostení z Ugandy, Tanzánie a Kene mohli usídlť v Spojenom kráľovstve. V namietanej právnej úprave – odsek 1 Zákona o prisťahovalcoch Commonwealthu z roku 1968 nebolo **výslovne uvedené, že je zameraná proti farebným.** Hoci bol text zákona navonok neutrálny, Komisia napriek námietkam vlády **na základe ďalších indícií**, vrátane výrokov vynesených v obidvoch snemovniach parlamentu počas diskusie o predmetnej právnej úprave **zistila, že zákon z roku 1968 bol rasovo motivovaný a že sa týkal rasovej skupiny.** Komisia dospela k záveru, že takýto inštitucionalizovaný rasizmus je porušením článku 3. V prípade *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému kráľovstvu* (1985) Súd spresnil, že **štát musí mať úmysel niekoho ponižovať, aby išlo o porušenie článku 3: rozdiel v zaobchádzaní musí prezrádzať nedostatok úcty k osobnosti jednotlivca a musí ho potupiť alebo ponižovať.**

IV. Telesné tresty

Telesný trest **môe predstavovať útok na ľudskú dôstojnosť a telesnú integritu** chránenú článkom 3. Na to aby bol trest považovaný za „ponižujúci“ a porušujúci článok 3 musí dosiahnuť **osobitný stupeň závažnosti**. Tento stupeň musí byť predovšetkým **odlišný od zvyčajného stupňa poniženia**, ktorý sa nevyhnutne spája s akýmkoľvek trestom. Z výslovného zákazu „neľudského“ alebo „ponižujúceho“ trestu ustanoveného v článku 3 implicitne vyplýva rozdiel medzi takýmto trestom a trestom vo všeobecnosti (*Tyrer proti Spojenému kráľovstvu*, 1978). Posúdenie tohto osobitného stupňa závažnosti záleží od **okolností prípadu**. Pritom je potrebné vziať do úvahy také faktory ako **povaha a okolnosti trestu, spôsob a metóda jeho výkonu, jeho trvanie, fyzické a psychické následky** a v niektorých prípadoch **pohlavie, vek a zdravotný stav potrestaného** (pozri rozsudok *Írsko proti Spojenému kráľovstvu*, 1978, rozsudok *Tyrer*, rozsudok *Soering*).

Povinnosť, ktorú ukladá Vysokým zmluvným stranám **čl. 1 Dohovoru**, konkrétne zaistiť každému, kto podlieha ich jurisdikcii, práva a slobody uvedené v Dohovore, **spolu s článkom 3** od štátov vyžaduje prijatie opatrení spôsobilých zabrániť, aby tieto osoby boli vystavené mučeniu alebo neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestom (pozri *H. L. R. proti Francúzsku*, 1997). Najmä **deti a iné zraniteľné osoby majú právo na ochranu zo strany štátu a to v podobe účinnej ochrany, ktorá ich ochráni pred najväčšími útokmi na osobnú integritu** (pozri *X a Y proti Holandsku*, 1985, *Stubbings a ďalší proti Spojenému kráľovstvu*, 1996).

V prípade *Tyrer proti Spojenému kráľovstvu* sťažovateľ uviedol, že okolnosti jeho prípadu (išlo o maloletého páchatelja, na ktorom bol v súlade so zákonom platným na ostrove Man vykonaný trest bitia trstenicou) zakladajú porušenie článku 3 Dohovoru. Generálny prokurátor ostrova Man vo vzťahu k sťažovateľovi uviedol, že predmetný telesný trest, nie je porušením Dohovoru, pretože nešokoval verejnú mienku na ostrove. Aj keď prihliadnutie na lokálnu verejnú mienku môže mať dosah na interpretáciu pojmu „ponižujúci trest“ v zmysle článku 3, Súd neprípísal význam tomu, že obyvatelia ostrova naklonení zachovaniu tohoto trestu ho nepovažujú za ponižujúci, pretože podľa Súdu jeden z dôvodov pre ktorý sú presvedčení o zastrášaní účinku tohto trestu spočíva možno práve v tom, že je ponižujúci. Ďo sa týka ich presvedčenia, že telesný trest zastráša zločincov, musí byť zdôraznené, že trest nemôže stratiť svoj ponižujúci charakter iba preto že by mohol byť alebo reálne je účinným prostriedkom zastrášovania alebo boja proti zločinnosti. Súd ďalej uviedol, že nie je prípustné uchýliť sa k trestom, ktoré sú v rozpore s článkom 3, akýkoľvek by bol ich zastrášaním účinnok. Vo vzťahu k spôsobu a metódam výkonu trestu, ktorý bol uložený pánovi Tyrerovi, generálny prokurátor ostrova Man zdôraznil skutočnosť, že trest bol vykonaný v súkromí a bez toho, aby bolo zverejnené meno delikventa. Pri posudzovaní skutočnosti, že je trest „ponižujúci“ v zmysle článku 3 **môže byť verejnou relevantným faktorom**. Súd sa ale nedomnieva, že **absencia verejnosti nevyhnutne zabráni tomu, aby bol trest zařlenený do uvedenej kategórie** - stačí ak je obeť pokorená vo svojich vlastných očiach, bez toho, aby bola zároveň pokorená v očiach ostatných. Súd uviedol, že **relevantná právna úprava** ostrova Man, rovnako ako právo odsúdeného odvolať sa proti rozhodnutiu, **poskytuje určité záruky**. Sú to napríklad - predbežná lekárska prehliadka, presná regulácia počtu rán a rozmerov trstenice, prítomnosť lekára, ktorý môže nariadiť zastavenie výkonu trestu, skutočnosť, že v prípade dieťaťa alebo adolescenta môže byť, ak si to želá prítomný jeho rodič, že trest je vykonávaný za prítomnosti policajného strážníka a jeho nadriadeného kolegu. Súd ale musel posúdiť, či ďalšie okolnosti sťažovateľa tohto trestu z neho urobili „ponižujúci“ v zmysle článku 3. Podstatou telesných trestov je, že jeden človek uplatňuje voči druhému fyzické násilie. Navyše, ide o **inštitucionalizované násilie, ktoré je v uvedenom prípade povolené zákonom, nariadené súdnymi orgánmi a vykonané policajnými orgánmi**. Preto aj keď sťažovateľovi neboli spôsobené vážne a trvalé fyzické poranenia, potrestanie bolo útokom presne proti tomu, ochrana čoho figuruje medzi hlavnými cieľmi článku 3: ľudská dôstojnosť a telesná integrita osoby. Nemôže byť vylúčená ani skutočnosť, že trest môže mať nepriaznivé psychické účinky. Inštitucionalizovaný charakter tohto násillia sa ďalej spája s celkovou atmosférou úradného postupu pri výkone trestu a s tým, že jeho vykonávatelia boli trestanému úplne neznámi. Relevantná právna úprava stanovila, že šibanie musí byť uskutočnené pred uplynutím šiestich mesiacov po vynesení rozsudku. Nič to ale nemení na skutočnosť, že tu bol niekoľkotýždňový interval medzi tým, ako bol sťažovateľ odsúdený tribunálom pre mladistvých a známy prišiel na policajnej stanici, kde mal byť trest uskutočnený. Ďo sa týka fyzického utrpenia, Tyrer utrpel morálnu úzkosť počas toho ako čakal na uskutočnenie trestu. Súd **nepovažoval v uvedenom prípade za relevantné, že telesný trest bol sťažovateľovi uložený za násilný trestný čin**. Za relevantné nepovažoval ani to, že **pre Tyrera bolo šibanie alternatívou k uväzneniu**: fakt, že jeden trest môže byť uprednostnený pred iným, alebo že má priaznivejší alebo menej závažný následok, ako iný trest, neznamená, že prvý trest nie je „ponižujúci“ podľa článku 3. Po tom, ako Súd zbral do úvahy všetky okolnosti, vyvodil záver, že sťažovateľ bol podrobený trestu v ktorom prvok pokorenia zodpovedá pojmu „ponižujúci trest“. Poniženie, spočívajúce v tom, že pri výkone trestu bol odhalený zadok je priaznivou okolnosťou vo vzťahu k ponižujúcemu charakteru sťažovateľa tohto trestu ale nie je to jediný určujúci faktor. **Súd z tohto dôvodu vyvodil, že telesný trest, ktorému bol sťažovateľ vystavený je ponižujúcim trestom v zmysle článku 3 Dohovoru**.

V prípade *Costello-Roberts proti Spojenému kráľovstvu* bol sťažovateľ potrestaný v súlade s platnými disciplinárnymi pravidlami školy, ktorej bol členom. Trest spočíval v troch úderoch po zadku cez nohavice s teniskou s gumenou podrážkou od riaditeľky školy bez prítomnosti svedkov. Sťažovateľ tvrdil, že telesný trest, ktorý bol voči nemu použitý predstavoval „ponižujúci trest“, ktorý bol v rozpore s článkom 3. Tvrdil, že i napriek tomu, že použitie fyzickej sily voči jeho osobe bolo

mierne, týmto ãinom bola napadnutá jeho dôstojnosť a fyzická integrita. Tvrdil, že ponižujúci charakter tohto aktu bol ešte zvýraznený jeho nízkym vekom v èase udalosti (sedem rokov), skutočnosťou, že bol v škole len piaty triednik, ponižujúcim miestom, kde k potrestaniu došlo, neosobným a automatickým spôsobom, akým bolo vykonané na základe sèitania poznámok za drobné prehršky a trojdňovou „odkladacou“ lehotou medzi uložením trestu a jeho vykonaním. Podľa Súdu sťažovateľ neuviedol žiadne dôkazy preukazujúce závažné alebo dlhotrvajúce následky namietaného zaobchádzania. Trest, ktorý nespôsobuje takéto následky môže stále spadať do režimu èlánku 3, avšak len za predpokladu, že tento trest dosiahne minimálne požadovanú úroveň závažnosti. Hoci má Súd určité pochybnosti o automatickej povahe trestu a trojdňovej odkladacej lehoty pred jeho uložením, má za to, že minimálny stupeň závažnosti nebol v tomto prípade dosiahnutý. Porušenie èlánku 3 teda nebolo preukázané.

V prípade *A. proti Spojenému kráľovstvu* riaditeľ školy, ktorú A. navštevoval, oznámil sociálnemu úradu, že podľa brata A. ho nevlastný otec bije. Následné lekárske vyšetrenia ukázali, že A. má na tele pohmošdeniny, ktoré boli spôsobené silnými a opakovanými údermi palicou. Nevlastný otec sťažovateľa bol obvinený z ublíženia na zdraví a následne postavený pred porotný súd. Obhajoba nepopierala, že obalovaný uštedril A. pri niekoľkých príležitostiach rany palicou, ale tvrdila, že to bolo nevyhnutné a primerané, lebo A. bol ako zvládnuté dieťa, s ktorým boli problémy doma aj v škole. Porota dospela väčšinou hlasov k záveru, že nevlastný otec sťažovateľa nie je vinný z ublíženia na zdraví. Vo vzahu k prejednávánemu prípadu Vláda Spojeného kráľovstva pripustila, že èlánok 3 bol porušený. Súd sa napriek tomu domnieval, že je nevyhnutné, aby prípad posúdil sám. Uviedol, že lekárske vyšetrenie ukázalo, že sťažovateľ bol opakovane a veľkou silou bitý palicou a že takéto zaobchádzanie dosahuje stupeň závažnosti, ktorý je zakázaný èl. 3. Zostáva posúdiť, či je štát z pohľadu èl. 3 zodpovedný za to, že bol sťažovateľ bitý svojim nevlastným otcom. Podľa anglického práva sa dá proti obvineniu z násillia spáchaného na dieťati obhajovať tvrdením, že inkriminované zaobchádzanie predstavovalo „rozumný trest“ (reasonable chastisement) a je na obalobe, aby preukázala nado všetku rozumnú pochybnosť, že násillie prekročilo medze zákonného trestu. Pokiaľ ide o prejednáváný prípad, porota oslobodila nevlastného otca sťažovateľa, napriek tomu, že ho vystavil natoľko závažnému zaobchádzaniu. Podľa Súdu príslušný zákon dostatočne neochraňoval sťažovateľa proti zaobchádzaniu alebo trestu nezlučiteľnému s èl. 3. Aj vláda pripustila, že zákon nazaisťuje deom dostatočnú ochranu a musí byť zmenený. Za takýchto okolností bol podľa Súdu porušený èl. 3 Dohovoru.

ĽLÁNOK 5

Právo na slobodu a bezpečnosť

Ľlánok 5 znie:

„1. Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom:

- a) zákonné uväznenie po odsúdení príslušným súdom,
- b) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby preto, keď sa nepodrobila rozhodnutiu vydanému súdom podľa zákona, alebo preto, aby sa zaručilo splnenie povinnosti ustanovenej zákonom,
- c) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní,
- d) iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na účely jeho predvedenia pred príslušný orgán,
- e) zákonné držanie osôb, aby sa zabránilo šíreniu nákazlivej choroby, alebo duševne chorých osôb, alkoholikov, narkomanov alebo tulákov,
- f) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie, alebo osoby, proti ktorej prebieha konanie o vyhostenie alebo vydanie.

2. Každý, kto je zatknutý, musí byť oboznámený bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, s dôvodmi svojho zatknutia a s každým obvinením proti nemu.

3. Každý, kto je zatknutý alebo inak pozbavený slobody v súlade s ustanoveniami odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci a má právo byť súdený v primeranej lehote alebo prepustený počas konania. Prepustenie sa môže podmieniť zárukou, keď sa dotknutá osoba ustanoví na pojednávanie.

4. Každý, kto bol pozbavený slobody zatknutím alebo iným spôsobom, má právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadil prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné.

5. Každý, kto bol obeťou zatknutia alebo zadržania v rozpore s ustanoveniami tohto článku, má nárok na odškodnenie.”

I. Ľlánok 5 ods. 1

V zmysle tohto ustanovenia sa „pozbavenie slobody” vzťahuje na všetky formy „zadržania”, „zatknutia” a „väzby” v obvyklom význame týchto pojmov, vymedziť ich presné hranice nie je však vždy jednoduché. **Je potrebné rozlišovať medzi pozbavením slobody a obmedzením slobody, na ktoré sa článok 5 nevzťahuje.** Rozdiely medzi účinkami pozbavenia slobody a obmedzenia slobody sú „v ich stupni a intenzite, a nie v ich povahe alebo podstate”. Pri zisťovaní, či je niekto „pozbavený slobody” v zmysle článku 5, je potrebné zobrať do úvahy „konkrétne a reálnu situáciu”, v akej sa daná osoba nachádza, a posúdiť „skupinu faktorov ako povaha, trvanie, účinky a spôsoby výkonu predmetnej sankcie alebo opatrenia.” Reštimu tohto ustanovenia nepodliehajú menej závažné formy obmedzenia individuálnej slobody, ako je napríklad uplatňovanie dopravných predpisov, väčšina prípadov dohľadu nad osobami podmienené prepustenými z výkonu trestu odňatia slobody, krátkodobé obmedzenia slobody pohybu, ku ktorým dochádza napríklad v súvislosti s osobnou prehliadkou, odobratím odtlačkov prstov, vzoriek krvi alebo tkaniva, výsluchom, atď...

Výrazy „zákonné” a „v súlade s konaním ustanoveným zákonom”, použité v čl. 5 ods. 1, odkazujú predovšetkým na vnútroštátnu legislatívu a vyslovujú povinnosť rešpektovať jej hmotnoprávne a procesnoprávne ustanovenia. Aj keď obvykle prináleží v prvom rade vnútroštátnym orgánom, predovšetkým súdom, interpretovať a aplikovať vnútroštátne právo, je tomu inak tam, kde, ako v prípade čl. 5 ods. 1, **nerespektovanie tohoto práva nesie so sebou porušenie Dohovoru.** V takých prípadoch Súd môže a musí uskutočňovať určitú kontrolu, aby preskúmal, či bolo dodržané vnútroštátne právo (pozri *Douiyeb proti Holandsku*, 1999).

Výrazy „zákonné“ a „v súlade s konaním ustanoveným zákonom“, použité v čl. 5 ods. 1, implikujú nielen povinnosť rešpektovať ustanovenia vnútroštátneho práva, ale navyše prikazujú, **aby bolo pozbavenie slobody zlučiteľné s účelom čl. 5: chráni jednotlivcov pred svojvoľnými zásahmi** (pozri *Benham*). Okrem toho musí Súd zistiť, **či je vnútroštátne právo v súlade s Dohovorom**, vrátane všeobecných princípov v Dohovore uvedených alebo v ňom implicitne obsiahnutých (pozri, medzi inými *Winterwerp proti Holandsku*, 1979, *Erkalo proti Holandsku*, 1998).

Tam, kde ide o pozbavenie slobody, je obzvlášť dôležité, aby bolo **vyhovené princípu právnej istoty**. Je preto podstatné, aby podmienky pre pozbavenie slobody boli vo vnútroštátnom práve **jasne definované** a aby **toto právo samotné bolo predvídateľné**, pokiaľ ide o jeho aplikáciu, a tým naplnilo **kritérium „zákonnosti“** ustanovené Dohovorom, **kritérium, ktoré požaduje, aby právo bolo dostatočne presné na to, aby umožnilo jednotlivcovi – v prípade potreby s pomocou adekvátnej rady – predvídať, v miere primeranej okolnostiam, dôsledky, ktoré môže určiť či priniesť** (pozri *Steelová a ďalší proti Spojenému kráľovstvu*, 1998).

V prípade *Baranowski proti Poľsku* Súd vyslovil názor, že príslušná poľská trestná legislatíva **nevyhovuje požiadavke „predvídateľnosti zákona“** („foreseeability of a law“) pre účely čl. 5 ods. 1 Dohovoru z dôvodu absencie akéhokoľvek presného ustanovenia zakotvujúceho, či – a pokiaľ áno, za akých podmienok – môže byť príkaz na vzatie do väzby na obmedzenú dobu v štádiu vyšetrovania riadne predávaný v štádiu súdneho konania. Ďalej Súd skonštatoval, že prax, ktorá sa rozvinula ako reakcia na túto medzeru v zákone a vďaka ktorej je osoba držaná vo väzbe neobmedzenú a nepredvídateľnú dobu, bez toho, aby sa väzba opierala o konkrétne zákonné ustanovenie alebo akékoľvek súdne rozhodnutie, je sama o sebe v rozpore s princípom právnej istoty, princípom, ktorý implikuje Dohovor a ktorý predstavuje jeden zo základných prvkov právneho štátu.

Požiadavka „v súlade s konaním ustanoveným zákonom“ predpokladá, že konanie musí byť **„spravodlivé a primerané“** a že **„každé opatrenie pozbavujúce osobu slobody musí vydať oprávnený orgán, musí byť takýmto orgánom vykonané a nesmie byť svojvoľné“** (pozri *Winterwerp*, 1979).

Súd pripomína, že čl. 5 ods. 1 Dohody obsahuje vyčerpávajúci zoznam dôvodov umožňujúcich pozbavenie slobody. **Pozbavenie slobody teda nemôže byť zákonné, ak nespadá pod jeden z dôvodov uvedených v písm. a) – f) čl. 5 ods. 1**. Skutočnosť, že jeden dôvod je aplikovateľný nutne neznamená, že nemôže byť aplikovateľný aj niektorý ďalší, pozbavenie slobody môže byť podľa okolností ospravedlnené v zmysle viac ako jedného písm. a) - f) (pozri *Erkalo proti Holandsku*, 1998). **Výpočet prípadov uvedených v čl. 5 ods. 1 je ohraničujúci a musí byť**, ako to Súd uviedol pri viacerých príležitostiach, **interpretovaný striktné**, tak ako aj každý z pojmov, ktoré sú v ňom obsiahnuté. Ani požiadavky boja proti organizovanému zločinu nepostačujú na odôvodnenie extenzívneho výkladu (pozri *Ciulla*, 1989).

Jednotlivec sa nemôže zriecť práv, ktoré mu zaručuje článok 5. V prípade *De Wilde, Ooms a Versyp proti Belgicku* Súd uviedol, že **právo na slobodu je v „demokratickej spoločnosti v zmysle Dohovoru privedené do dôležitosti na to, aby osoba mala stratiť výhody vyplývajúce z ochrany garantovanej Dohovorom, iba v dôsledku toho, že sa sama dá uväzniť**.

Kategórie pozbavenia slobody podľa článku 5 ods. 1

1. Pozbavenie slobody v trestnoprávnej súvislosti

a) zákonné uväznenie po odsúdení príslušným súdom

Na odsúdenie sa vyžaduje **„uznanie viny“**, ktoré vychádza zo **„zákonného ustanovenia o trestnom čine“** a **„uloenie trestu alebo iných opatrení, ktoré majú za následok pozbavenie slobody“**: „preventívne alebo bezpečnostné opatrenia“ nespádajú pod rešim tohto ustanovenia“.

K odsúdeniu musí dôjsť zo strany „súdu“, ktorý **pošívá nezávislosť** obsiahnutú v tomto pojme a ktorý ponúka **„adekvátne súdne záruky“** (*Engel a ďalší*). Výraz „príslušný súd“ znamená príslušný súdny orgán, ktorý koná nezávisle od výkonnej moci a strán daného prípadu.

Výraz „po“ v sebe nezahŕňa len požiadavku **„časovej postupnosti“**, ale tiež **„vzťah príčinnnej súvislosti“**: je potrebné aby k uväzneniu došlo na základe **„súdneho rozhodnutia“**, t. j. „v jeho dôsledku“ a nie iba „po ňom“.

V prípade *Kudla proti Poľsku* (2000) Súd uviedol, že berúc do úvahy podstatný vzťah medzi ods. 3 a ods. 1 písm. c) čl. 5 Dohovoru **nemôže byť osoba odsúdená na prvom stupni konania považovaná za držanú „za**

ú•elom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného •inu” v zmysle naposledy uvedeného ustanovenia, ale **na ōu musí by• pozerané ako na osobu nachádzajúcu sa v situácii uvedenej v •l. 5 ods. 1 písm. a), ktorý umo•ouje pozbavenie slobody „po odsúdení príslušným súdom”** (pozri napr. *B. proti Rakúsku*, 1990, *Wemhoff v. Spolková republika Nemecko*, 1968). Z uvedeného vyplýva, •e hoci v písmene a) ide v podstate o trest oddatia slobody ulo•ený odsudzujúcim rozsudkom príslušného súdu, pod písm. a) spadá aj pozbavenie slobody, ktoré sa v niektorých právnych poriadkoch kvalifikuje ako väzba, ktorá •asovo nasleduje po odsudzujúcom rozsudku súdu prvého stup•a a trvá a• do jeho právoplatnosti alebo do nariadenia výkonu trestu.

b) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za ú•elom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného •inu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnieva• sa, •e je potrebné zabráni• v spáchaní trestného •inu alebo v úteku po jeho spáchaní

Ú•elu •lánku 5 ods. 1 písm. c) by mali vyhovova• všetky inštitúty, ktoré umo•ujú pozbavenie slobody u obvineného alebo podozrivého pod¾a slovenského Trestného poriadku, t. j. zatknutie a väzba, zadr•anie a obmedzenie osobnej slobody pristihnutej pre trestnom •ine. **(ak zákon umo•ouje, aby súkromná osoba obmedzila osobnú slobodu osoby pristihnutej pri trestnom •ine alebo bezprostredne po ōom, štát má pozitívnu povinnos• vyplývajúcu z Dohovoru zabezpe•i, •e takéto obmedzenie osobnej slobody sa bude dia• len v rámci •lánku 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru a sú•asne v rámci vnútroštátneho zákona (*Harris D. J. a •alší*)).**

•lánok 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru nemo•no vyklada• bez súvislosti s odsekom 3 tohto •lánku, s ktorým tvorí jeden celok. Odsek 3 výslovne ustanovuje, •e ka•dý kto je zatknutý alebo pozbavený slobody v súlade s ustanovením odseku 1 písm. c) tohto •lánku, musí by• ihne• predvedený pred sudcu a má právo by• súdený v primeranej lehote. **Z toho jasne vyplýva povinnos• predvies• pred sudcu - bu• za ú•elom rozhodnutia o pozbavení slobody alebo za ú•elom rozhodnutia o veci samej - ka•dého, kto bol zatknutý alebo inak pozbavený slobody pod¾a ktorejko¾vek alternatívy odseku 1 písm. c) (*Lawless proti Írsku*, 1961).**

Väzba, ktorá trvá nieko¾ko mesiacov a ktorá nebola nariadená súdom alebo sudcom •i inou osobou „splnomocnenou (...) na výkon súdnej právomoci”, nemô•e by• pova•ovaná za „zákonnú” v zmysle •l. 5 ods. 1 Dohovoru. Napriek tomu, •e táto po•iadačka nie je explicitne uvedená v •l. 5 ods. 1, dá sa vyvodi• z •l. 5 posudzovaného ako celku, obzvláš• zo znenia ods 1 písm. c) (za ú•elom predvedenia pred príslušný súdny orgán”) a ods. 3 („musí by• ihne• predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci”). **Okrem toho záruka habeas corpus obsiahnutá v •l. 5 ods. 4 Dohovoru tie• podporuje názor, •e väzba, ktorá je pred•ená nad po•iato•ené obdobie predpokladané v ods. 3, vy•aduje „súdny” zásah ako záruku proti svojvôli (*Baranowski proti Po¾sku*, 2000).**

Absencia obvinenia a ob•aloby nevyhnutne neznamená, •e ú•el pozbavenia slobody nebol v súlade s •l. 5 ods. 1 písm. c). Existencia takéhoto ú•elu sa musí posudzova• nezávisle od jeho naplnenia a •lánok 5 ods. 1 písm. c) nepredpokladá, •e by polícia mala získa• dostato•ené dôkazy na vznesenie obvinenia, a to bu• v •ase zatknutia, alebo po•as pobytu dotknutej osoby vo väznici (pozri *Erdagoz proti Turecku*, 1997, *Brogan a •alší proti Spojenému krá¾ovstvu*, 1988). **K tomu, aby bolo podozrenie dôvodné, musia existova• skuto•nosti alebo informácie spôsobilé presved•i objektívneho pozorovateľa, •e daná osoba mohla spácha• trestný •in** (pozri *Erdagoz*, a tie• *Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému krá¾ovstvu*, 1990). Pokia¾ ide o stupe• podozrenia (...), •lánok 5 ods. 1 písm. c) nepredpokladá, •e orgány vyšetrovania zhroma•dili dostato•ené dôkazy pre vznesenie obvinenia, a to bu• u• v •ase zatknutia, alebo po•as zadr•ania. **Ú•elom výsluchu po•as zadr•ania z titulu •lánku 5 ods. 1 písm. c) je doplni• vyšetovanie a potvrdi• alebo vyvráti• konkrétne podozrenie**, na ktorom bolo zalo•ené zatknutie. Skuto•nosti odôvodňujúce podozrenie nemusia by• toho istého stup•a ako skuto•nosti odôvodňujúce odsúdenie alebo vznesenie obvinenia. K tomuto dochádza v •alších fázach konania (pozri *Murray proti Spojenému krá¾ovstvu*, 1994).

•lánok 5 ods. 1 písm. c) oprávouje zatknú• a uväzni• osobu za ú•elom jej predvedenia pred príslušný orgán iba na základe existencie dôvodného odozrenia, •e zatknutá osoba spáchala trestný •in. Je zjavné, •e trvanie takéhoto podozrenia je podmienkou *sine qua non* zákonnosti dr•ania osoby vo väzbe. Z •lánku 5 ods. 3 však vyplýva, •e **trvanie podozrenia po ur•itom •ase nesta•i na odôvodnenie •alšieho trvania väzby** (pozri *Stogmuller proti Rakúsku*). **Musia k nemu pristúpi• •alšie dôvody**, a to bu• druhý a tretí dôvod stanovený v •lánku 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru (zabránenie v spáchaní trestného •inu alebo v úteku po jeho spáchaní)

alebo **iný dôvod stanovený vnútroštátnym právom**. Ak vnútroštátne právo po•aduje navyiac ěalší dôvod, nevytvára sa tým ěalšia alternatíva neuvedená v ělánku 5 ods. 1 písm. c), ale **pristupuje ako ěalšia podmienka vyplývajúca z vnútroštátneho práva, ktorá musí by• splnená, aby bolo mo•né zatknú• alebo dr•a• v detencii osobu podozrivú zo spáchania trestného ěinu** (pozri *De Jong a iní proti Holandsku*)

Existencia dôvodného podozrenia, •e zatknutá osoba spáchala trestný ěin, je podmienkou sine qua non regulérnosti dr•ania vo väzbe, ale po urěitej dobe nie je postaěujúce, Súd potom musí posúdi•, ěi ostatné dôvody uvedené vnútroštátnymi orgánmi aj naěalej ospravedlòujú pozbavenie slobody. Pokia•¼ ich Súd bude pova•ova• za relevantné a dostaěujúce, tak sa ěalej zaoberá tým, ěi príslušné orgány postupovali v konaní s „osobitným urýchlenním“ (pozri *Muller proti Francúzsku*, 1997, *Toth proti Rakúsku*, 1991).

„Zákonnos•“ pozbavenia slobody pod•¼a vnútroštátneho práva je primárnym, ale nie rozhodujúcim prvkom. Súd musí navyiac overi•, ěi bolo pozbavenie slobody v posudzovanom období zluěite•¼né s úěelom ěl. 5 ods. 1, ktorým je chráni• osoby pred svojvo•¼ným pozbavením slobody. Okrem toho musí Súd zisti•, ěi je vnútroštátne právo samo o sebe zluěite•¼né s Dohovorom, vrátane zásad, ktoré sú v òm vyjadrené alebo z neho vyplývajú (pozri, medzi inými *Winterwerp proti Holandsku*, 1979, *Erkalo proti Holandsku*, 1998). Pozbavenie slobody je zákonné, ak bolo vykonané na základe súdneho rozhodnutia. **Neskoršie konštatovanie omylu, ktorého sa dopustil sudca v znení rozhodnutia, nemusí ma• vo vnútroštátnom práve dopad na platnos• pozbavenia slobody, ku ktorému medzitým došlo**. Orgány Dohovoru preto stále odmietajú prija• s•a•nosti podané osobami, ktoré boli uznané za vinné z trestných ěinov a argumentujú tým, •e odvolacie súdy skonštatovali, •e verdikt o vine alebo treste bol zalo•ený na skutkovomn alebo právnom omyle (pozri *Benham proti Spojenému krá•¼ovstvu*, 1996).

Aj keě je pravda, •e väzba odôvodnená v zmysle ěl. 5 ods. 1 písm. c) sa koněí „òom, kedy bolo rozhodnuté o odôvodnenosti ob•aloby“, a •e väznenie osoby potom, ako bola oslobodená spod ob•aloby, u• nemô•e by• pokryté týmto ustanovením, Súd prijíma, •e **„urěitá lehota pre výkon rozhodnutia o prepustení na slobodu je ěasto nevyhnná, ale musí by• skrátená na minimum“** (pozri *Giulia Manzoni*).

2. Pozbavenie slobody v oběianskoprávnej súvislosti

a) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby preto, •e sa nepodrobila rozhodnutiu vydanému súdom pod•¼a zákona, alebo preto, aby sa zaruěilo splnenie povinností ustanovenej zákonom

Tento ělánok zahàa také druhy pozbavenia slobody, ktoré boli dôsledkom nepodrobenia sa rozhodnutiu súdu, vydaného na základe zákona - zabezpeùujú napr. •e svedok sa zúěastní na súdnom procese, mu• sa podrobí skúške otcovstva, osoba sa podrobí psychiatrickému vyšetreniu, atě... Pod•¼a tohto ělánku je mo•né aj pozbavenie slobody za tým úěelom, aby osoba **splnila povinnos• ustanovenú zákonom**. V tomto prípade však treba ma• na zreteli, •e **toto ustanovenie sa nevz•ahuje na plnenie zmluvných záväzkov**, preto•e ělánok 1 Protokolu ě. 4 zakazuje „zbavi• kohoko•¼vek slobody iba pre neschopnos• plni• zmluvný záväzok.“ **Pod•¼a judikatúry Súdu „povinnos• ustanovená zákonom“, na zaruěenie splnenia ktorej je mo•né osobu pozbavi• slobody musí by• presná a konkrětna a nie iba všeobecná – napr. povinnos• dodr•iava• zákon** (*Engel a iní proti Holandsku*, 1976) alebo „**zmeni• správanie**“ (*Ciulla proti Taliansku*, 1989).

V prípade *Lawless proti Írsku* bol pán Lawless pozbavený slobody z toho dôvodu, •e bol ělenom IRA. Súd uviedol: „eo sa týka ěl. 5 ods.1 in fine, pozbavenie slobody pána Lawlessa nariadené ministrom vnútra, z toho dôvodu, •e bol podozrivý z úěasti na aktivitách, ktoré škodili udr•aniu verejného poriadku, mieru a bezpečnosti štátu nemô•e by• pova•ované za opatrenie „**prijaté za úěelom zaruěenia splnenia povinností ustanovenej zákonom**“, **preto•e úěelom tohoto ustanovenia nie je zatknutie alebo iné pozbavenie slobody za úěelom prevencie priestupkov proti mieru, verejnému poriadku alebo bezpečnosti štátu, ale zaruěenie splnenia konkrétnej povinností ustanovenej zákonom**“.

b) iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na úěely výchovného doh•¼adu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na úěely jeho predvedenia pred príslušný orgán

Uvedené ustanovenie dovo•¼uje pozbavi• maloletého slobody **na úěely výchovného doh•¼adu alebo za úěelom predvedenia pred príslušný orgán**.

V prípade *Boumar proti Belgicku* (1988) bol maloletý, ktorý sa dopustil trestných činov, umiestnený deväťkrát do vyšetrovacej väzby, pričom išlo o krátkodobé predbežné zadržanie nepresahujúce päť dní v každom jednom prípade. Podľa belgického práva môže byť maloletý umiestnený do vyšetrovacej väzby vtedy, ak nie je možné nájsť osobu alebo inštitúciu, pri ktorej alebo v ktorej by bol okamžite umiestnený. Súd uviedol: „**umiestnenie maloletého vo vyšetrovacej väzbe nemusí byť nevyhnutne v rozpore s písm. d) ods. 1 čl. 5, ak keď jeho účelom nie je výchovný dohľad nad danou osobou. Zo slov „za účelom“ je zjavné, že pozbavenie slobody, ktoré je predmetom uvedeného ustanovenia, je prostriedkom na to, aby sa zabezpečilo umiestnenie dotknutej osoby pod „výchovný dohľad“, ale uvedené umiestnenie nevyhnutne nemusí byť okamité.** Práve tak ako sa v čl. 5 ods. 1 písm. c) a a) uznáva rozdiel medzi väzbou pred rozsudkom a po odsúdení, tak písm. d) nevyklúča dočasné ochranné opatrenie ktoré slúži ako predbežné k rešimu výchovného dohľadu bez toho, aby v sebe zahŕňalo výchovný dohľad. **Za takýchto okolností, musí pozbavenie slobody v čo najkratšom čase vyústiť do účinnej riadosti o takýto režim v špecializovanom prostredí (otvorenom alebo uzavretom) s dostatočnými zárukami na dosiahnutie sledovaného účelu.** V predmetnom prípade sčaravateľ pendloval medzi väznicou a svojou rodinou. Iba v samotnom roku 1980, súdy pre maloletých nariadili jeho uväznenie 9 krát a následne ho prepustili pred uplynutím alebo v momente uplynutia zákonnej päťročnej lehoty, dokopy bol počas 291-dňovej periódy medzi 18. januárom a 4. novembrom 1980 väznený 119 dní. ... Súd v súlade s vyššie uvedeným dospel k záveru, **že deväť nariadených umiestnení, vo svojej kumulácii, nebolo zlučiteľných s písm. d). Ich zbytočné opakovanie malo za následok, že sa stávali v zmysle písm. d) menej a menej „legitímnymi“, štátny zástupca predovšetkým nikdy nezahájil trestné konanie proti sčaravateľovi vo vzahu k trestným činom, ktoré boli voči nemu namietané. Ďlánok 5 ods. 1 Dohovoru bol porušený.**

V prípade *Nielsen proti Dánsku* (1988) matka umiestnila svojho maloletého syna v štátnej psychiatrickej liečebni. Hoci Súd priznal, že článok 5 Dohovoru platí pre „každého“ a výslovne poukázal, že článok 5 ods. 1 písm. d) chráni maloletých, zaujal stanovisko, že článok 5 sa v tomto prípade neuplatní pretože „**hospitalizácia sčaravateľa nebola pozbavením slobody v zmysle článku 5, ale vyplývala zo zodpovedného výkonu rodičovských práv matkou.**”

c) zákonné držanie osôb, aby sa zabránilo šíreniu nákazlivej choroby, alebo duševne chorých osôb, alkoholikov, narkomanov alebo tulákov

Toto ustanovenie Dohovoru umožňuje pozbavenie slobody za účelom zdravotnej a sociálnej kontroly v rôznych životných situáciách.

V prípade *Winterwerp proti Holandsku* (1979) Súd sformuloval kritériá posúdenia pojmu duševne chorých v zmysle článku 5 ods. 1 písm. e). Po prvé, pri určovaní, či môže jednotlivca pokladať za duševne chorého, **štát musí aplikovať objektívne lekárske pravidlá.** Po druhé, **povaha alebo stupeň duševnej choroby musí byť dostatočne extrémny na to, aby odôvodňoval nútenú hospitalizáciu.** Po tretie, **štát môže izolovať jednotlivca iba tak dlho, pokiaľ pretrvávajú duševné ochorenia.** Implicitným v poslednom kritériu je **právo na periodické kontroly nútenej hospitalizácie odôvodňovanej ustanovením o duševnej chorobe.** Takáto hospitalizácia nemôže trvať neobmedzene. V prípade *Johnson proti Spojenému kráľovstvu* (1997) Súd vyhlásil, že článok 5 ods. 1 písm. e) Dohovoru nevyžaduje od štátu osobitné zaobchádzanie s pacientom, ale nesmie neprímerane dlho odkladať prepustenie osoby z psychiatrickej hospitalizácie, ak to u jeho duševná choroba nevyžaduje, zdôvodňujúc to nedostatkom miesta v zariadení poskytujúcom špeciálnu starostlivosť.

V prípade *Witold Litwa proti Poľsku* (2000) sa Súd zaoberal pojmom alkoholik. Pri zisťovaní významu pojmu alkoholik použitého v Dohovore sa nechal inšpirovať čl. 31 a 33 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve z 23. 5. 1969, ako tomu bolo opakované v iných prípadoch kde bol nutný výklad Dohovoru (pozri napr. *Johnston a ďalší proti Írsku*, 1986, *Lithgow proti Spojenému kráľovstvu*, 1986). Tak, ako je stanovené všeobecným pravidlom výkladu v čl. 31 Viedenského dohovoru, proces odhaľovania a zisťovania pravého významu výrazov použitých v Dohovore je celok, kombinovaná operácia. Toto všeobecné pravidlo, pevne zakotvené, stavia na rovnaký základ rôzne prvky vymenované v štyroch odsekoch tohto článku (pozri *Golder proti Spojenému kráľovstvu*, 1975). Sekvencie v ktorých sú tieto prvky uvedené v čl. 31 Viedenského dohovoru ustanovujú poradie, aké by mal proces výkladu zmluvy sledovať. Musí sa začať zistením obvyklého významu, ktorý je dávaný výrazom v zmluve, v ich celkovej súvislosti, s prihliadnutím na predmet a účel zmluvy, ako je to ustanovené v ods. 1 čl. 31. **Tak je tomu najmä vo vzahu k ustanoveniam, ktoré, ako čl. 5 ods. 1 Dohovoru, odkazujú na výnimky zo všeobecného pravidla a ktoré práve z tohto dôvodu nemôžu byť vykladané extenzívne** (pozri *De Wilde, Ooms a Versyp proti Belgicku*, 1971, *Winterwerp proti Holandsku*, 1979). Súd konštatuje, že slovo alkoholik v bežnom používaní označuje osoby, ktoré alkoholu prepadli. Na druhej strane sa v čl. 5 ods. 1 Dohovoru tento výraz objavuje v kontexte, ktorý obsahuje odkaz na niekoľko ďalších kategórií jednotlivcov, osôb šíriacich nákazlivé choroby, osôb duševne chorých, narkomanov a tulákov. Tieto osoby majú jedno spoločné, a to, že môžu byť pozbavené slobody buď za účelom liečenia, alebo s ohľadom na úvahy diktované sociálnou politikou

alebo z oboch dôvodov. Je preto legitímne z tohto kontextu vyvodiť záver, že hlavným dôvodom, prečo Dohovor umožňuje, aby osoby vymenované v čl. 5 ods. 1 písm. e) Dohovoru boli pozbavené slobody, je nielen to, že sú rizikom pre bezpečnosť verejnosti, ale tiež to, že ich zadržanie si môžu vyadovať ich vlastné záujmy (pozri *Guzzardi proti Taliansku*, 1990). Toto *ratio legis* ukazuje, ako by mal byť výraz „alkoholik“ chápaný vo svetle predmetu a účelu čl. 5 ods. 1 Dohovoru. Ukazuje, že predmet a účel tohto ustanovenia nemôže byť vykladaný len tak, že umožňuje zadržanie alkoholikov v obmedzenom zmysle slova, teda osôb v klinickom stave „alkoholizmu“. Súd je toho názoru, že podľa čl. 5 ods. 1 písm. e) Dohovoru osoby, ktoré nie sú lekárske diagnostikované ako „alkoholici“, ale ktorých konanie a správanie pod vplyvom alkoholu predstavuje hrozbu pre verejný poriadok alebo pre nich samotných, môžu byť zadržané, aby bola chránená verejná alebo ich vlastné záujmy, ako ich zdravie a osobná bezpečnosť. To neznamená, že čl. 5 ods. 1 písm. e) Dohovoru môže byť interpretovaný tak, že umožňuje zadržanie jednotlivcov iba kvôli konzumácii alkoholu. Súd sa ale domnieva, že v texte čl. 5 Dohovoru nie je nič, čo by naznačovalo, že toto ustanovenie bráni uplatneniu takého opatrenia voči jednotlivcovi, ktorý požíva nadmerné množstvo alkoholu zo strany štátu, aby bola obmedzená ujma spôsobená alkoholom jemu samotnému a verejnosti, alebo aby bolo zabránené nebezpečnému správaniu požití alkoholu. K tomuto bodu Súd poznamenáva, že nie je možné pochybovať o tom, že škodlivé užívanie alkoholu predstavuje nebezpečenstvo pre spoločnosť a že osoba, ktorá je v stave opitosti, môže predstavovať nebezpečenstvo pre seba a ostatných, nehľadiac na to, či prepadla alebo neprepadla alkoholu. Súd sa tiež domnieva, že tento význam slova „alkoholik“ je potvrdený prípravnými prácami na Dohovore. V tomto ohľade podotýka, že v komentári k predbežnému návrhu k Dohovoru je uvedené, že text príslušného článku Dohovoru pokrýva právo signatárskych štátov prijať opatrenia k boju proti túlactvu a „alkoholizmu“. Ďalej je uvedené, že Výbor expertov pre prípravu Dohovoru nemal žiadne pochybnosti, že toto môže byť schválené, „pretože takéto obmedzenia sú odôvodnené požiadavkami verejnej morálky a poriadku.“

Nevyhnutným prvkom „zákonosti zadržania“ v zmysle čl. 5 ods. 1 písm. e) Dohovoru je absencia svojvôle. Zadržanie jednotlivca je tak závažným opatrením, že je ospravedlnené iba tam, kde boli zvažované a posúdené za nedostatočne iné, menej prísne opatrenia na ochranu individuálnych alebo verejných záujmov, ktoré môžu vyadovať, aby bola dotknutá osoba zadržaná. To znamená, že nestačí, aby bolo pozbavenie slobody uskutočnené v súlade s vnútroštátnym právom, ale že musí byť zároveň za daných okolností nevyhnutné (*Witold Litwa proti Poľsku*, 2000).

V prípade *Witold Litwa proti Poľsku* (2000) bol sčlovek odvedený policajtami do záchytnej stanice na základe udania úradníka pošty, ktorý tvrdil, že dotyčný je opitý a správa sa hrubo. V záchytnej stanici bol vyšetrený a držaný po dobu šesť hodín tridsať minút. V zázname o zadržaní na záchytnej stanici bol jeho stav popísaný ako mierna opilosť. Súd uviedol, že sčlovekovo zadržanie malo zákonný podklad v poľskom práve. Ďalej skonštatoval, že základnými zákonnými podmienkami pre použitie opatrení ustanovených v § 40 zákona z 26. 10. 1982 je po prvé, že zatknutá osoba je podnapitá a po druhé, že sa správa hrubo alebo je jej stav taký, že ohrozuje vlastný život alebo zdravie, alebo život a zdravie iných osôb. **Nie je úlohou Súdu, aby preskúmal, či vnútroštátne orgány prijali podľa poľského práva správne rozhodnutia. Jeho úlohou je zistiť, či bolo sčlovekovo zadržanie „zákonným zadržaním alkoholika“ v autonómnom zmysle Dohovoru.** V tomto ohľade má Súd vážne pochybnosti, či je možné konštatovať, že sa sčlovek správal pod vplyvom alkoholu tak, že predstavoval hrozbu pre verejnú alebo pre seba samého, alebo, že bolo ohrozené jeho zdravie, blaho alebo osobná bezpečnosť. Pochybnosti Súdu posilňuje dosť triviálny faktický základ pre zadržanie a skutočnosť, že sčlovek je takmer slepý. Súd pripomína, že nevyhnutným prvkom „zákonosti zadržania“ v zmysle čl. 5 ods. 1 písm. e) Dohovoru je absencia svojvôle. Súd tiež uviedol, že nestačí, aby bolo pozbavenie slobody uskutočnené v súlade s vnútroštátnym právom, ale že musí byť zároveň za daných okolností nevyhnutné. V sčlovekovom prípade sa nezdá, že bola zohľadnená do úvahy skutočnosť, že § 40 zákona z 26. 10. 1982 predpokladá niekoľko rôznych opatrení, ktoré môžu byť použité voči podnapitej osobe, pričom zadržanie na záchytnej stanici je najkrajnejším z nich. Podľa tohto ustanovenia nemusí byť podnapitá osoba nutne pozbavená slobody, ale môže byť políciau prevezená do štátneho zdravotníckeho zariadenia alebo do miesta jej bydliska. **Absencia akýchkoľvek úvah v tomto ohľade, napriek tomu, že ich vnútroštátne právo predpokladá, nakoniec Súd presvedčila, že sčlovekovo zadržanie nemôže byť považované za „zákonné“ podľa čl. 5 ods. 1 písm. e) Dohovoru. Toto ustanovenie bolo porušené.**

f) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie, alebo osoby, proti ktorej prebieha konanie o vyhodenie alebo vydanie

Dohovor nezaručuje právo na politický azyl. Požiadavka „zákonosti“ uvedená v tomto ustanovení ale znamená, že vysoké zmluvné strany nemôžu v oblastiach upravených týmto ustanovením svojvoľne vykonávať svoju zvrchovanú moc (*Bozano proti Francúzsku*, 1986).

Súd zistil porušenie tohto ustanovenia v prípade *Amuur proti Francúzsku* (1996), v ktorom boli somálski žiadatelia o azyl zadržávaní 20 dní v medzinárodnej zóne letiska Paríž-Orly. Sťažovatelia pricestovali s falošnými pasmi. Vstup na územie Francúzska im nebol povolený. Bez toho, aby im bola poskytnutá primeraná sociálna a právna pomoc boli zadržávaní pod stálou policajnou kontrolou. **Súd v tejto veci akceptoval právo každého štátu kontrolovať vstup cudzincov na jeho územie, ale uviedol, že toto právo musí byť vykonávané primerane vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu.** Tým, že štát sťažovateľom síce umožnil odlet z Paríža, ale nezaoberal sa ich žiadosťou o azyl, nedopustil sa obmedzenia slobody ich pohybu, ale fakticky došlo k pozbaveniu ich osobnej slobody.

II. Ďlánok 5 ods. 2 Dohovoru

Ďlánok 5 ods. 2 vyjadruje elementárnu záruku: každý, kto je zatknutý, má právo vedieť, prečo bol zatknutý. Táto povinnosť, zaradená do ochranného systému Ďlánku 5, ukadá, že **zatknutej osobe musia byť v jednoduchom a zrozumiteľnom jazyku oznámené právne a skutkové dôvody pozbavenia slobody, aby mohla podľa ods. 4 napadnúť pred súdom ich zákonnosť.** Musia jej byť poskytnuté bez meškania. **Pri posudzovaní toho, či dotknutá osoba dostala dostatočnú informáciu a či ju dostala dostatočne rýchlo, je potrebné zobrať do úvahy okolnosti konkrétneho prípadu** (*Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému kráľovstvu*, 1990).

III. Ďlánok 5 ods. 3 Dohovoru

a) právo byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu

Rýchlosť predvedenia sa musí posúdiť so zreteľom na účel Ďlánku 5, Súd berie do úvahy význam tohto Ďlánku v systéme Dohovoru spočívajúci v tom, že **zaručuje jedno zo základných ľudských práv, a to ochranu jednotlivca pred svojvoľnými zásahmi štátu do jeho slobody** (pozri *Bozano*, 1986). **Súdna kontrola takýchto zásahov zo strany výkonnej moci je základným prvkom záruky poskytovanej Ďlánkom 5 ods. 3, ktorej účelom je, aby sa riziko svojvoľného zredukovalo na minimum.** Ide ruka v ruke s princípom zvrchovanosti zákona, ktorý je jedným zo základných princípov demokratickej spoločnosti ..., na ktorý sa výslovne odvoláva preambula Dohovoru (pozri *mutatis mutandis Klass a iní*) a ktorým je inšpirovaný celý Dohovor (pozri *Engel*, 1976). Súd preto **odmieta vykladať pojem ihneď príliš voľne a v praxi tak oslobodiť štát od povinnosti byť zatknutú osobu urýchlene predviesť pred súd alebo ju urýchlene prepustiť** (*Brogan a iní proti Spojenému kráľovstvu*, 1988). **Skutočnosť, či doba, ktorá uplynula od okamihu zatknutia do okamihu predvedenia osoby pred sudcu zodpovedá požiadavkám Ďlánku 5 ods. 3, posudzuje Súd podľa okolností prípadu** (*De Jong a iní proti Holandsku*, 1984). **Osobitné okolnosti**, napr. že ide o osobu podozrivú z terorizmu, **nikdy nemôžu ísť tak ďaleko, aby odôvodnili zasiahnuť do samej podstaty chráneného práva** (*Brogan a iní proti Spojenému kráľovstvu*, 1988). Súd pripúšťa, že pri **vyšetrovaní trestných činov súvisiacich s terorizmom**, sú štátne orgány nepochybne konfrontované s mimoriadnymi problémami. **To im viacmenej nedáva z pohľadu Ďlánku 5 voľnú ruku k tomu, aby zatkli a zadržali podozrivých bez akejkoľvek účinnej kontroly zo strany vnútroštátnych súdov a v poslednej inštancii orgánov Dohovoru, kedykoľvek sa domievajú, že bol spáchaný teroristický čin.** Potreby vyšetrovania nezbavujú štátne orgány povinnosti predviesť pred sudcu „ihneď“, ako to požaduje Ďlánok 5 ods. 3, **každú osobu zatknutú podľa Ďlánku 5 ods. 1 písm. c).** Ak je to nutné, tak im prináleží, aby vytvorili formy súdnej kontroly prispôsobené okolnostiam, ale rešpektujúce Dohovor (*Demir a ďalší proti Turecku*). Podľa ustálenej judikatúry Súdu sa za zlučiteľné s uvedeným ustanovením Dohovoru považuje zadržanie trvajúce maximálne štyri dni, ak ide o bežné trestné veci a päť dní vo výnimočných prípadoch. Vnútroštátne zákony väčšinou ustanovujú kratšie lehoty zadržania. Rešpektovanie vnútroštátneho práva je v takýchto prípadoch súčasťou záväzku vyplývajúceho z Ďlánku 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru.

V prípade *Assenov a ďalší proti Bulharsku* (1998) Súd skonštatoval, že žiadosť o prepustenie, ktorú podal pán Assenov bola posúdená sudcom **a tri mesiace po jeho vzatí do väzby.** K preskúmaniu žiadosti teda **nedošlo „ihneď“** v zmysle Ďlánku 5 ods. 3 Dohovoru. V prípade *Aquilina proti Malte* Súd rozhodol, že predvedenie sťažovateľa pred sudcu **dva dni po jeho zatknutí môže byť považované za uskutočnené „ihneď“** v zmysle Ďlánku 5 ods. 3. V prípade *Brogan proti Spojenému kráľovstvu* vyslovil, že zadržanie trvajúce **4 dni a 6 hodín a 4 dni a 11 hodín bez kontroly súdu porušuje Ďlánok 5 ods. 3 Dohovoru** napriek nespochybniteľnej skutočnosti, že zatknutie a zadržanie sťažovateľov boli inšpirované legitímnym cieľom - chrániť spoločnosť pred terorizmom. V prípade *K. F. proti SRN* bol sťažovateľ zadržaný za účelom zistenia totožnosti ako podozrivý zo spáchania trestného činu. Nemecký trestný poriadok pripúšťa v takom prípade zadržanie maximálne na 12 hodín. Sťažovateľ bol prepustený na slobodu **45 minút po uplynutí tejto lehoty.** Súd konštatoval porušenie Ďlánku 5 ods. 1 písm. c) dohovoru. Ak by bola zatknutá osoba predvedená pred sudcu po uplynutí zákonom stanovenej lehoty riešenie by bolo rovnaké.

Skutočnosť, že „zadržaná osoba nebola obvinená alebo predvedená pred sudcu, nezakladá sama osebe porušenie prvej vety článku 5 ods. 3. Nemôže byť reč o skutočnom porušení Dohovoru, ak je dotyčná osoba prepustená na slobodu ešte predtým, ako sa mohla uskutočniť súdna kontrola pozbavenia slobody. Ak nebola zatknutá osoba ihneď prepustená, má právo byť urýchlene predvedená pred sudcu alebo inú úradnú osobu (*De Jong a iní proti Holandsku*, 1984, *Baljet a van den Brink*, 1984).

Ďalšie ods. 3 Dohovoru poskytuje osobám zatknutým alebo zadržaným pre podozrenie zo spáchania trestného činu záruku proti svojvoľnému a neodôvodnenému pozbaveniu slobody (pozri *Assenov a ďalší proti Bulharsku*, 1998). Čl. 5 ods. 3, ktorý tvorí celok s čl. 5 ods. 1 písm. c), má za cieľ predovšetkým vynútiť prepustenie na slobodu v okamihu, keď zadržanie prestáva byť rozumné. Prvé slová v čl. 5 ods. 3 neznamenajú len prístup zadržaného k súdnemu orgánu, ich cieľom je uložiť sudcovi, pred ktorého je zatknutá osoba predvedená, povinnosť preskúmať okolnosti hovoriace pre alebo proti zadržaniu, vysloviť sa podľa právnych kritérií k existencii dôvodov opravdajúcich zadržanie a v prípade ich absencie, nariadiť prepustenie na slobodu (pozri *De Jong, Baljet a Van den Brink proti Holandsku*, 1984). Inými slovami, čl. 5 ods. 3 vyžaduje, aby sa sudca zaoberal dôvodmi zadržania.

K súdnej kontrole zadržania musí dôjsť urýchlene, ale táto kontrola musí byť tiež automatická (pozri *De Jong, Baljet a Van den Brink*). Nemôže byť viazaná na žiadosť vopred formulovanú zadržanou osobou. Podobná požiadavka by zmenila povahu záruky poskytnutej čl. 5 ods. 3, ktorá je odlišná od záruky uvedenej v čl. 5 ods. 4, podľa ktorej má každý, kto bol pozbavený slobody, právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti pozbavenia slobody (pozri *De Jong, Baljet a Van den Brink*). Mohol by dokonca záruku poskytnutú čl. 5 ods. 3 pozbaviť jej podstaty: účelom čl. 5 ods. 3 je ochrana jednotlivca proti svojvoľnému zadržaniu, zaručená podrobením aktu pozbavenia slobody nezávislej súdnej kontrole (pozri tiež *Kurtová proti Turecku*, 1998). Rýchla súdna kontrola pozbavenia slobody predstavuje významnú záruku proti zlému zaobchádzaniu aj pre jednotlivca, ktorý je subjektom opatrenia (pozri *Aksoy proti Turecku*, 1996). Naviac by osoby, ktoré by boli takému zaobchádzaniu vystavené, nemuseli mať možnosť obrátiť sa na sudcu so žiadosťou o kontrolu zákonnosti ich pozbavenia slobody. Podobne by tomu mohlo byť v prípade iných zraniteľných kategórií zatknutých osôb, napr. duševne postihnutých alebo osôb nehovoriacich jazykom sudcu. Konečne, čl. 5 ods. 3 vyžaduje, aby sudca osobne skôr ako vydá príslušné rozhodnutie vypočul zadržanú osobu (pozri *De Jong, Baljet a Van den Brink*).

Súdna kontrola zásahov výkonnej moci do práva jednotlivca na slobodu, je základným prvkom záruky čl. 5 ods. 3 (pozri *Aksoy*). Aby mohla byť „úradná osoba“ považovaná za vykonávajúcu „súdnú právomoc“ v zmysle tohoto ustanovenia, musí spĺňať určité podmienky, ktoré z pohľadu zadržanej osoby predstavujú záruky proti svojvoľi alebo neoprávnenému pozbaveniu slobody (pozri *Schiesser proti Švajčiarsku*, 1979). „Úradná osoba“ musí byť nezávislá od výkonnej moci a od jednotlivých strán. V tomto ohľade je relevantný objektívny dojem v dobe rozhodovania o väzbe: pokiaľ sa v tomto okamihu zdá, že by príslušná úradná osoba mohla zasiahnuť do neskoršieho trestného konania v postavení orgánu činného v trestnom konaní, jej nezávislosť sa môže zdať spochybnená (pozri *Huber proti Švajčiarsku*, 1990, *Brincat proti Taliansku*, 1992). Úradná osoba musí osobne vypočuť jednotlivca, ktorý je pred ňou predvedený, a na základe právnych kritérií rozhodnúť o existencii dôvodov, ktoré opravujú k pozbaveniu slobody, a pri ich absencii musí mať obligatórnu právomoc nariadiť prepustenie na slobodu (pozri *Schiesser a iní proti Írsku proti Spojenému kráľovstvu*, 1978).

V prípade *Assenov a ostatní proti Bulharsku* (1998) bol pán Assenov predvedený pred vyšetrovateľa, ktorý ho vypočul, formálne obvinil a nariadil jeho vzatie do väzby. Súd poznamenal, že podľa bulharského práva nemá vyšetrovateľ právomoc vydávať právne záväzné rozhodnutia vo veci vzatia do väzby alebo prepustenia podozrivého. Naopak, každé rozhodnutie môže byť prokurátorom zrušené, z čoho vyplýva, že vyšetrovateľ nebol dostatočne nezávislý na to, aby mohol byť považovaný za „úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci“ v zmysle článku 5 ods. 3. Pána Assenova osobne nevypočul ani prokurátor, ktorý potvrdil rozhodnutie vyšetrovateľa, ani žiaden z ďalších prokurátorov, ktorí neskôr rozhodli o predaní jeho väzby. Prokurátori neboli z pohľadu čl. 5 ods. 3 dostatočne nezávislí a nestranní, pretože ktorýkoľvek z nich mohol v trestnom konaní vystupovať proti sťažovateľovi. Súd sa preto domnieva, čl. 5 ods. 3 bol porušený tým, že sťažovateľ nebol predvedený pred „úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci.“ V prípade *Nikolová proti Bulharsku* (1999) bola sťažovateľka po svojom zatknutí predvedená pred vyšetrovateľa, ktorý nebol splnomocnený prijať právoplatné rozhodnutie o väzbe a z procesného hľadiska nebol nezávislý na prokurátorovi. Naviac mu žiadne zo zákonných ustanovení nezumožňovalo, aby v nasledujúcom konaní proti sťažovateľke vystupoval ako prokurátor. Vyšetrovateľ teda nemohol byť považovaný za „úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci“ v zmysle čl. 5 ods. 3. Sťažovateľka naviac nebola vypočutá prokurátorom. Ten v každom prípade nemohol byť považovaný za nezávislého a nestranného z hľadiska čl. 5 ods. 3, lebo mohol byť stranou v nekoršej fáze trestného kona-

nia - čl. 5 ods. 3 Dohovoru bol porušený. V prípade *Hood proti Spojenému kráľovstvu* a *Cable a ďalší proti Spojenému kráľovstvu* (1999) sťažovateľ namietal, že veliteľ nemôže byť považovaný za nestranného vzhľadom na úlohu, akú zohral pri obľobe a vzhľadom k jeho povinnostiam, ktoré sa týkajú disciplinárnych a poriadkových záležitostí jednotky. Súd zobral do úvahy právomoci a funkcie, ktoré veliteľ obvykle prijíma po uskutočnení výsluchu podľa čl. 4 Vojenského trestného poriadku: **vzhľadom na ne mohol zohrať rozhodujúcu úlohu v nasledujúcom konaní proti sťažovateľovi**. Je síce pravda, že často plní niektoré funkcie veliteľa jeho zástupca, ale je zrejme, že koná v mene veliteľa, ktorý je jeho priamym nadriadeným. V konaní pred okresným vojenským súdom zastával zástupca veliteľa jednotky funkciu asistenta prokurátora. tieto okolnosti vedú Súd k záveru, že pochybnosti sťažovateľa o nestrannosti veliteľa musia byť pokladané za objektívne a opodstatnené. **Súd sa tiež domnieva, že zodpovednosť, akú nesie veliteľ za disciplinárne a poriadkové záležitosti, dáva obvinenému ďalší dôvod k legitímnym pochybnostiam o jeho nestrannosti, keď má rozhodovať o nevyhnutnosti umiestniť do väzby obvineného spadajúceho pod jeho právomoc**. V niekoľkých rozsudkoch, ktoré sa týkali holandskej legislatívy o uväznení a väzbe členov vojenskej posádky (rozsudky *de Jong, Baljet a van der Bring*, 1984, *Duinhof a Duif*, 1984, *Sluijs, Zuiderveld a Klappe*, 1984) Súd vyhlásil, že poslucháč vojenskej školy, ktorý nariadil zaistenie sťažovateľov by mohol byť tiež vyzvaný prevziať úlohu prokurátora v tom istom prípade po jeho odovzdaní vojenskému súdu a následne z toho vyvodil záver, že nemohol byť „nezávislý od procesných strán“ v predchádzajúcom stupni, preto bolo „pravdepodobné“, že sa stane jednou z procesných strán v nasledujúcom stupni konania.

b) právo byť súdený v primeranej lehote alebo byť prepustený počas konania

Podľa judikatúry Súdu nie je možné primeranosť lehoty držania obvineného vo väzbe posudzovať abstraktne, ale podľa osobitostí každého prípadu. Pokračovanie väzby je pritom ospravedlnením iba vtedy, ak konkrétne indície ukazujú na skutočnú požiadavku verejného záujmu prevažujúceho, bez ohľadu na prezumpciu nevinu, nad pravidlom rešpektovania osobnej slobody (pozri *W. proti Švajčiarsku*, 1993). Na prvom mieste prináleží vnútroštátnym súdnym orgánom, aby preskúmali všetky okolnosti, ktoré môžu svojou povahou potvrdiť alebo vyvrátiť existenciu takejto požiadavky, a uviedli ich v rozhodnutiach týkajúcich sa žiadostí o prepustenie na slobodu. Súd musí rozhodnúť, či bol porušený článok 5 ods. 3 Dohovoru predovšetkým na základe odôvodnení týchto rozhodnutí a rovnako na základe nesporných skutočností uvedených obvineným v jeho žiadostiach o prepustenie na slobodu.

Trvanie dôvodného podozrenia, že zatknutá osoba spáchala trestný čin, je podmienkou *sine qua non* regulérnosti držania vo väzbe, ale po určitej dobe nie je postačujúce, Súd potom musí posúdiť, či ostatné dôvody uvedené vnútroštátnymi orgánmi aj naďalej ospravedlňujú pozbavenie slobody. Pokiaľ ich Súd bude považovať za relevantné a dostačujúce, tak sa ďalej zaoberá tým, či príslušné orgány postupovali v konaní s „osobitným urýchlením“ (pozri *Muller proti Francúzsku*, 1997, *Toth proti Rakúsku*, 1991). Z uvedeného vyplýva, že podľa judikatúry Súdu musí po celú dobu trvania väzby existovať dôvodné podozrenie, že obvinený spáchal trestný čin. Po určitej dobe ale k nemu musia pristúpiť ďalšie dôvody, a to buď tie, ktoré sú uvedené v článku 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru alebo tie, ktoré sú uvedené vo vnútroštátnom zákonodárstve.

V prípade *Ďeský proti Ďeskej republike* išlo o sťažovateľa, ktorý bol obvinený zo spoluúčasti na lúpeži, pri ktorej boli zavraždené dve osoby. Vyšetrujúce orgány vypočuli pána V.B., ktorý vypovedal, že sťažovateľ sa spolu s ďalším páchateľom rozhodli tieto osoby okradnúť v byte jednej z nich. Súd uznal, že za týchto okolností existovalo dôvodné podozrenie, že sťažovateľ spáchal trestný čin. Pokiaľ ide o dôvody pokračovania väzby, vnútroštátne súdy sa opierali o zločiny vyšetrovania a nebezpečenstvo, že bolo sťažované dosiahnutie účelu trestného konania, ak by bol sťažovateľ prepustený a to vzhľadom na riziko, že by sa vyhýbal trestnému konaniu, pôsobil na svedkov a pokračoval v podobnej trestnej činnosti. Pokiaľ ide o nebezpečenstvo, že sa sťažovateľ bude vyhýbať trestnému konaniu, české súdy predovšetkým konštatovali, že sťažovateľ opustil územie štátu, aj keď vedel, že bolo proti nemu zahájené trestné stíhanie a je hľadaný políciou. Do Ďeskej republiky sa nevrátil a o svojom pobyte v zahraničí neinformoval príslušné orgány. Okolnosti, za ktorých opustil územie štátu a zdržoval sa postupne v Nemecku a Taliansku, podľa sudcov jednoznačne dokazovali, že nezhádal zamestnanie, ale sa snažil vyhnúť trestnému stíhaniu. Navyše zanechal u známeho číastku prevyšujúcu 4 000 000 Kč, zakúpil si osobné auto, pričom použil preukaz totožnosti patriaci inej osobe, zaoštal si falošný pas a snažil sa získať podrobnosti o trestnom konaní. Vnútroštátne súdy tiež konštatovali, že vzhľadom na právnu kvalifikáciu trestného činu hrozil sťažovateľovi vysoký trest odňatia slobody. Podľa názoru Súdu je toto odôvodnenie „dostatočné“ a „relevantné“ a prevažuje nad argumentami sťažovateľa, že opustil krajinu preto, aby našiel zamestnanie, a mal trvalé bydlisko v ČR, kde žil so svojou rodinou. Berúc do úvahy tento záver Súd nepokladá za nutné posudzovať ďalšie dôvody, ktorými vnútroštátne súdy odôvodnili väzbu. Pokiaľ ide o vedenie konania zo strany vnútroštátnych orgánov Súd poznamenáva, že uplynuli takmer štyri mesiace medzi vzatím sťažovateľa do väzby a podaním obľoby. Vláda ďakuje tohoto obdobia nevysvetlila. Viac ako päť mesiacov uplynulo medzi podaním obľoby a zahájením hlavného pojednávania pred Mestským súdom. Mestský súd následne odročil ďalšie zo štyroch pojednávaní pre neprítomnosť niektorých účastníkov konania a žiadostí sťažovateľa a jedného zo spoluobľovaných o uskutočnení ďalších dôkazov. Výsledkom bolo vnesenie prvého rozsudku po šiestich mesiacoch. Odvolací súd potom rozsudok zrušil s odôvodnením, že Mestský súd dostatočne nepreukázal všetky relevantné skutko-

vé okolnosti. Mestský súd vyniesol druhý rozsudok s odstupom ďalších dvadsiatich troch mesiacov. Dôvka tohto obdobia sa sama osebe nejaví ako prehnaná, pretože Mestský súd zahájil tri konania a odročil ich z procesných dôvodov, ako neprítomnosť niektorých svedkov, ťažkosť s ťažobami a spoluobčanov a vypovedanie ďalších svedkov a uskutočnenie ďalších dôkazov. Naviac vnútroštátne orgány čelili problémom pri získavaní dôkazov od francúzskych súdnych orgánov, najmä výpovede svedka ťažobného vo Francúzsku, a od Československej obchodnej banky. Mestský súd vyniesol druhý rozsudok 17. 2. 1996. Odvolací súd ho zrušil o dva mesiace neskôr s odôvodnením, že Mestský súd nesprávne zhodnotil uskutočnené dôkazy, nepreukázal všetky skutkové okolnosti a opieral sa tiež o dôkazy, ktoré pred ním neboli uskutočnené. Odvolací súd určil, aké dôkazy je nutné uskutočniť. Na nasledujúci deň bol ťažobný prepustený na slobodu, pretože vypršala maximálna lehota stanovená zákonom na trvanie väzby. **Berúc do úvahy celkové okolnosti prípadu sa Súd domnieva, že konanie nebolo vedené s „osobitným urýchlením“.** Dôvka ťažobnej väzby bol porušený čl. 5 ods. 3 Dohovoru.

V prípade *Debboub alias Husseini Ali proti Francúzsku* Súd rozhodol, že väzba Svojím nadmerným trvaním (štyri roky, dva mesiace a desať dní) porušila čl. 5 ods. 3 Dohovoru. V odôvodnení svojho rozhodnutia uviedol - **pokiaľ ide o riziko úteku**, príslušné súdne orgány sa vo svojich rozhodnutiach opierali predovšetkým o skutočnosť, že ťažobný sa vo Francúzsku zdržoval bez trvalého bydliska a priznával príjmy, ako aj nezákonne a s falošnými osobnými dokladmi. To sú bezpochyby okolnosti, ktoré charakterizujú nebezpečenstvo úteku. Berúc do úvahy skutočnosť, že takéto nebezpečenstvo sa postupom času znižuje (pozri *Neumeister proti Rakúsku*, 1968) sa Súd domnieva, že **súdne orgány zabudli špecifikovať, prečo bolo v danom prípade na mieste si myslieť, že pretrváva po viac než troch rokoch uväznenia.** Imperatívny verejného poriadku a pokračovania v trestnej činnosti sú vo svetle okolností prípadu nepochybne relevantné faktory, ale Súd je toho názoru, že sami o sebe neospravedľujú tak dlhú vyšetrovaciu väzbu. **Pokiaľ ide o riziko kolúzie medzi spoluobvinenými a odstránenie dôkazov**, Súd uviedol, že **bolo reálne na počiatku vyšetrovania, nemohlo však hrať rozhodujúcu úlohu od okamihu, ako boli svedkovia mnohokrát vypovedaní.** Naviac ani odvolací súd ani tribunal de grande instance presne neodôvodnili, hlavne vo svojich posledných rozhodnutiach, v akej miere by prepustenie ťažobného prispelo k naplneniu vyjadrenej obavy. Toto riziko už preto nemohlo slúžiť ako väzobný dôvod. **Niektoré dôvody zamietnutia ťažobných sťažností boli zároveň relevantné a dostatočné, avšak z veľkej časti tento ráz postupom času stratili, takže je potrebné posúdiť, ako bolo konanie vedené.** Prejednávaná vec bola komplexná, hlavne z dôvodu veľkého počtu spoluobvinených. ťažobný bol vypovedaný v priemere len dvakrát za rok. Okrem toho zo spisu nevyplýva, že by ťažobným svojím správaním zvlášť prispel k brzdeniu vyšetrovania a predĺženiu konania.

V prípade *Labilita proti Taliansku*, trvala väzba ťažobného 2 roky a sedem mesiacov. Príslušné vnútroštátne orgány opierali odmietnutie jeho prepustenia na slobodu súčasne o existenciu väzobného podozrenia, že je ťažobný vinný, a o nebezpečenstvo pôsobenia na svedkov a zahľadanie dôkazov. Súd uviedol, že **odôvodnenia rozhodnutí boli prinajmenšom zo začiatku prijateľné, ale zároveň boli úplne všeobecné, odkazovali globálne na všetkých uväznených a obmedzovali sa na abstraktné uvedenie povahy príslušného trestného činu.** Nebol v nich uvedený žiadny dôvod spôsobilý podložiť existenciu uvedených rizík vo vzťahu k ťažobnému, ktorý nikdy predtým nebol treste stíhaný a teraz bol obvinený z menej závažnej úlohy v rámci mafiánskeho spolčeného (štátny zástupca pre neho požadoval trojnásobný trest). **Rozhodnutia nebrali do úvahy, že obvinenia proti ťažobnému boli založené na skutočnostiach, ktorých sila časom slabla.** Súd sa preto domnieva, že dôvody uvedené v inkriminovaných rozhodnutiach neboli dostatočné na to, aby ospravedlnili držanie ťažobného vo väzbe po dobu dvoch rokov a siedmich mesiacov. **Väzba preto porušila čl. 5 ods. 3 Dohovoru.**

V prípade *Assenov a ďalší proti Bulharsku* (1998) Súd poznamenal, že v oboch prípadoch, keď bola zákonnosť väzby pána Assenova preskúmaná súdom, bolo prepustenie na slobodu zamietnuté s odôvodnením, že dotčený bol obvinený zo série závažných trestných činov a prepustenie bolo s ohľadom na trvalý charakter jeho trestnej činnosti sprevádzané nebezpečenstvom recidívy. Súd vzhľadom na povahu obvinení nepovažoval tieto obavy za neprimerané. Pripomenul ale, že **ťažobný nebol plnoletý a podľa bulharského práva mohol byť vzatý do väzby iba za výnimočných okolností. Bolo preto ešte dôôležitejšie ako obvykle, aby príslušné orgány postupovali s „osobitným urýchlením“.** Z podkladov, ktoré mal Súd k dispozícii, ale vyplýva, že medzi septembrom 1995 a septembrom 1996 nebol v súvislosti s vyšetrovaním prakticky uskutočnený žiadny úkon. Za týchto okolností sa Súd domnieva, že pán Assenov **nebol „súdený v primeranej lehote“**, ako to požaduje čl. 5 ods. 3.

Súd uznáva, že niektoré činy, berúc do úvahy ich osobitnú závažnosť a reakciu verejnosti môžu mať následok znepokojenie verejnosti pripúšťajúce oprávnenosť vyšetrovacej väzby aspoň na určitý čas. Za výnimočných okolností – a v prípade dostatočných dôkazov – je túto skutočnosť možné uviesť do súladu s účelom Dohovoru všade tam, kde to vnútroštátne právo pripúšťa. **Tento dôvod možno považovať za relevantný a postačujúci, iba ak je založený na skutočnostiach spôsobilých preukázať, že prepustenie odsúdeného na slobodu by mohlo reálne spôsobiť ujmu verejnému poriadku.** Väzba zostane legítimná iba vtedy, ak verejný poriadok bude naďalej reálne ohrozený. Jej pokračovanie nemôže anticipovať trest odňatia slobody (pozri rozsudok *Kemmache proti Francúzsku*, 1991).

V prípade *Tomasi proti Francúzsku* odôvodnili vyšetrovatelia a obžaloba potrebu pokračovania vyšetrovacej väzby **iba rýchlo všeobecne, zdôrazňujúc závažnosť spáchaných činov a ich dôsledkov** - atentát na rekreačné centrum Cudzineckej légie bol označovaný za teroristický, k zodpovednosti zaň sa prihlásila ilegálna organizácia požadujúca otvorený boj, atď.

tát vyústil do smrti jednej a do ťažkých poranení druhej osoby. Súd v tomto prípade uviedol, že je možné odôvodnene konštatovať, že riziko ujmy na verejnom poriadku na začiatku existovalo, ale po určení čase sa muselo rozptýliť.

Podľa judikatúry Súdu pravdepodobnosť úteku z krajiny odôvodňuje väzbu len po určitý čas (*Neumeister proti Rakúsku*, 1969). Súd uviedol, že riziko nebezpečenstva úteku nemožno presne odhadnúť len na základe závažnosti obvinenia. Musí sa určiť s odvolaním sa na veľký počet iných relevantných faktorov, ktoré buď potvrdia existenciu tohto nebezpečenstva alebo ho urobia takým malým, že nemôže ospravedlniť vyšetrovaciu väzbu (pozri rozsudok *Letellier versus Francúzsko*, 1991). Ak je jediným dôvodom pre ďalšie ponechanie vo väzbe obava, že obvinený unikne a tým sa vyhne trestnému stíhaniu, musí byť prepustený, ak je schopný poskytnúť primeranú záruku, že sa ustanoví na pojednávanie (pozri *Wemhoff*). To neznamena, že v prípade tzv. útekovej väzby má obvinený vždy právo na prepustenie na záruku, znamená to iba to, že súd musí vziať do úvahy túto možnosť a obvineného prepustiť, ak prijatie záruky postačuje na zabezpečenie prítomnosti obvineného na pojednávaní (*Neumeister proti Rakúsku*, 1968).

V prípade *Tomasi proti Francúzsku* skonštatoval, že rozhodnutia príslušných orgánov neobsahovali takmer žiadny fakt, ktorý by zdôvodnil nebezpečenstvo úteku. Nebrali do úvahy ani argumenty, ktoré uviedol sťažovateľ v svojich sťažnostiach o prepustenie na slobodu. Považovali za rozhodujúce len riziko nebezpečenstva úteku ale nezhľadali prostriedky na jeho odvrátenie ako napríklad prepustenie na kauciu alebo jeho umiestenie pod súdny dohľad.

Osobitná rýchlosť pri posudzovaní prípadu, na ktoré má držaný vo väzbe právo nemôže byť na ujmu úsilia sudcov splniť svoju úlohu s patrienou starostlivosťou (pozri *W. proti Švajčiarsku*).

IV. Článok 5 ods. 4 Dohovoru

Čl. 5 ods. 4 zaisťuje každému, kto bol zatknutý alebo zadržaný, právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd uskutočnil kontrolu dodržiavania procesných a hmotnoprávných podmienok potrebných pre „zákonnosť“ pozbavenia slobody v zmysle čl. 5 ods. 4 (pozri *Brogan*). Aj keď konanie uvedené v čl. 5 ods. 4 nemusí byť vždy sprevádzané zárukami, ktoré sú podobné tým, ktoré predpisuje čl. 6 ods. 1 pre občianskoprávne a trestné konanie (pozri *Megyeri proti Nemecku*, 1992), je nutné, aby malo súdny charakter a ponúkalo záruky adekvátne druhu príslušného pozbavenia slobody. Ak sa jedná o osobu, ktorej pozbavenie slobody spadá pod čl. 5 ods. 1 písm. c) je nevyhnutné ústne konanie (pozri *Schiesser* a ďalej *Sanchez-Reisse proti Švajčiarsku*, 1986, *Kampanis proti Grécku*, 1995).

Zatknuté alebo zadržané osoby majú právo na kontrolu rešpektovania procesných a hmotnoprávných požiadaviek nevyhnutných na to, aby pozbavenie ich slobody bolo v zmysle Dohovoru „zákonné“. Preto musí príslušný súd overiť „tak dodržiavanie procesných pravidiel (vnútroštátnej legislatívy) a primeranosť podozrení odôvodňujúcich zatknutie, rovnako ako aj legitimosť cieľa sledovaného týmto zatknutím a následne zadržaním.“ (pozri *Brogan* a ďalší proti Spojenému kráľovstvu, 1998).

Čl. 5 ods. 4 Dohovoru zaručuje zatknutým alebo osobám, ktoré boli inak pozbavené slobody právo podať návrh na konanie, v ktorom môžu spochybniť zákonnosť pozbavenia slobody, a zároveň zakotvuje ich právo na to, aby po zahájení takeého konania, bolo súdom urýchlene rozhodnuté o zákonnosti pozbavenia slobody a nariadenie jeho ukončenia, ak sa ukáže, že je nezákonné (pozri napr. *Musial proti Poľsku*, 1999). Otázka, či bolo právo garantované čl. 5 ods. 4 rešpektované, musí byť rozhodnutá vo svetle okolností každého prípadu (pozri tiež *R. M. D. proti Švajčiarsku*, 1997).

Súd v prípade *Baranowski proti Poľsku* pripustil, že zložitý lekárske otázky súvisiacich s prejednaním sťažností môžu byť faktorom, ktorý je možné vziať do úvahy pri posudzovaní splnenia požiadavky „rýchlosti“ ustanovenej v čl. 5 ods. 4. To ale neznamena, že zložitý lekárskeho posudku – aj keď výnimočného – zbavuje vnútroštátne orgány ich základných povinností podľa predmetného ustanovenia (pozri tiež *Musial*). V tejto súvislosti Súd poznamenal, že Vojvodskému súdu trvalo zhruba šesť týždňov, než získal správu kardiológa, a ďalší mesiac, než obdržal posudok od neurológa a psychiatra. Potom Vojvodský súd potreboval ďalší mesiac, aby získal ďalšie – nešpecifikované – dôkazy. Tieto dosť dlhé intervaly medzi príslušnými rozhodnutiami o nevyhnutnosti získať dôkazy sa nejavia ako konzistentné s „osobitným urýchlením“ („special diligence“) vo vedení konania, na ktoré poukazuje vláda. Súd skonštatoval, že nie je presvedčený o argumente vlády, že nutnosť získať lekárske posudky môže ospravedlniť celkovú dĺžku konania. Z toho dôvodu dospel k záveru, že konanie nebolo vedené „urýchlene“, ako požaduje čl. 5 ods. 4 Dohovoru.

V prípade *Vodeničiarov proti Slovenskej republike* (2000) bol sťažovateľ dňa 19. 6. 1995 umiestnený na pozorovanie do

psychiatrického zariadenia na základe príkazu OS Trnava z 11. 6. 1995, napriek tomu, že ešte nenadobudlo vykonateľnosť, pretože KS v Bratislave k uvedenému dôu nerozhodol o sťažnosti sťažovateľa proti tomuto príkazu, ktorá má podľa § 116 ods. 2 Trestného poriadku odkladný účinok. Súd poznamenal, že aj slovenské právo predvída možnosť preskúmania zákonnosti pozbavenia slobody v zmysle článku 5 ods. 4 Dohovoru. Vnútroštátne orgány však tým, že sťažovateľa umiestnili v psychiatrickom zariadení ignorovali konanie zahájené sťažovateľom. Sťažovateľ napadol príkaz OS Trnava z 11. júla 1995. KS v Bratislave o dom rozhodol 17. 8. 1995 - jeden deň pred prepustením sťažovateľa. Vo svetle case law Súdu a s prihliadnutím na osobitosti prípadu, Súd zistil, že preskúmanie zákonnosti umiestnenia sťažovateľa v psychiatrickom zariadení nebolo „urýchlené“ ako to vyžaduje článok 5 ods. 4 Dohovoru.

Súdny orgán rozhodujúci o opravnom prostriedku proti rozhodnutiu o väzbe musí poskytovať záruky súdnej povahy. Konanie musí byť kontradiktórne a v každom prípade zaručiť „rovnosť zbraní“ medzi stranami, štátnym zástupcom a zadržaným (pozri *Sanchez-Reisse proti Švajčiarsku*, 1986, *Toth proti Rakúsku*, 1991, *Kampanis proti Grécku*, 1995) Nemožno hovoriť o rovnosti zbraní, ak nie je obhajcom umožnený prístup k dokumentom vo vyšetrovacom spise, ktorých preštudovanie je nevyhnutné k účinnému spochybneniu zákonnosti väzby klienta (pozri *Lamy proti Belgicku*, 1989). Ak ide o osobu, ktorej pozbavenie slobody spadá pod čl. 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru, je nevyhnutné ústne konanie (pozri *Assenov a ďalší*).

Čl. 5 ods. 4 navyše vyžaduje, aby osoba držaná vo vyšetrovacej väzbe mohla v primeraných intervaloch podávať opravné prostriedky, ktorými by spochybnila zákonnosť väzby (pozri *Bezicheri proti Taliansku*, 1989). Vzhľadom k tomu, že z pohľadu Dohovoru musí mať taká väzba striktno obmedzenú dĺžku, môžu byť periodické kontroly oddelené len krátkymi intervalmi. (pozri *Bezicheri*).

V prípade *Saviè proti Slovenskej republike* obvinený podal ústne do protokolu na hlavnom pojednávaní sťažnosť proti rozhodnutiu, ktorým bola zamietnutá jeho žiadosť o prepustenie na slobodu. Po doručení rozhodnutia sťažnosť písomne odôvodnil. Odvolací súd sa zaoberal len ústne podanou sťažnosťou a zamietol ju s tým, že obvinený ju neodôvodnil. Písomne uplatnenými dôvodmi sa vôbec nezaoberal. Komisia zistila porušenie článku 5 ods. 4.

V prípade *Assenov a dvaja ďalší proti Bulharsku* konštatoval Súd porušenie čl. 5 ods. 4 z toho dôvodu, že sťažovateľ sa počas dvojročnej väzby mohol obrátiť na súdy so žiadosťou o preskúmanie jej zákonnosti iba raz, pričom príslušný súd nenariadil ústne konanie.

V prípade *Rehbock proti Slovinsku* podal sťažovateľ prvú žiadosť o prepustenie z väzby 3. 10. 1995. Okresný súd ju zamietol po 23 dňoch. Ďalšiu žiadosť sťažovateľ podal 29. 11. 1995. Aj tú okresný súd zamietol po 23 dňoch. Podľa Súdu tieto žiadosti neboli prejednané urýchlene, ako požaduje čl. 5 ods. 4 Dohovoru a toto ustanovenie teda bolo porušené.

V prípade *Letellierová proti Francúzsku* sťažovateľka namietala, že konečné rozhodnutie, týkajúce sa jej žiadosti o prepustenie z 24. januára 1986, konkrétne odmietnutie jej odvolania zo 17. 3. 1987 proti rozhodnutiu trestného senátu odvolacieho súdu, ktoré urobil Kasaňský súd 15. 6. 1987 nebolo prijaté urýchlene. Vláda tvrdila, že dĺžku tohto časového odstupu odôvodňuje veľký počet odvolaní, ktoré podala sťažovateľka, týkajúcich sa procesných záležitostí: v priebehu trinástich mesiacov a troch týždňov prijali trestné senáty tri rozhodnutia a Kasaňský súd dve, doba potrebná na prijatie týchto rozhodnutí nebola v žiadnom prípade neprimerane dlhá a nemohla byť kritizovaná, pretože v skutočnosti bola výsledkom systematického využívania opravných prostriedkov podľa francúzskeho práva. Súd uviedol, že má určité pochybnosti o celkovej dĺžke posudzovania druhej žiadosti o prepustenie najmä zo strany trestných senátov, ktoré mali rozhodnúť potom, ako ich predchádzajúce rozhodnutie zrušil Kasaňský súd, sťažovateľka však nestratila právo kedykoľvek podať ďalšiu žiadosť. Od 14. 2. 1986 do 5. 8. 1987 sťažovateľka podala šesť iných žiadostí, ktoré boli všetky vybavené v lehote od ôsmich do dvadsiatich dní. Článok 5 ods. 4 teda nebol porušený.

V. Čl. 5 ods. 5 Dohovoru

Ustanovenie článku 5 ods. 5 je hmotnoprávnym ustanovením. Priznáva právo voči štátu, ktorého porušenie môže byť predmetom osobitej sťažnosti pred orgánmi Dohovoru. Nie je to špeciálne ustanovenie vo vzťahu k článku 41 Dohovoru, ktorý oprávňuje Súd priznať sťažovateľovi v prípade potreby spravodlivé zadosťučinenie, ak zistil, že došlo k porušeniu niektorého ustanovenia Dohovoru. Článok 5 ods. 5 teda nevyklučuje použitie článku 41, naopak tento sa môže uplatniť aj v prípade porušenia článku 5 ods. 5. Súd však v tomto prípade prihliada na odškodnenie, ktoré prípadne sťažovateľ dostal na vnútroštátnej úrovni (pozri *Neumeister proti Rakúsku*, 1974).

Podmienkou práva na odškodnenie podľa článku 5 ods. 5 je, že bolo porušené niektoré ustanovenie článku 5 ods. 1 a 4 Dohovoru. Predpokladom nároku podľa článku 5 ods. 5 je, že vznikla škoda, ktorá je v príčinnej súvislosti s namietaným porušením článku 5. Nahrádza sa tak majetková škoda, ako nemajetková ujma (*Wassink proti Holandsku*, 1990). Povinným subjektom je štát ako taký, ustanovenie článku 5 ods. 5 neposkytuje

právo na náhradu škody voči jednotlivým osobám zodpovedným za porušenie článku 5. Ide o objektívnu zodpovednosť, zavinenie zodpovednej osoby sa nevyžaduje.

V prípade **Rehbock proti Slovinsku** sťažovateľ tvrdil, že nemal žiadny vymáhateľný nárok na odškodnenie za porušenie čl. 5 ods. 4 Dohovoru. Tvrdí, že tým bol porušený čl. 5 ods. 5 Dohovoru. Súd uviedol, že čl. 26 slovinskej Ústavy v spojení s § 542 ods. 1 Trestného poriadku vyhradzuje právo na odškodnenie v prípadoch, keď bolo pozbavenie slobody **nezákonné alebo bolo výsledkom omylu**. Nič však nenasvedčuje tomu, že by sťažovateľova väzba, vrátane zamietnutia žiadosti o prepustenie, bola z pohľadu slovinského práva nezákonná alebo vyplývala z omylu. **Za týchto okolností Súd dospel k záveru, že sťažovateľovo právo na odškodnenie za porušenie čl. 5 ods. 4 Dohovoru nebolo zaistené s dostatočným stupňom istoty** (pozri *Sakik a ďalší proti Turecku*, 1997). Preto bol porušený čl. 5 ods. 5 Dohovoru.

Zákon 58/1969 Zb. a článok 5 ods. 5 Dohovoru

a) právna analýza zákona č. 58/1969 Zb.

Podľa § 5 zákona č. 58/1969 Zb. má obvinený **právo na náhradu škody spôsobenej rozhodnutím o väzbe**. Subjektami tejto zodpovednosti sú **štát** na jednej strane a ten **na kom bola väzba vykonaná** na strane druhej. Podmienkami tejto zodpovednosti sú **rozhodnutie o väzbe, škoda a príčinná súvislosť medzi nimi**. **Predpokladom** zodpovednosti je skutočnosť, že voči občanovi bolo trestné konanie **zastavené** alebo, že bol **oslobodený spod obľahy**.

Právo na náhradu škody však nemá ten, **kto si väzbu zaviniť sám**, najmä tým, že pokusom o útek alebo iným svojím konaním dal príčinu k obavám, ktoré boli dôvodom väzby alebo jej predĺženia, a ten, kto bol oslobodený spod obľahy alebo proti ktorému bolo trestné stíhanie zastavené iba preto, že nie je za trestný či trestne zodpovedný alebo, že mu bola udelená milosť, prípadne, že trestný či bol amnestovaný. **K vylúčeniu nároku** na odškodnenie za väzbu podľa ustanovenia § 5 ods. 2 písm. a) zákona č. 58/1969 Zb. **nestačí, že tu bol zákonný dôvod väzby** v zmysle ustanovenia § 67 Trestného poriadku alebo jej trvania v zmysle ustanovenia § 72 Trestného poriadku ale je potrebné, aby si obvinený väzbu sám zaviniť. Z praxe slovenských súdov vyplýva, že majú povinnosť **dostatočne zistiť**, či skutočne osoba vzatá do väzby svojím konaním dala príčinu k obavám, ktoré boli dôvodom väzby alebo jej predĺženia, **nestačí, aby len preberali dôvody, o ktoré bolo rozhodnutie o uvalení väzby opreté, tie nestačí ak okrem výsluchu obľahcu a preskúmania obsahu trestných spisov nevykonali žiadne iné dôkazy**.

Ak by nesúlad väzby s Dohovorom spočíval **v nesprávnom úradnom postupe** („zákon nedáva odpoveď na otázku, v čom spočíva nesprávny úradný postup, všeobecne ale možno konštatovať, že nesprávnosť postupu je porušením pravidiel postupu, ktoré sú stanovené právnymi normami alebo určené povahou a účelom postupu – komentár k uvedenému zákonu v právnom programe ASPI“) keby bola napr. **prekročená zákonná lehota trvania väzby** alebo by sa **neodkladne nerozhodlo o žiadosti o prepustenie**, alebo ak by **si súd nesplnil svoju povinnosť vyplývajúcu z § 72 Trestného poriadku**, podľa ktorého je povinný skúmať v každom období trestného stíhania, či dôvody väzby trvajú alebo či sa zmenili a ak pominie dôvod väzby, musí byť obvinený ihneď prepustený na slobodu - mal by **obvinený nárok na odškodnenie podľa § 18 cit. zákona**. Predbežné prerokovanie nároku (mimosúdne vyporiadanie – neformálne, v kladnom prípade konajúce dohodou o úplnom alebo čiastočnom uspokojení nároku) sa pri nároku na náhradu škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom nevyžaduje.

Z judikatúry súdov SR vyplýva, že **rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní, ktoré nie je v súlade so zákonom, môže vyvolať zo strany obhajoby procesné úkony smerujúce na odstránenie nežiadúcich právnych dôsledkov na obvineného**, ktoré by v prípade správneho rozhodnutia **neboli potrebné**. Takéto rozhodnutia môžu byť príčinou vzniku trov za úkon obhajoby v záujme obvineného a náklady vynaložené na ne sú v príčinnej súvislosti s nezákonnými rozhodnutiami, lebo boli týmito rozhodnutiami vyvolané. Za takto vzniknutú škodu je daná zodpovednosť podľa ustanovenia **§ 1 ods. 1 zákona č. 58/1969 Zb.**

Z judikatúry súdov vyplýva, že obsahom odškodnenia v prípadoch týkajúcich sa práv garantovaných článkom 5 Dohovoru sú **trovy obhajoby** v pôvodnom trestnom konaní, **pri škode na zdraví**, ak sa napr. v dôsledku pobytu vo väznici zhoršil zdravotný stav (zlé podmienky, nedostatočne vykúrená miestnosť (8 C 83/73), prostredie ohrozujúce zdravie, väzenský lekár nedodržiaval pri výkone zdravotnej služby správny lekárske postup a pri predbežnom zadržaní neboli v cele dodržané príslušné predpisy na ochranu zdravia (23 C 341/73)) **sčatenie spoločenského uplatnenia, bolestné, strata na zárobku, na dôchodku a účelné náklady spojené s liečením**,

ušlý zárobok (hradí sa ušlý zárobok vo výške priemerného čistého zárobku pred vzatím do väzby, ak obvinený vo väzbe nepracoval a ak pracoval, ušlý zárobok po odpočítaní čistého zárobku, ktorý si vo väzbe zarobil).

b) zákon č. 58/1969 Zb., legislatívny zámer zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom *versus* čl. 5 ods. 5 Dohovoru

V pripravovanej právnej úprave je navrhované:

- zakotviť inštitút **morálnej škody**,
 - pri odškodňovaní za vykonanú nezákonnú väzbu alebo za vykonaný nezákonný trest odňatia slobody **zohľadniť, že nie každá osoba, ktorá by mala nárok na náhradu škody, bola pred výkonom väzby alebo trestu zamestnaná,**

- preklenúť nesúlad medzi doterajšou právnou úpravou a Dohovorom, **ktorý ustanovuje rovnaký režim odškodnenia bez ohľadu na to, či bola škoda spôsobená zadráním alebo väzbou**, podľa zákona 58/1969 Zb. náhrada škody spôsobená zadráním bola priznaná len vtedy, ak rozhodnutie o zadrání bolo nezákonné,

- dať do súladu s Dohovorom osobitný režim podľa zák. 58/1969 Zb. ktorý sa týka väzby a odlišuje od režimu Dohovoru v týchto bodoch:

a) **priznáva nárok na odškodnenie aj keď rozhodnutie o väzbe bolo zákonné**, ak bolo trestné stíhanie zastavené alebo bol obvinený oslobodený,

b) **nepriznáva nárok na náhradu škody, ak rozhodnutie o väzbe bolo nezákonné alebo väzba odporovala niektorému ustanoveniu čl. 5 ods. 1 a 4 Dohovoru, ale trestné stíhanie skončilo odsudzujúcim rozsudkom alebo zastavením z dôvodov uvedených v § 5 ods.2 písm. b) citovaného zákona,**

c) ustanovenie § 5 ods. 3 citovaného zákona **vylučuje náhradu škody za vydávaciu väzbu**. Článok 5 ods. 5 Dohovoru sa vzťahuje aj na vydávaciu väzbu podľa článku 5 ods. 1 písm. f) Dohovoru .

ĽÁNOK 6

Právo na spravodlivé súdne konanie

Ľánok 6 znie:

„1. Každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach a záväzkoch alebo o akomkoľvek trestnom čine, z ktorého je obvinený. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlače a verejnosť môže byť vylúčená buď po dobu celého alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo, v rozsahu povolanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by vzhľadom na osobitné okolnosti mohla byť verejná konania na ujmu záujmom spravodlivosti.

2. Každý, kto je obvinený z trestného činu, považuje sa za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom.

3. Každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva:

a) byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu,

b) mať primeraný čas a prostriedky na prípravu svojej obhajoby,

c) obhajovať sa osobne alebo prostredníctvom obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá dostatok prostriedkov na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú,

d) vypočuť alebo dať vypočuť svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe,

e) mať bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom, alebo ak týmto jazykom nehovorí.”

Pri interpretácii a aplikácii článku 6 Európsky súd pre ľudské práva prihliadajúc na preambulu a články 31-33 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve (1969) a na všeobecné zásady práva uznávané civilizovanými národmi vychádza z **extenzívneho výkladu, pretože právo na spravodlivé súdne konanie tvorí základný pilier demokratickej spoločnosti**. Určitým problémom je posudzovanie splnenia požiadaviek tohto článku v konaniach pred správnymi orgánmi a v disciplinárnych konaniach, ktoré nemajú povahu súdneho konania.

I. Použitie článku 6

Porušenie sa musí týkať „občianskych práv a záväzkov” alebo „trestného obvinenia”. Použitie článku sa vzťahuje na jednotlivé časti textu odseku 1 uvedeného článku, pričom k porušeniu článku 6 dochádza pri porušení ktorejkoľvek časti uvedeného textu.

A. „Rozhodovanie o občianskych právach a záväzkoch”

Ľánok 6 sa v plnej miere vzťahuje na súkromnoprávne subjektívne práva, ako sú napríklad právo na náhradu škody, právo na ochranu osobnosti, práva z rodinnoprávných vzťahov, práva zo záväzkových právnych pomerov a pod. **Zložené otázky** vyvstali ohľadom aplikácie tohto článku v oblasti verejného práva, napríklad v prípadoch, keď správne alebo disciplinárne orgány verejnoprávnej povahy boli oprávnené rozhodovať o otázkach týkajúcich sa práv alebo záujmov jednotlivca.

Použitie článku v sporoch s orgánmi verejnej moci

Použitie článku v sporoch s orgánmi verejnej moci ilustruje rozsudok vo veci *Ringelsen proti Rakúsku*, v ktorom Súd prijal extenzívnejší výklad ako Komisia, ktorá konštatovala nepoužitie článku na konanie

pred rakúskymi správnymi orgánmi (okresnou a krajskou komisiou pre transakcie s nehnuteľnosťami). Súd uviedol, že uvedený článok možno aplikovať na „všetky konania, ktorých výsledok je rozhodujúci pre súkromnoprávne subjektívne práva a povinnosti”, a že „povaha predmetného právneho odvetvia, ktoré sa vahuje na uvedenú vec (občianske, obchodné, správne právo a pod.) ako aj povaha vecne príslušného orgánu (všeobecný súd, správny orgán a pod.) má v tomto ohľade len nepatrný význam”. Súd vyhlásil, že ak Ringeisen splnil podmienky ustanovené zákonom mal nárok na potvrdenie kúpnej zmluvy a skonštatoval, že rozhodnutie krajskej komisie pre transakcie s nehnuteľnosťami, aj keď aplikovala predpisy správneho práva, malo rozhodujúci význam pre občianskoprávny vzťah medzi Ringeisenom a druhou stranou zmluvy. Toto podľa Súdu postačovalo na aplikovanie článku 6 Dohovoru.

Súd potvrdil tento princíp aj v rozsudku *Konig proti Nemecku*, ktorý sa týkal neprimeranej dĺžky konania pred nemeckým správnym súdom v ktorom sťažovateľ napadol rozhodnutie administratívneho orgánu (Regierungspresident) o odňatí oprávnenia vykonávať lekársku prax a o zákaze viesť kliniku. Súd neakceptoval námietku vlády, že išlo o výkon výlučnej právomoci štátu na ktorý sa nevzahuje článok 6, preto podľa Súdu, ak išlo o spor medzi jednotlivcom a orgánom verejnej moci, nebolo rozhodujúce, či štát konal ako subjekt súkromného alebo verejného práva. **Rozhodujúcou skutočnosťou pre rozhodnutie o tom, či sa vec týkala „občianskeho práva” bola povaha predmetného práva.**

Zásady pre použitie článku 6 v sporoch s orgánmi verejnej moci

V judikatúre Súdu sa vytvorili niektoré zásady, ktoré musia byť splnené aby sa mohol použiť článok 6 Dohovoru v sporoch medzi súkromnými osobami a orgánmi verejnej moci.

1. Nárok musí mať oporu vo vnútroštátnom práve

Nárok musí mať oporu vo vnútroštátnom práve, ale článok 6 neustanovuje aký má byť konkrétny obsah hmotného vnútroštátneho práva.

Súd skúma zákonnosť každého obmedzenia prístupu k Súdu, ale podľa článku 6 nemá všeobecnú právomoc skúmať primeranosť alebo vhodnosť hmotnoprávnych noriem vnútroštátneho práva, ktoré stanovujú obsah „občianskeho práva”.

2. Je nesúhlas s rozhodnutím vydaným na základe voľnej úvahy „právom” o ktoré sa vedie spor?

V oblasti verejného práva môže vzniknúť otázka, či existuje spor o „právo” sťažovateľa, keď má tento v úmysle napadnúť rozhodnutie orgánu verejnej moci, ktorý rozhodol v rámci svojej právomoci, napríklad odmietol vydať stavebné povolenie alebo licenciáciu, čím boli následne dotknuté práva alebo záujmy sťažovateľa. Môže sa sťažovateľ dovoliť porušiť článok 6, ak platné rozhodnutie bolo vynesené v súlade s právne vymedzenou právomocou orgánu?

Komisia takúto otázku zodpovedala pri skúmaní sťažnosti *Kaplan proti Spojenému kráľovstvu*. V uvedenej veci minister vlády obmedzil podnikateľský zámer sťažovateľa v oblasti poistenia na základe toho, že sťažovateľ údajne nebol spôsobilý na jeho realizáciu. Sťažovateľ pripustil oprávnenosť postupu ministra, ale namietal, že nedošlo k súdnemu prejednávaniu podstaty veci. Komisia dospela k záveru, že občianskoprávny spor by vznikol iba vtedy, ak by dotknutý sťažovateľ namietal, že príslušný štátny orgán konal protiprávne. Konštatovala, že neexistoval spor o skutkových okolnostiach. Sťažovateľov názor sa líšil od ministrovho v posúdení postupu avšak nenamietol, že by minister konal protiprávne. Komisia dospela k záveru, že článok 6 ods. 1 Dohovoru nebol porušený.

Judikatúra Súdu sa však postupne vyvíjala aj v tejto otázke. V súčasnosti sa spor o „občianske právo” môže týkať otázky aktuálnej existencie „práva”, otázky jeho rozsahu alebo otázky spôsobu jeho uplatňovania a môže sa týkať obidvoch aspektov – skutkových okolností i právnej podstaty sporu (*Le Compte Van Leuven a de Meyere, Bentham*). Ak vznikne takýto spor, dotknutá osoba má právo, aby o veci rozhodol príslušný tribunál. Ak administratívny alebo disciplinárny orgán nevyhovuje kritériam „tribunálu” v zmysle článku 6 ods. 1 Dohovoru, musí byť vec následne preskúmaná súdom, ktorý spáda podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru (*Albert a Le Compte*). Naviac, tento súdny orgán musí mať úplnú právomoc zaoberať sa vecou.

Vzhľadom na vyššie uvedené, **súdne preskúmanie týkajúce sa iba zákonnosti administratívneho rozhodnutia nie je z hľadiska pojmu „tribunál” uvedeného v článku 6 ods. 1 Dohovoru postačujúce.**

Túto skutočnosť potvrdzujú mnohé rozsudky Súdu. V sporoch týkajúcich sa disciplinárneho konania proti lekárom v Belgicku Súd potvrdil, že súdne preskúmanie rozhodnutí profesijných disciplinárnych orgánov Kasačným súdom nebolo dostatočné, pretože tento súdny orgán nemohol preskúmať podstatu veci - preskúmať skutkové okolnosti alebo posúdiť proporcionalitu medzi nesprávnym postupom a sankciou (*Albert a Le Compte*). V prípadoch, ktoré sa týkali detí zverených do starostlivosti miestnych úradov vo Veľkej Británii, bolo riešenie otázky styku rodičov s týmito deťmi v právomoci miestnych úradov. Ich rozhodnutie mohlo byť súdne preskúmané, aby sa zistilo, či nebolo protiprávne, neprimerané alebo nespravodlivé, avšak súdy nemohli preskúmať podstatu veci v inom ohľade. Súd skonštatoval, že pre dodanie článku 6 ods. 1 sa vyžaduje aj možnosť súdneho preskúmania podstaty veci (*R – O. proti Spojenému kráľovstvu*). Iná podobná vec sa týkala použitia rakúskeho práva upravujúceho prepustenie zdravotne postihnutého občana zo zamestnania. Podľa platnej právnej úpravy, mohol byť takýto zamestnanec prepustený len so súhlasom osobitného orgánu pre postihnutých. Tento orgán mal právo udeliť súhlas s prepustením pričom sa musel presvedčiť o tom, že skutočným dôvodom prepustenia nebolo postihnutie. Rozhodnutie orgánu mohlo byť preskúmané správnym súdom, avšak tento súd mohol rozhodnúť iba o tom, či orgán pre postihnutých uplatnil svoju právomoc súlade s predmetom a účelom predmetnej právnej úpravy. Súd skonštatoval, že takto obmedzená možnosť preskúmania veci nie je dostatočná (*Obermeier*).

To však neznamená, že súdom musí byť preskúmateľný každý aspekt administratívneho rozhodnutia. Niektoré aspekty rozhodnutia u svojou povahou nie sú vhodné na súdne preskúmanie. Vo veci *Van Marle* Súd vyslovil názor, že „spor o občianske právo” tvoria len spory, ktorých predmetom sú otázky, ktoré „sú svojou povahou vhodné na súdne preskúmanie”. Súd naznačil, že sem patria aj skutkové a právne otázky, avšak skonštatoval, že sem nepatrí otázka posúdenia profesionálnej spôsobilosti spôsobom podobným školskému alebo univerzitnému skúšaniu (*Pudas; Tre Traktore AB; Allan Jacobsson; Skarby*). Otázky stratégie plánovania, rozhodnutia vo veciach licencií a im podobné tiež nie sú vhodné na súdne preskúmanie. Pri rozhodovaní o tom, či spor o občianske právo vznikol v dôsledku nesúhlasu s takýmto rozhodnutím, súd posudzuje, či ide o nesúhlas týkajúci sa protiprávnosti príslušného rozhodnutia alebo len o politicky motivovaný nesúhlas.

Nesúhlas s obsahom verejnoprávneho rozhodnutia, ktoré má dosah na práva súkromnoprávnej povahy môže, ale nemusí byť dôvodom na vznik sporu o občianske práva. Nesúhlas s obsahom rozhodnutia vo veciach týkajúcich sa profesijného disciplinárneho konania alebo rozhodnutia o tom, či prístup rodičov k dieťaťu je v záujme dieťaťa, by spôsobil vznik sporu o občianske práva, a preto ak majú byť splnené podmienky článku 6 ods. 1 Dohovoru, musí existovať možnosť úplného súdneho preskúmania obsahu takéhoto rozhodnutia (*O. proti Spojenému kráľovstvu*). V iných veciach nevedie nesúhlas s rozhodnutím k vzniku „spor o občianske práva”, a preto je prípustné aj zúžené súdne preskúmanie (*Van Marle and Others*). Vývoj judikatúry pokračuje aj v otázke posudzovania presného rozsahu nevyhnutnosti súdneho preskúmania vyhovujúceho podmienkam článku 6 Dohovoru. V konkrétnych prípadoch preto môže dôjsť k určitej neistote.

3. Výsledok sporu musí mať priamy a rozhodujúci vplyv na práva spôsobom 3/4a.

Výsledok sporu musí mať priamy a rozhodujúci vplyv na práva spôsobom 3/4a. Malý alebo nepriamy vplyv nepostačuje (*Le Compte, Van Leuven a de Meyere*).

4. Predmetné právo musí mať „súkromnoprávnu povahu”.

V judikatúre Súdu sa vytvorili určité všeobecné orientačné pravidlá na posudzovanie otázky, či určité práva alebo záväzky majú „súkromnoprávnu povahu”.

a) „hmotnoprávny obsah a účinky práva”

Treba prihliadať na „hmotnoprávny obsah a účinky práva” a nie na jeho právne zaradenie vo vnútroštátnom práve. Treba prihliadať na „cieľ a účel Dohovoru a národné právne systémy iných zmluvných štátov” (*Konig*).

b) „súkromné právo” a „občianske právo” podľa Dohovoru

Všetky práva, ktoré sú v Dohovore klasifikované ako „súkromné”, sa považujú na účely článku 6 za „občianske práva”.

c) administratívne schvaľovanie súkromnoprávneho aktu

Skutočnosť, že určité súkromnoprávne úkony sú podriadené administratívnejmu schvaľovaniu alebo dozoru, ich nezabavuje ich súkromnoprávnej povahy. Právo pokračovať v takejto činnosti je „občianskym právom” a článok 6 Dohovoru je aplikovateľný na spory, ktoré sa ich týkajú.

d) právo verejné podľa vnútroštátneho práva a občianske podľa Dohovoru

V prípadoch, keď vnútroštátne právo zaraďuje určité právo do oblasti verejného práva, je potrebné prípad posudzovať (s prihliadnutím na obsah a účinky práva) podľa toho, či **prevládajú verejnoprávne alebo súkromnoprávne aspekty** (*Deumeland*); Súd sa vyhýba vypracovaniu všeobecnej definície koncepcie „občianskych práv“ pričom otvorenú nechal najmä otázku ako má byť vylúčené alebo prevažne verejnému právu priznaná jeho súkromnoprávna povaha (*H. proti Belgicku*).

Spory v ktorých bola uznaná použiteľnosť článku 6 Dohovoru

1. Administratívne rozhodnutia

Súd rozhodol o použiteľnosti článku 6 Dohovoru na spory týkajúce sa rôznych **administratívnych rozhodnutí, ktoré zasahovali do majetkových práv sčloveka**, vrátane konania týkajúceho sa administratívneho súhlasu s kúpnu zmluvou, ktorej predmetom je nehnuteľnosť (*Stramek*), nariadenie pozbavenia slobody na základe právnej úpravy vzťahujúcej sa na duševne chorých, ak by pozbavenie ovplyvnilo sčlovekovu spôsobilosť spravovať jeho majetok (*Wan der Leer*), pozemková úprava poľnohospodárskej pôdy (*Ettla ěalší*); vyvlastňovacie konanie (*Brodén*) a konanie týkajúce sa stavebného povolenia (*Skarby*) a rôzne spory týkajúce sa náhrady škody (hluenosť leteckej prevádzky, znárodnenie majetku, protiprávny príkaz na zatknutie, náhrada za protiprávny postup štátu).

V rozhodnutí vo veci *La Parola a iní proti Taliansku* týkajúcej sa sčlovečnosti na nevyplatenie ěalších finančných prostriedkov dieťaťu v plnej invalidite, Súd neprijal sčlovečnosť na prieťahy v administratívnom konaní, pretože toto konanie nemalo za cieľ rozhodnúť spor o určité práva, ale týkalo sa oprávnenia na požadovanú pomoc. ělánok 6 Dohovoru preto nebolo možné použiť.

2. Výkon odbornej činnosti

Súd rozhodol o použiteľnosti článku 6 Dohovoru na spory, v ktorých bolo **porušené alebo obmedzené právo na výkon profesie alebo inej ekonomickej činnosti**: lekárske disciplinárne konanie (*Albert a Le Compte*), rozhodnutie orgánu kontrolujúceho udeľovanie povolení na výkon účetníctva (*Van Merle*), rozhodnutie stavovského orgánu o znovu zaradení vyěiarknutého advokáta do zoznamu (*H. proti Belgicku*), rozhodnutia o odvolaní sa proti udeleniu licencie pôsobiť ako operátor zariadenia pre dodávku plynu (*Bentham*), odďatie licencie na prevádzkovanie verejnej dopravy (*Pudas*) alebo na výrobu likéru (*Tre Traktore AB*).

3. Sociálna oblasť

Súd rozhodol o aplikovateľnosti článku 6 Dohovoru na rozhodnutia orgánov verejnej moci o takých otázkach ako je opatrovníctvo detí, styk rodičov s deťmi (*B a R. v. Spojenému kráľovstvu*), rozhodnutie orgánu verejnej moci - súhlas s prepustením zdravotne postihnutého zo zamestnania (*Obermeier*). ělánok je tiež aplikovateľný na konania, týkajúce sa určitých sociálnych výhod, pri ktorých „súkromnoprávne aspekty prevládali nad verejnoprávnymi aspektmi“ (sčlovečnosť ě. 9630/81 *Minniti proti Taliansku*). Ako súkromnoprávny aspekt Súd označil skutočnosť, že predmetná sociálna výhoda predstavovala „osobné, majetkové a individuálne právo“, spojenie výhody s pracovnou zmluvou a podobnosť medzi príslušným modelom sociálnych výhod s bežným modelom v rámci poistenia.

Ohraničenie koncepcie „občianskych práv“

Judikatúra Súdu priamo neodpovedá na to, „ěo nie je občianske právo“. Existujú však mnohé stanoviská Súdu naznačujúce, že spory vznikajúce v niektorých dôležitých oblastiach verejnej správy sa nachádzajú mimo rámec použiteľnosti článku 6 ods. 1 Dohovoru.

Podľa judikatúry Komisie sa ělánok 6 ods. 1 nevzťahuje na:

- **politické práva**, napríklad právo byť poslancom v parlamente alebo v mestskom zastupiteľstve (sčlovečnosť ě. 8208/78 *X. proti Spojenému kráľovstvu*) právo zasadať v Snemovni lordov;

- ělánok sa nevz•ahuje na **právo pôsobi• v štátnej slu•be alebo iných odvetviach štátnej správy** ako sú polícia, súdnicstvo alebo kôazské pôsobenie v štátom uznanej cirkvi. Komisia uviedla, •e predmetné práva „nemajú súkromnoprávnu povahu, ktorá tvorí základ ob•ianskych práv” (s•a•nos• ě. 10293/83, *B. proti Spojenému krá•4ovstvu*). Otázka však mô•e by• posúdená inak v prípade, ak orgán verejnej moci uzavrie s osobou pracovnú zmluvu,

- ělánok sa nevz•ahuje na **právnú úpravu právnych pomeroch cudzincov**. Komisia pôvodne prijala jednu s•a•nos• v uvedenej veci, konštatujúc, •e odmietnutie povolenia na vstup osoby do krajiny by sa „mohlo” týka• rozhodnutia o jej „ob•ianskych právach”, ak v ōom boli obsiahnuté otázky rodinného •ivota (s•a•nos• ě. 2991/66, *Alam a Kham proti Spojenému krá•4ovstvu*). Neskôr Komisia jednozna•ne zaujala stanovisko o nepou•ite•nosti ělánku 6 ods. 1 na uvedené prípady. Tvrdila, •e **odmietnutie povolenia na vstup je administratívne rozhodnutie, ktoré sa netýka „ob•ianskych práv a záväzkov” a má výsostne verejnoprávnu povahu,**

- ělánok sa nevz•ahuje na **daňové právo**, vzh•adom na jeho verejnoprávny charakter (s•a•nos• ě. 9908/82, *X. proti Francúzsku*); ělánok 6 však mo•no pou•i• na „trestné” veci, v ktorých bol ulo•ený trest za ekonomickú trestnú •innos•,

- ělánok sa nevz•ahuje na **právo na odškodnenie za väzbu**. Komisia uviedla, •e •aloby nie sú zalo•ené na porušení práva a nemô•u splynú• so súkromnoprávnymi •alobami o náhradu škody.

V prípade *Neumeister*, Súd konštatoval, •e rozhodnutie o väzbe v kontexte trestného konania nespadá pod ělánok 6 z dôvodu, •e by tým bol vytvorený príširoký rámec koncepcie „ob•ianskych práv”, a •e predmetné konanie patrí do oblasti trestného práva. Na druhej strane, za „ob•ianske právo” sa pova•uje právo na odškodnenie za protiprávnu väzbu pod•4a ělánku 5 ods. 5 Dohovoru.

B. Rozhodovanie o trestných obvineniach

Pri výklade týchto pojmov postupuje Súd rovnako ako pri výklade pojmov „rozhodne (v spore) o ob•ianskych právach alebo záväzkoch”, t. j. **nezávisle od obdobných pojmov vo vnútroštátnom práve zmluvných štátov**. Pojem obvinenie vykladá Súd skôr materiálne ako formálne a pri ur•ení, •i bola ur•itá osoba obvinená, neskúma vonkajšiu, javovú stránku veci, ale podstatu príslušného procesu.

Súd definuje „obvinenie” ako „**oficiálne oznámenie kompetentného orgánu osobe o tom, •e údajne spáchala trestný •in**”, v ur•itých prípadoch „**mô•e ma• obvinenie formu iného opatrenia obsahujúceho takúto domnienku a podstatne ovplyvňujúceho situáciu podozrivého**” (*Foti*). Za akt obvinenia sa spravidla pova•uje (z h•adiska primeranosti dô•ky konania) zatknutie obvineného, oznámenie obvinenia alebo za•atie predbe•ného vyšetrovania.

V prípade *De Weer*, nariadil belgický prokurátor predbe•né zatvorenie obchodu s•a•ovate•4a potom, ako údajne porušil cenové predpisy. S•a•ovate•4 akceptoval ponuku na zmier a pod•4a belgického práva sa neza•alo •iadne trestné stíhanie. Súd však napriek tomu konštatoval, •e došlo k „trestnému obvineniu” pod•4a ělánku 6 a za akt obvinenia pova•oval uzavretie obchodu doty•ného. V prípade *Adolf* týkajúceho sa trestného konania v Rakúsku, ktoré súd vzh•adom na triviálnos• prípadu zastavil, nariadil prokurátor polícii predbe•né vyšetovanie na základe oznámenia ob•ana. Vyšetovanie spo•ievalo vo vypo•utí podozrivého a svedkov. Okresný súd si vy•iadal lekársky posudok. Súd však napriek tomu konštatoval, •e išlo o „obvinenie” v zmysle ělánku 6 ods. 2 Dohovoru.

Ak vnútroštátne právo kvalifikuje ur•ité správanie ako trestné, obvinenie za takéto správanie sa automaticky pova•uje za „trestné” aj pod•4a ělánku 6 ods. 1 Dohovoru. Autonómnos• výkladu tohto pojmu sa teda uplatôuje jednosmerne, t. j. len v tom zmysle, •e delikt posudzovaný vnútroštátnym právom ako delikt mimotrestný, mô•e by• za ur•itých podmienok pova•ovaný za delikt “trestný” v zmysle ělánku 6 ods. 1 Dohovoru a ma• za následok, •e v konaní o ōom musia by• garantované práva uvedené v ělánku 6 ods. 1 a• 3 Dohovoru.

V prípade *Engel*, Súd vypracoval kritéria pre rozhodnutie, •i je vojenské disciplinárne obvinenie „trestné” z h•adiska Dohovoru: 1) **kvalifikácia skutku pod•4a vnútroštátneho práva, je iba východiskom úvah Súdu** a rozhodujúci význam má iba vtedy, ak je skutok kvalifikovaný ako trestný vo vnútroštátnom práve. V rámci tohto kritéria Súd prihliada na **právo ostatných zmluvných štátov**. 2) **povaha deliktu** vzh•adom na to, •i jeho **subjektom** mô•e by• **ka•dý**, ako je to typické pre správne priestupky a iné správne delikty, za ktoré sa ukladajú sankcie z titulu všeobecnej správy, alebo •i subjektom deliktu mô•e by• **iba ur•itý obmedzený okruh osôb**, ako je to typické pre disciplinárne delikty, kde medzi správnym •i iným orgánom a subjektom deliktu existuje ur•itý

osobitný vzťah, na to, **èi je chránený záujem všeobecnej alebo partikulárnej povahy**, a aká je **spoločenská nebezpečnosť èinu**. Ak uo na základe tohto kritéria možno vysloviť, že ide o „trestný“ èin v zmysle èlánku 6 Dohovoru, tretie kritérium nie je rozhodujúce. 3) **stupeň tvrdosti trestu**, ktorý v danom prípade prichádza za predmetné správanie do úvahy (pozbavenie slobody patrí do trestnej oblasti s výnimkou prípadov, v ktorých ide o celkom krátke, najviac niekoľko dní trvajúce sankcie vykonávané v osobitných podmienkach (napr. u vojakov)). Tieto kritériá neskôr Súd aplikoval vo veciach týkajúcich sa disciplinárneho konania vo väzniciach (*Campbell and Fell*); v otázke, èi „dekriminalizované“ drobné priestupky môžu byť posudzované ako „trestné“ (*Lutz*), ...

V prípade Engel Súd rozhodol, že vojenské disciplinárne konanie, v ktorom obvinený riskoval krátkodobé uväznenie (comital) v trestnej jednotke po dobu 3-4 mesiacov, bolo „trestné“ v zmysle tretieho kritéria. Vec by nebola „trestná“ v prípadoch, v ktorých by obvinený riskoval len krátkodobé obmedzenie slobody (nespojené s pozbavením slobody) alebo 2-3 dôvode zosťrené uväznenie (*Engel a ďalší*).

Pokiaľ ide o oblasť väzenskú, Súd za „trestné“ považuje závažné disciplinárne previnenia (vzbura alebo hrubý osobný útok na dôstojníka), ktoré majú za následok, že obvinený môže stratiť možnosť podstatného zníženia dĺžky trestu (*Campbell a Fell*). Inými slovami, **pri urèení „trestnosti“** podľa Dohovoru nerozhoduje to, èi ide o trestné konanie pred vnútroštátnym orgánom, ale to, aká je **prísnosť trestu**, ktorý hrozí obvinenému.

Príklady disciplinárnych konaní, ktoré podľa názoru Komisie nepatria do „trestnej“ oblasti: bežné väzenské disciplinárne konanie pred riaditeľom väznice, ktorý môže potrestať obvineného, tým, že zamietne zníženie dĺžky trestu maximálne o 28 dní - èo nie je závažná sankcia (s.a.nos. è. 8317/78, *Mc Feely a ďalší proti Spojenému kráľovstvu*); vojenské disciplinárne konanie, v ktorom možno za porušenie vojenskej povinnosti uložiť sankciu maximálne 5 dní uväznenia (s.a.nos. è. 7341/76, *Eggs proti Švajčarsku*); povinné preradenie dôstojníka do zálohy (s.a.nos. è. 9208/80, *Saraiva de Carvalho*); disciplinárne konanie vedúce k prepusteniu policajta za spreneveru štátneho majetku (s.a.nos. è. 8496/79, *X. proti Spojenému kráľovstvu*); menej závažné disciplinárne konanie proti právnikovi, ktoré vyústilo len do varovania (s.a.nos. è. 8249/78, *X. proti Belgicku*); disciplinárne konanie proti učiteľovi za jeho účasť na štrajku, za ktorú mu bola uložená pokuta (s.a.nos. è. 10365/83, *S. proti SRN*); a konanie proti lekárnikovi, ktoré vyústilo do pokuty za neetické správanie - porušenie platných cenových predpisov (s.a.nos. è. 10059/82, *M. proti SRN*).

O **menších dopravných priestupkoch**, ktoré boli vo vnútroštátnom práve niektorých krajín „dekriminalizované“, Súd v súlade s druhým kritériom rozhodol tak, že ich posúdil pre účely èlánku 6 Dohovoru ako „trestné“, a to vzhľadom na ich povahu (napr. s.a.nos. è. 8998/80, *X. proti Rakúsku* - administratívny priestupok hodnotený ako trestný èin). Súd konštatoval, že vo väčšine zmluvných štátov sa takéto akty stále považujú za „trestné“ preto, že ich porušenie sa netýka určitej skupiny ľudí, ale všetkých občanov ako užívateľov ciest.

Za „trestné“ sa z hľadiska èlánku 6 **nepovažuje konanie**, ktoré vyústí do príkazu, aby sa osoba, ktorá ohrozuje verejnú bezpečnosť alebo morálku, povinne zdržiavala na určenom mieste (*Guzzardi*); deportácia osoby z bezpečnostných dôvodov (dokonca aj v prípade, ak je podozrivá z trestnej èinnosti) (s.a.nos. è. 7729/76, *Agee proti Spojenému kráľovstvu*); vyhostenie osoby, ktorá protiprávne vstúpila na územie štátu, hoci tento akt sám o sebe predstavuje trestný èin (s.a.nos. è. 9174/80, *Zamir proti Spojenému kráľovstvu*). Za „trestné“ sa z hľadiska èlánku 6 ďalej nepovažuje konanie, **ktoré predchádza alebo súvisí s trestným konaním**, najmä: konanie o väzbe (*Neumeister*), konanie o extradícii pred súdmi dožadného štátu (s.a.nos. è. 10479/83, *Kirkwood*); rozhodnutia súvisiace s výkonom trestu - o druhu inštitúcie, v ktorej má byť trest vykonaný (s.a.nos. è. 7034/75, *X. proti Rakúsku*); bezpečnostné zadelenie väzda (s.a.nos. è. 8575/79, *X. proti Spojenému kráľovstvu*).

C. Použitie èlánku 6 na odvolacie konanie a konanie pred ústavným súdom

Èlánok 6 sa v zmysle judikatúry Súdu **vzťahuje na odvolacie** občianskoprávne a trestnoprávne konanie, pričom treba prihliadať na osobitosť každého konkrétneho konania a na komplexnosť konania v rámci vnútroštátneho právneho systému (*Axen*). To èo chýba na jednej úrovni môže byť napravené na ďalšej úrovni. V správnom alebo disciplinárnom konaní, alebo v konaní o priestupkoch sa preto môže stať, že konanie na prvom stupni nezodpovedá požiadavkám èlánku 6, avšak následná možnosť súdneho konania o veci dostatočne vykompenzuje uvedený nedostatok. Rovnako nemusí odvolací súd vytýčiť úplné ústne pojednávanie, ak sa ústne konanie už uskutočnilo na prvom stupni.

V minulosti, Komisia rozhodla o nepouiteľnosti článku 6 Dohovoru na konanie pred ústavným súdom. Dôvodila tým, že ústavný súd sa zaoberá len ústavnými právami a rozhoduje o „súlade aktov a opatrení orgánov verejnej moci s ústavou“ (s.a.nos. è. 8410/78, X. *proti SRN*).

V súčasnosti Súd zastáva názor, že článok 6 sa vzťahuje na konanie pred ústavným súdom vtedy, „**ak rozhodnutie ústavného súdu môže ovplyvniť výsledok sporu na ktorý sa aplikuje článok 6**“ (*Deumeland*).

II. Právo na súd a na prístup k súdu

A. Nezávislý a nestranný tribunál zriadený na základe zákona

Pojem „tribunál“ Súd chápe ako orgán, ktorý rozhoduje na základe právnych noriem v organizovanom konaní všetky otázky spadajúce do jeho právomoci. **Musí mať právomoc vydávať záväzné rozhodnutia.** Vzhľadom na to, nemožno za tribunál považovať orgán, ktorý má len poradnú právomoc, hoci by sa jeho odporúčania vo veci rešpektovali (*De Jong, Baljet and van den Brink*). Tribunál nemusí byť súčasťou súdneho systému štátu, ale musí mať niektoré nevyhnutné znaky vrátane **nezávislosti** od výkonnej moci, **nestrannosti**, **primeranej dĺžky trvania funkčného obdobia jeho členov** a **procesných záruk** – z ktorých viaceré figurujú v samotnom texte článku 6 ods. 1 (*Le Compte, Van Leuven a de Meyere*). Skutočne, že tribunál má aj iné právomoci nie je dôvodom, aby tento orgán nemohol byť považovaný za „tribunál“ v zmysle článku 6 Dohovoru (*Campbell a Fell* – prison Board of Visitors so všeobecnou dozornou a disciplinárnou právomocou, *H. proti Belgicku* – *Ordre des Avocats* s administratívnou, riadiacou a inými právomocami, vrátane disciplinárnej);

Za „tribunál“ boli uznané vojenské disciplinárne tribunály (*Engel*); odborné disciplinárne orgány (*H. proti Belgicku*); orgány schvaľujúce prevody vlastníctva k pôde (*Ringelsen*); správne orgány rozhodujúce o pozemkových úpravách (*Ettl a ďalší*); arbitrážne sudy rozhodujúce o náhrade za znárodnenie alebo o povinnom predaji podielov (*Lithgow a ďalší*). Za „tribunál“ nemožno považovať ministra vlády, aj keby mal právomoc záväzne rozhodnúť vo veci (*Bentham*).

„**Nezávislosť**“ orgánu sa posudzuje okrem iného s prihliadnutím na to, **ako boli menovaní jeho členovia, na aké obdobie boli menovaní; aké sú záruky prevencie vonkajších tlakov a aká je ich nezávislosť** (*Landborger*).

Pokiaľ ide o menovanie, Súd rozhodol, že členovia väzenskej disciplinárnej rady môžu byť menovaní ministrom zodpovedným za správu väzníc, za podmienky, že nedostávajú od neho inštrukcie týkajúce sa rozhodovania (*Campbell a Fell*). Za zlučiteľné s článkom 6 Súd považuje aj menovanie dvoch členov tribunálu ministrom zodpovedným za rozhodovanie o náhradách za znárodnenie v konaní, ktorého bol sám účastníkom, za podmienky, že minister bol povinný konzultovať ich menovanie so zástupcami ostatných strán a tieto proti nemu nevzniesli námietky (*Lithgow a ďalší*). Za zlučiteľné s princípom „nezávislosti“ Súd považuje aj menovanie štátnych zamestnancov do špecializovaných tribunálov, ktoré sa zaoberali otázkami poľnohospodárskej pôdy, za podmienky, že boli povinní vykonávať svoju funkciu nezávisle (*Ringelsen*). Ak bol štátny zamestnanec podriadený inému štátnemu úradníkovi, ktorý bol účastníkom konania, tak takýto tribunál nespĺnil požiadavky článku 6 ods. 1 Dohovoru pre nedostatok požadovanej formálnej nezávislosti (*Belilos*). K podobnému záveru dospel Súd v prípade dvoch prísediacich v tribunáli zaoberajúcom sa otázkou o revíziu pôdičky, ktorých menovali asociácie, v ktorých záujme bolo zachovať podmienky existujúcej pôdičky (*Landborger*). V inom prípade (správa Komisie – s.a.nos. è. 8588-9/79, *Bramelid a Malstrom*) Komisia dospela k záveru, že arbitrážny tribunál, ktorý sa zaoberal otázkami oceňovania podielov, nemal požadovanú formálnu nezávislosť, pretože strany nemali rovnaké postavenie z hľadiska vplyvu na menovanie arbitrov.

Nevyhnutným prvkom nezávislosti tribunálu je istota, že **výkonná moc nemôže odvolať členov tribunálu počas výkonu ich funkcie** (*Campbell a Fell*; s.a.nos. è. 7360/76, *Zand proti Rakúsku*). Ich neodvolateľnosť nemusí byť uznaná zákonom, za podmienky, že je uznávaná fakticky (*Campbell a Fell*). Nie je stanovená žiadna minimálna dĺžka funkčného obdobia. Menovanie členov väzenskej disciplinárnej komisie na funkčné obdobie 3 rokov Súd považoval za relatívne krátke, avšak prihliadol na problémy s hľadiskom členov, ktorí by vykonávali funkciu dlhšie.

„**Nestrannosť tribunálu**“ je spojená a čiastočne sa prekrýva s požiadavkou nezávislosti. Súd prijal dvojaký prístup pri posudzovaní nestrannosti tribunálu: 1) **subjektívnu nestrannosť**, t. j. či jeho členovia nie sú osobne zaujatí; 2) **objektívnu nestrannosť**, t. j. či objektívne existuje dostatočná formálna nestrannosť, alebo či sú záruky nestrannosti v danej situácii v stave vylúčiť akúkoľvek odôvodnenú pochybnosť v tejto otázke (*de Cubber*).

Pokiaľ ide o prvý prístup, platí **presumpcia osobnej nestrannosti členov tribunálu, kým sa nepreukáže opak** (*Le Compte, Van Leuven a de Meyere*). Pokiaľ ide o druhý prístup, Súd do určitej miery vychádza zo

zásady, •e „**spravodlivos• musí by• nielen vykonaná ale musí by• aj vidie•, •e bola vykonaná**” (justice must not only be done, it must also be seen to be done). Súdby musia by• nestranné v očiach verejnosti, osobitne v očiach obvineného v trestnom konaní, a preto sa sudca musí vzda• rozhodovania vo veci, ak vo vz•ahu k nemu existuje „legitímny dôvod na vznik pochybnosti o jeho nestrannosť” (*Delcourt, Piersack, De Cubber*).

Súd konštatoval nedostatok nestrannosti napríklad: ak sudca v trestnej veci bol vedúcim sekcie v rámci oddelenia verejného prokurátora zodpovedného za sťahovanie obvineného (*Piersack*), ak sudca predtým pôsobil ako vyšetrojúci sudca v tej istej veci (*De Cubber*). V uvedenom prípade Súd vyslovil názor, •e iba samotná skutočnosť, •e sudca prijal rozhodnutia v rámci prípravného konania, vrátane väzobného príkazu, sama o sebe nie je dôvodom na odôvodnenú obavu z nestrannosti sudcu. Avšak vzhľadom na vysoký stupeň „presvedčenia”, ktoré bolo potrebné na vydanie rozhodnutia o vzatí do väzby, bola obava z nestrannosti odôvodnená.

Skutočnosť, •e ten istý súd sa zaoberá následne podobným alebo príbuzným prípadom, Súd nepova•uje za porušenie „nestrannosti” (*Gillow*).

Podmienka, •e tribunál musí by• zriadený na základe zákona znamená, •e **organizácia súdnictva by sa mala spravova• zákonom a nie rozhodnutiami výkonnej moci** (s•a•nos• è. 8603/79, *Crociani a ďalší proti Taliansku*). Rozsah kompetencií tribunálu by mal by• určený zákonom (s•a•nos• è. 7360/76 - *Zand proti Rakúsku*, s•a•nos• è. 8603/79 - *Barthold proti SRN* – táto otázka bola ponechaná otvorená). Nie je ale potrebné, aby zákon upravoval ka•dý detail súdneho systému. Komisia akceptovala rakúsky systém, v ktorom boli pracovné súde zriadené a ich právomoc upravená zákonom a miesto ich pôsobenia a ich územná pôsobnosť určené ministerskými vyhláškami.

Súd ponechal otvorenú otázku, či výraz „zriadený na základe zákona” sa vz•ahuje len na tribunál ako celok alebo aj na zloženie senátu v ka•dom jednotlivom prípade (*Piersack*). Súd však môže preskúmať, či určený senát bol zriadený podľa pou•ite•ných ustanovení vnútroštátnych noriem, napríklad pravidiel vy•adujúcich od sudcu, aby sa vzdal rozhodovania vo veci v niektorých konkrétne určených prípadoch (*Oberschlick* – v tejto veci Komisia zistila, •e účasť sudcu, ktorý sa mal podľa vnútroštátneho práva vzda• rozhodovania vo veci znamenala porušenie požiadavky tribunálu zriadeného na základe zákona a jeho nestrannosti).

B. Právomoc tribunálu

Tribunál musí mať **úplnú právomoc rozhodnúť o všetkých skutkových a právnych otázkach občianskoprávneho sporu alebo trestného obvinenia**. Ohraničenie toho, čo patrí do občianskoprávneho sporu, nie je presne stanovené a môže byť predmetom diskusie, najmä v oblasti verejného práva (*Albert a Le Compte*).

C. Prístup k tribunálu

Tretím prvkom práva na spravodlivý súd je právo na prístup k súdu, čo znamená, •e **jednotlivec musí mať mo•nosť, aby jeho vec bola predložená súdu na rozhodnutie bez toho, aby mu boli kladené do cesty neprímerané právne alebo faktické prekážky**.

V civilných veciach bolo právo na prístup k súdu prvý raz priznané v prípade *Golder*. Nejedná sa o absolútne právo a je na zmluvných štátoch, ako ho upravia - za podmienky, •e nebude ohrozená podstata tohto práva. Štáty majú **určitý priestor pre voľnú úvahu** (margin of appreciation) pri úprave tohto práva, avšak nimi stanovené ohraničenie je predmetom skúmania Súdu. Ka•dé ohraničenie **musí mať legitímny cieľ** a musí byť tomuto cieľu **primerané** (*Ashingdane*). K negatívnemu záväzku neobmedzovať predmetné právo majú zmluvné štáty **pozitívnu povinnosť zabezpečiť reálne možný a efektívny prístup k súdu**. To sa dá dosiahnuť napríklad poskytnutím bezplatnej právnej pomoci alebo zjednodušením konania vo veciach, v ktorých nie je pre nemajetného jednotlivca prakticky možné, aby viedol vo svojej veci spor (*Airey*). Za porušenie práva na prístup k súdu sa môže považovať aj odmietnutie procesných záruk, ako napríklad práva na dôverné konzultácie s právnym zástupcom, ak odmietnutie nie je odôvodniteľné ohrozením bezpečnosti (*Campell a Fell*). Obmedzenie prístupu k súdu s cieľom zabezpečiť riadny priebeh konania je v zásade legitímnym cieľom.

V prípade *Monnell a Morris* Súd uznal, •e opatrenia na zamedzenie početných odvolaní v trestných veciach sledovali legitímny cieľ v záujme zabezpečenia riadneho chodu spravodlivosti. Má sa za to, •e rovnaký princíp je pou•iteľný aj na občianskoprávne konanie. Zákaz začať konanie bez povolenia sudcu vo vz•ahu k neprímerane vystupujúcemu účastníkovi považuje Súd za legitímny (s•a•nos• è. 11559/85, *H. proti Spojenému kráľovstvu*). Za legitímny zásah v záujme prevencie podania

množstva alob v súvislosti s náhradou za znárodný majetok sa považuje rozhodnutie, že individuálny majiteľ podielov musel uplatniť svoj nárok kolektívne (*Lithgow a ďalší*).

Právo na začatie konania by bolo iluzórne, keby domáci právny systém umožnil, aby záväzný súdny rozhodnutie zostalo nevykonané. Ďlánok 6 ods. 1 sa netýka len prístupu k súdom, **výkon súdneho rozhodnutia musí byť pre účely ělánku 6. ods. 1 považovaný za integrálnu súčasť „konania“**.

Pokiaľ ide o finančné prekážky, Komisia konštatovala, že **súdne trovy alebo povinnosť zložiť na súde určitú sumu z bezpečnostných dôvodov môžu byť dôvodom pre použitie ělánku 6 ods. 1** (s. a. nos. ě. 6958/75, *X. proti Švajčiarsku*).

V prípade *Airey*, v ktorom Súd zistil porušenie ělánku 6 ods. 1, chcela s. a. ovateľka požiadať o začatie rozvodového konania proti manželovi. Nebolo pre ňu reálne možné efektívne sa zúčastňovať konania a nemala ani peniaze na právneho zástupcu. Súd zistil, že za týchto okolností nemala efektívny prístup k súdu. Efektívny prístup k súdu možno dosiahnuť aj zjednodušeným konaním (*Airey*). **Štát môže presne určiť podmienky poskytovania bezplatnej právnej pomoci**. Súd považuje za legálne zamietnutie bezplatnej právnej pomoci z dôvodu nedostatočnej šance na úspech v konaní, alebo z dôvodu urážlivého a poburujúceho obsahu aloby (s. a. nos. ě. 9353/81). Štát môže rozhodnúť aj o tom, že bezplatná právna pomoc sa týka len niektorých druhov konania (s. a. nos. ě. 10594/83, *Munro proti Spojenému kráľovstvu*).

V civilnej oblasti, **požiadavka riadneho chodu spravodlivosti ospravedľuje stanovenie lehôt a procesných podmienok pre podanie aloby** (s. a. nos. ě. 9707/82, *X. proti Švédsku*). V trestnej oblasti **nie je právo na prístup k súdu absolútne** – jednotlivci nemôžu trvať na tom, aby jeho vec bola rozhodnutá súdom, ak príslušné kompetentné orgány nerozhodli o začatí trestného stíhania alebo zastavili konanie (*Deweer*).

III. Verejnosť konania a verejnosť vyhlásenia rozsudku

Ďlánok 6 ods. 1 ustanovuje „verejnosť konania“ a to, že „rozsudok bude verejne vyhlásený, pričom tlače a verejnosť môžu byť vylúčené buď po dobu celého alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti alebo ak si to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo, v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by vzhľadom na osobitné okolnosti verejnosť konania mohla byť na ujmu záujmom spravodlivosti.“

Účelom zásady verejnosti je **chrániť účastníkov pred tajným výrokom spravodlivosti** vymykajúcim sa kontrole verejnosti. Je tiež jedným z prostriedkov ako zachovať dôveru verejnosti voči súdom (*Axen*). V mnohých prípadoch sa riešila otázka, či je vôbec nutné, aby sa uskutočnilo verejné pojednávanie vtedy, ak už prebehlo na súde nižšieho stupňa. Odpoveď závisí od povahy odvolacieho konania.

V trestných veciach sa ústne konanie považovalo za zbytočné pri rozhodovaní dovolacieho súdu o zamietnutí dovolania (appeal on grounds of law) (*Axen, Sutter*), odvolacieho súdu o zamietnutí odvolania z dôvodu, že odvolateľ nepodložil odvolanie iadnymi relevantnými dôkazmi (*Monnell a Morris*). Na druhej strane, ústne konanie bolo nevyhnutné v prípadoch, kde odvolací súd musel skúmať skutkové aj právne okolnosti a musel v plnej miere posúdiť a rozhodnúť o vine (*Ekbatani*). V občianskoprávných veciach Komisia považovala ústne konanie za zbytočné, ak odvolací súd rozhodoval o právnych okolnostiach prípadu (s. a. nos. ě. 7211/75, *X. proti Švajčiarsku*). Ak však švajčiarsky Federálny súd konajúci ako prvostupňový súd zamietol alobu o náhradu škody v jej merite v rámci zjednodušeného konania použitého na zjavne neodôvodnené podania, bola absencia ústneho konania považovaná za porušenie ělánku 6 (s. a. nos. ě. 9486/81, *Adler proti Švajčiarsku*). Komisia nechala otvorenú otázku či sa takéto konanie môže byť na frivolné, urážlivé alebo úplne neodôvodnené podania. Súd vyslovil názor, že väzenské disciplinárne konanie nemusí byť verejné vzhľadom na posudzovanie otázok verejného poriadku a bezpečnosti (*Campbell a Fell*). Posudzovanie profesijného tajomstva a súkromného života klienta alebo pacienta sú v zásade dôvodom na neverejné konanie, nejde však o všeobecné zakazujúce pravidlo (*H. proti Belgicku*).

Právo na ústne konanie alebo právo na verejnosť ústneho konania môže, ale nemusí byť aplikované, najmä ak sa ho osoba vzdá z vlastnej vôle a bez nátlaku alebo zjavného znevýhodnenia (*Rude Weer*). V uvedenom prípade však Súd konštatoval porušenie ělánku 6, pretože s. a. ovateľka pristúpil na mimosúdne urovanie veci (zaplatil pokutu) vzhľadom na to, že v opačnom prípade mu počas trestného stíhania hrozilo zatvorenie obchodu. Súd posúdil správanie s. a. ovateľka ako konanie v obave. **Mlčky vyjadrený súhlas s tým, že nebude verejné pojednávanie, môže byť postačujúcim v prípade, ak sa účastník sporu vzdá verejného pojednania veci, na ktoré má podľa vnútroštátneho práva nárok** (*Hakansson a Suresson*).

Požadavka verejného vyhlasovania rozsudku nie je ničím obmedzená a uplatňuje sa aj v prípadoch, keď samotné konanie nebolo verejné (*Campbell a Fell*). Nemožno ju však interpretovať doslovne, pretože stačí, aby boli splnené aj niektoré iné primerané formy „verejnosti“ ako verejné prečítanie rozsudku. Napríklad, ak je rozsudok prístupný pre záujemcov v kancelárii súdu (*Sutter*), alebo ak je zamietnuté dovolanie (v právnych otázkach) a ak je potvrdené, že predchádzajúci zverejnený rozsudok bol doručený účastníkom (*Axen*).

V prípade *Zoon proti Holandsku* (obvinenie lekára z eutanázie), ktorý sa týkal údajnej nedostupnosti podrobného rozsudku v primeranom období (období určenom na podanie odvolania), Súd nezistil porušenie článku 6 ods. 1 a ods. 3 písm. b), pretože skrátený rozsudok, pri čítaní ktorého bol prítomný advokát sťažovateľa, bol dostupný do 48 hodín od vynesenia. Advokát a sťažovateľ sa tak mohli zoznámiť s jeho textom pred uplynutím odvolacej lehoty. V rozsudku neboli uvedené dôkazy obžaloby, len argumenty obhajoby, avšak sťažovateľ nikdy predtým nepoprel spáchanie činu a nespochybnil predložené dôkazy. V Holandsku odvolanie smeruje skôr proti obvineniu ako proti rozsudku súdu prvého stupňa, a preto mohol sťažovateľ posúdiť možný výsledok odvolania aj na základe skráteného rozsudku a súdneho spisu. Nedá sa preto tvrdiť, že boli porušené práva sťažovateľa tým, že nemal k dispozícii úplný rozsudok alebo že v skrátenom rozsudku chýbalo detailné uvedenie dôkazov, na ktorých bola postavená obžaloba.

IV. Primeranosť dôkazy konania

1. Začiatok

a) občianskoprávne konanie

V občianskoprávných veciach začína lehota plynúť dňom začatia konania, spravidla dňom podania žaloby či návrhu na príslušný súd, ktorým je obvykle **súd prvej inštancie**, ale môže ním byť aj **súd vyššieho stupňa**, ktorý za určitých okolností rozhoduje na prvom a poslednom stupni, napr. švajčiarsky Federálny súd (*Zimmerman a Steiner proti Švajčiarsku*, 1983), taliansky Účetný dvor (rozsudok *Terranova proti Taliansku*, 1995), belgická Štátna rada (rozsudok *De Moor proti Belgicku*, 1994).

V niektorých prípadoch sa lehota počíta od:

- vydania platobného rozkazu (*Pugliese (II) a Tumminelli proti Taliansku*),
- rozhodnutia o zhabaní veci (*Raimondo proti Taliansku*),
- podania trestného oznámenia so súčasným uplatnením nároku na náhradu škody (*Cascarioli proti Taliansku; Acquaviva proti Francúzsku*),
- podania návrhu na predbežné opatrenie (*Cesarini proti Taliansku*, 1992),
- podania odporu treťou osobou z dôvodu, že je vlastníkom veci, ktorej sa týka exekúcia (*Barbagallo proti Taliansku*, 1992),

Súd vyslovil názor, že lehota môže začať plynúť pred uskutočnením úkonu začínajúceho konanie pred súdom, ktorým navrhovateľ žiada súd, aby rozhodol o jeho spore. V prípade X., *Vallée a Karakaya proti Francúzsku* Súd napríklad zistil, že lehota začala plynúť dňom **podania predbežnej žiadosti o náhradu škody** na ministerstve solidarity, zdravia a sociálnej ochrany hemofilikmi infikovanými vírusom AIDS po transfúzii krvi, tak ako to vyžadoval zákonník o správnych súdoch. V rozsudku *Allenet de Ribemont proti Francúzsku* začala lehota plynúť **podaním žiadosti o odškodnenie predsedovi vlády**. V rozsudku *Konig proti Nemecku* lehota začala plynúť **podaním odporu proti rozhodnutiu o odňatí oprávnenia vykonávať lekársku prax a viesť nemocnicu**. V rozsudku *Olsson (II.) proti Švédsku* to bol dátum **podania žiadosti rodičov na orgán sociálnej starostlivosti o vrátenie detí do ich výchovy**. Z rozsudku *Lithgow a ďalší proti Spojenému kráľovstvu* vyplýva, že do rozhodného obdobia sa spravidla **nepočíta dĺžka neúspešného rokovania o dosiahnutí zmiery pred začatím konania na súde**. Počítanie rozhodného obdobia sa počíta **od dátumu vstupu Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd do účinnosti vo vzťahu k dotknutému štátu**. V rozsudkoch *Neves e Silva, Moreira de Azavedo a Silva Pontes proti Portugalsku*, Súd konštatoval, že k termínu vstupu Dohovoru do účinnosti vo vzťahu k dotknutému štátu musí Súd vziať do úvahy **stav v akom sa konanie, ktoré sa začalo pred týmto termínom nachádza**.

b) trestnoprávne konanie

Rozhodné obdobie sa začína v deň, keď osoba bola **oficiálne obvinená** z trestného činu. Pojem „obvinenie“ v článku 6 ods. 1 Dohovoru rovnako ako pojem „občianskoprávny spor“ má menej formálny obsah ako vo vnútroštátnom práve. „Obvinením“ je podľa 4a Súdu „oficiálne oznámenie príslušného orgánu danej osobe, že údajne spáchala trestný čin“, ale v určitých prípadoch môže ísť aj o iný akt, ktorý má takýto obsah a ktorý podstatne ovplyvňuje situáciu podozrivého“. Takéto **menej formálne chápanie obvinenia** je odvodené z viacerých rozsudkov Súdu, napr. *Neumeister a Adolf proti Rakúsku*, *Imbrioscia proti Švajčiarsku*.

Súd prijal za určitých okolností za rozhodujúci pre začiatok plynutia rozhodného obdobia aj:

- dátum, ktorým bolo začaté prípravné vyšetrenie (*Ringeisen proti Rakúsku*, *Motta proti Taliansku*);
- dátum, kedy bol vydaný príkaz na zatknutie (*Boddaert proti Belgicku*);
- dátum zadržania alebo zatknutia obvineného (*B. proti Rakúsku*);
- dátum oznámenia obvinenia (*Kemmache proti Francúzsku*);
- dátum, keď sa obvinený oficiálne dozvedel o trestnom stíhaní (*Mori proti Taliansku*);
- dátum, keď si obvinený zvolil obhajcu (*Angelucci v. Taliansko*);

K prekročeniu primeranej lehoty môže dôjsť **u v prípravnom konaní** a vo veciach, v ktorých bolo trestné stíhanie zastavené v tomto štádiu konania a obžaloba ani nebola podaná.

2. Koniec

Za koniec rozhodného obdobia sa v oboch druhoch konaní považuje dátum prijatia konečného rozhodnutia vnútroštátneho orgánu, bez ohľadu na to, na akej úrovni v rámci štruktúry štátnych orgánov bolo prijaté (*Wemhoff proti Nemecku*, *Neumeister proti Rakúsku*).

Konečným rozhodnutím môže byť rozhodnutie:

- a) Súdu prvého stupňa (vrátane administratívnych súdov),
- b) Súdu vyššej inštancie – odvolacieho súdu,
- c) Najvyššej súdnej inštancie (Kasačný súd vo Francúzsku; Snemovňa lordov v Spojenom kráľovstve, Federálny súd vo Švajčiarsku; Štátna rada vo Francúzsku, Najvyšší správny súd v Portugalsku alebo Švédsku, Účetný dvor v Taliansku, Najvyšší súd v SR a iné);
- d) Ústavného súdu. Kým v rozsudku *Buchholz proti Nemecku* Súd ešte vyslovil názor, že článok 6 ods. 1 nie je použitelný vo vzťahu k rozhodnutiam ústavného súdu, preto tento súd nerozhoduje o merite vecí, v súčasnosti zastáva názor, že rozhodnutie ústavného súdu môže „ovplyvniť výsledok konania“, a preto je potrebné vziať ho do úvahy pri výpočte rozhodného obdobia. Súd je názoru, že riešenie závisí od skúmania obsahu každej skutočnosti s ohľadom na všetky okolnosti prípadu (*Bock proti Nemecku*).

Rozhodné obdobie sa môže skončiť aj prijatím:

- a) rozhodnutia o odmietnutí povolenia podať opravný prostriedok (*Hokkanen proti Fínsku*);
- b) rozhodnutia o zarátaní doby väzby do trestu alebo rozhodnutia o súhrnnom treste (*Eckle proti Nemecku*);
- c) rozhodnutia o zastavení konania, napríklad v dôsledku dosiahnutia zmieru (*Caleffi proti Taliansku*); ak je konanie zastavené vzhľadom na to, že trestný čin bol premlčaný alebo amnestovaný;
- d) rozhodnutia prijatého za účelom zabezpečenia výkonu rozhodnutia vo vo veci samej (*Guincho proti Portugalsku*).

Súd neberie do úvahy úkony, ktoré podľa jeho úsudku neboli rozhodujúce pre vyriešenie sporu (*Neves e Silva proti Portugalsku*), napríklad žiadosť o obnovu konania (*Deumeland proti Nemecku*) alebo o výklad rozsudku (*Ruiz-Mateos proti Španielsku*).

Primeranosť dĺžky konania

Článok 6 prikazuje rýchlosť súdneho konania, ale zároveň zakotvuje všeobecnejší princíp riadneho chodu spravodlivosti (*Boddaert proti Belgicku*). Posudzovanie primeranosti lehoty sa teda môže týkať nielen najdlhšie namietanej „**neprimeranej dĺžky**“ konania ale aj „**neprimeranej krátkosti**“ konania.

1. Relatívnoš• pojmu

Primeranos• dô•ky konania sa posudzuje v•dy s prihliadnutím na **konkrétne okolnosti prípadu** (*Zimmerman a Steiner*).

Skúmaniu primeranosti dô•ky konania musí by• venovaná väëšia pozornos• vtedy, ak je táto dô•ka u• na prvý pohľad „**pová•livá**“ (*Baraona proti Portugalsku*), „**prekvapujúca**“ a „**znepokojivá**“ (*Konig*), „**neprimeraná**“, „**výnimoène dlhá**“, „**nezvyèajná**“ a pod. V takýchto prípadoch, musí dotknutý štát poda• adekvátne vysvetlenie.

2. Kritériá vz•ahujúce sa na podstatu veci

A. Miera zlo•itosti veci

Skutková zlo•itos•

- druh, rozsah, prepojenie a utajenos• trestných èinov, z ktorých je osoba obvinená (*Neumeister*);
- trestné èiny týkajúce sa národnej bezpečnosti (*Dobbertin*);
- poèet odporcov a svedkov (*Milasi*);
- potreba vypracovania znaleckých posudkov (*Scopeleti*);
- vyporiadanie práv k pozemkom týkajúce sa desiatok osôb a stoviek hektárov pôdy (*Erkner a Hofauer*);
- vyporiadanie podielového spoluvlastníctva medzi viacerých dedičov (*Vorrasi*);
- obtia•nos• dokazovania (*Allenet de Ribemont*);

Právna zlo•itos•

- absencia právnej úpravy (*Pretto a ialší proti Taliansku*)
- potreba dodr•ania právnej zásady “rovnosti zbraní”;
- otázky týkajúce sa príslušnosti (*Lorenzi, Bernardini a Gritti*), ústavnosti (*Giancarlo Lombardo*)
- interpretácia medzinárodnej zmluvy (*Beaumartin*);

Procesná zlo•itos• konania

- poèet strán (*H. proti Spojenému krá•ovstvu*)
- poèet návrhov podávaných stranami v priebehu konania (*Monnet*);
- poèet obvinených alebo svedkov (*Neumeister*);
- **problémy súvisiace s:**
 - zhroma•ňovaním a preštudovaním ve¼kého poètu dôkazov (*H. proti Spojenému krá•ovstvu*),
 - vyh¼adávaním a vypoèúvaním svedkov, ktorí zmenili meno alebo adresu (*Konig*),
 - zabezpeèením uskutoènenia úkonov na základe do•iadaní v rámci štátu (*Messina*) a v cudzine (*Neumeister*),
 - overovaním pravdivosti urèitých výpovedí alebo zaobraním sa so s•a•nos•ami (*Buchholz*),
 - zoznamovaním sa s obsiahlym spisom (*Neumeister*) alebo obdr•aním spisu z konania prebiehajúceho v cudzine (*Manzoni*);
 - koordináciou dvoch konaní, ktoré sa týkajú tej istej osoby, ale sú prejednávané v rôznych senátoch (*Konig*)
 - prekonávaním vzájomnej prepojenosti viacerých súèasne prebiehajúcich konaní (*Lechner a Hess*),
 - potreba oddatia právomoci jedného senátu v prospech druhého senátu v záujme verejnej bezpečnosti (*Stran Greek Refineries a Stratis Andreadis*);
 - po•iadanie ministerstva zahranièných vecí o oficiálny výklad medzinárodnej zmluvy (*Beaumartin*).

B. Potreba osobitnej pozornosti zo strany štátu v urèitých veciach

V urèitých prípadoch je vzh¼adom na povahu veci nutné venova• osobitnú pozornos• potencionálnym dôsledkom, ktoré mô•e ma• neprimeraná dô•ka konania na pomery s•a•ovate¼a (*Marciariello*). Nezh¼adnenie uvedeného Súd hodnotí pri posudzovaní primeranosti dô•ky súdneho konania negatívne.

- statusové veci – osobný stav a právna spôsobilos• dotknutej osoby (*Bock*).
- náhrada škody za ublí•enie na zdraví pri dopravnej nehode (*Silva Pontes*).

- veci týkajúce sa sociálneho zabezpečenia (*Daumeland*),
 - pracovnoprávne spory (*Terranova*)
 - iné okolnosti, v ktorých „neskorá spravodlivosť nie je žiadna spravodlivosť“, napríklad:
 - konania týkajúce sa detí, ktoré boli odčaté z výchovy rodičov, styku rodičov s deťmi, pozbavenia rodičovských práv. Takéto konanie má rozhodujúci význam pre vzťahy medzi rodičmi a deťmi a vyznačuje sa osobitnou kvalitou prípadnej „ireverzibility“. (napr. *H. proti spojenému kráľovstvu, Olsson (II) proti Švédsku, Hokkanen proti Fínsku*).
 - náhrada škody hemofilikom infikovaným vírusom AIDS po transfúzii krvi (prípady v konaní môžu spôsobiť, že sa rozhodnutie súdu nakoniec minie účinkom vzhľadom na nevyliciteľnosť a perspektívu blízkej smrti (*X. Vallée a Karakaya proti Francúzsku; X. proti Francúzsku*)).
- Podstatnou pre sťažovateľa (what is at stake for the applicant) môže byť otázka nepeďaná rovnako ako peďaná (*Vallée a Karakaya*).

3. Kritéria týkajúce sa postupu strán a štátnych orgánov

A. Konanie strán

Iba prípady, ktoré je možné pripísať štátu, môže viesť k záveru, že primeraná lehota nebola rešpektovaná (*Proszaková proti Poľsku*).

- Prípady v konaní pripísané stranám môže spôsobiť:
- podanie návrhu na začatie konania na vecne alebo miestne nepríslušný súd (*Beaumartin*);
 - predkladanie žiadostí o odročenie, o dodatočné vyšetrovanie alebo o dodatočný čas na predloženie podaní (*Circosta a Viola*);
 - opakovaná zmena právnych zástupcov (*Zagci a Sargin*);
 - poskytovanie overenia údajne nových skutočností, ktoré sa potom ukázalo ako neodôvodnené (*Buchholz*);
 - neprítomnosť na pojednávaní;
 - zmiznutie obvineného;
 - prípady pri:
 - predkladaní spoločného protinávrhu,
 - overovaní totožnosti svedkov,
 - odpovedaní na návrhy druhej strany alebo predkladaní vlastných návrhov,
 - oznámení súdu o smrti navrhovateľa,
 - odpovedi na ponuku na zmier,
 - žiadosti o pokračovanie v konaní prerušeného v dôsledku smrti odporcu alebo právneho zástupcu odporcov,
 - opakované podanie žaloby, ktorá už bola súdu predložená a následne vzatá späť
 - neúspešný pokus o zmier, podania, ktorých počet spôsobil, že konanie sa skomplikovalo – žiadosti o prepustenie na slobodu, námietky zaujatosti sudcu, žiadosti o postúpenie veci inému senátu, odvolania proti nemeritórnym rozhodnutiam a pod.,
 - úplné alebo čiastočné využívanie zdanlivej alebo skutočnej výhodnosti dostupných opravných prostriedkov a stanovených lehôt,
 - „ako pochopiteľné kroky“ vyvolávajúce dojem malej spolupráce – odmietnutie predložiť dokument, podpísať zápisnicu, predložiť výsledok lekárskeho vyšetrenia, a pod.

V občianskoprávných veciach sa vyžaduje, aby účastníci **poskytli potrebnú súčinnosť**. Účastníci ale nie sú povinní využiť prostriedky na urýchlenie konania, ktoré im poskytuje zákon, ak sú také prostriedky vo všeobecnosti málo účinné.

B. Konanie štátnych orgánov

b/1 Súdny a iné štátne orgány vystupujúce v konaní

- prípady pri vydávaní predbežného opatrenia,
- neobvyklá dĺžka vyšetrovania;
- prípady pri začatí vyšetrovania alebo pri získavaní spisov z iného súdu,

- dlhotrvajúca neschopnosť sudcu zodpovedného za prípravu konania vypočúť obhajovaného alebo konfrontovať ho so spoluobvineným,

- prieťahy pri vypočúvaní svedkov a poverovaní znalca vypracovaním znaleckého posudku,
- nespojenie vzájomne súvisiacich občianskoprávných konaní,
- dlhé obdobie medzi skončením vyšetrovania podozrivého a vznesením obvinenia,
- prieťahy pri ukončení vyšetrovania,
- prieťahy pri obhajovaní obvineného,
- prieťahy pri nariaňovaní znaleckého dokazovania,
- predvolanie nesprávnych svedkov;
- pomalosť pri vypočúvaní svedkov, príprave znaleckých posudkov, aj napriek tomu, keď boli vyzvaní k predloženiu posudku sudcom zodpovedným za vedenie konania;
- prieťahy pri zisťovaní vlastnej nepríslušnosti konať vo veci, pri zisťovaní formálnych nedostatkov predvolania, pri upovedomení protistrany o podaní odvolania
- nedoručenie predvolania niektorým z odporcov,
- pripustenie prehnaneho počtu pojednávaní;
- prieťahy spôsobené prokurátorom,
- opomenutie oznámiť termín pojednávania jednej zo strán,
- prieťahy vo vytýčení termínu pojednávania alebo vytýčenie vzdialeného termínu;
- priveľa pojednávaní, prídlhá doba medzi pojednávaniami alebo automatické odrokovanie pojednávania, napríklad z dôvodu výmeny právnika;
- neprimerané obdobie medzi dvomi medzitýmnymi rozsudkami;
- prerušenie konania v dôsledku zníženia počtu úradníkov v kancelárii súdu;
- neschopnosť súdu skončiť konanie vo veci osobitnej naliehavosti,
- prieťahy vo vyhotovení rozsudku po jeho vyhlásení alebo v jeho doručení účastníkom,
- zaslanie originálov dokumentov zo súdneho spisu namiesto ich kópií iným súdom;
- obdobia „neaktivity“ alebo „stagnácie“
- obdobia neprimeranej „aktivity“ (vo veci *Bock proti Nemecku* príslušné súdy roky skúmali duševný stav sťažovateľa, aby mohli začať konanie. Podľa Súdu, majú národné súdy konať na základe domnienky, keď je potenciálny alebo skutočný sťažovateľ netrpí duševnou poruchou, ktorá by mohla mať za následok procesnú nespôsobilosť. V prípade pochybnosti majú byť najrýchlejšie rozhodnúť o jeho spôsobilosti vystupovať v konaní).

Skutočnosť, keď súdy nedodržia zákonom predpísané lehoty, nemusí vždy znamenať porušenie článku 6 ods. 1, ale je to jedna z okolností, ktoré treba vziať do úvahy.

b/2. Iné štátne orgány, vrátane vlády a zákonodarných orgánov

Zodpovednosť štátu za prieťahy v konaní môže vzniknúť aj vtedy, ak súdy konajú náležite, aleďaka konania ovplyvňujú „mimosúdne“ faktory:

- lokálny politický vývoj a problémy v krajine;
- nárast ekonomickej trestnej činnosti;
- rozsah nevybavenej súdnej agendy.

Posudzovanie objektívne zavinených prieťahov

1. Základná zásada:

„Dohovor zaväzuje zmluvné štáty, aby organizovali svoj právny poriadok takým spôsobom, aby vyhovel požiadavkám článku 6 ods. 1, zahrňujúc aj právo na rozhodnutie veci v primeranej lehote. Prechodné prearanie súdov nezakladá zodpovednosť zmluvných strán za predpokladu, keď urýchlene prijmú opatrenia spôsobilé prekonať túto výnimočnú situáciu.“ (napr. *Mansur proti Turecku*).

Medzi uvedené opatrenia zmluvných štátov patria najmä:

- vytvorenie nových sudcovských miest, súdnych tajomníkov a pod.;
- vytvorenie dodatočných senátov;

- prioritné vybavovanie vecí, ktorým musí byť venovaná osobitná pozornosť,
- v prípade potreby, prijatie legislatívnych opatrení;

Súd nemá právo tieto opatrenia navrhovať, avšak v rozsudku má právo posudzovať ich efektívnosť. Štát sa nemôže odvolávať na to, že v iných krajinách existuje rovnaká alebo horšia situácia (*Martins Moreira*) alebo na nedostatky svojej vlastnej právnej úpravy.

2. Postup pri posudzovaní otázky prieťahov

Súd skúma vyššie uvedené kritériá **individuálne a spoločne v ich vzájomnej súvislosti**. Dôvody na konštatovanie porušenia článku 6 ods. 1 Dohovoru musia byť „**dostatočne závažné**“, pričom musí dôjsť k prekročeniu určitej „povolenej hranice“ v rámci jedného kritéria, alebo v prípade relatívne menej závažných prieťahov v rámci všetkých kritérií spoločne.

Súd zvažuje jednotlivé argumenty za a proti, najmä:

- dĺžku konania, najmä ak dotknutá vláda nepredložila žiadne vysvetlenie;
- priznanie prieťahov zo strany dotknutého štátu,
- počet stupňov na ktorých sa vec musela prejednávať a rozhodovať;
- spravodlivú rovnováhu, ktorú je nutné zachovať medzi rôznymi aspektmi základnej požiadavky článku 6 ods. 1, ktorá prikazuje urýchlenie konania, ale zároveň zakotvuje všeobecnejší princíp riadneho chodu spravodlivosti.

V rozsudku z 25.9.1992 vo veci *Abdoella v. Holandsko* Súd zistil, že celková dĺžka konania - 4 roky a 4 mesiace „nebola neprimeraná“ vzhľadom na to, že o veci sa rozhodovalo na 5 rôznych stupňoch – Krajský súd, Haagsky odvolací súd, Najvyšší súd, Amsterdamský odvolací súd, a opäť Najvyšší súd. Napriek tomu, Súd konštatoval porušenie článku 6 ods. 1, pretože tajomníkovi prvého odvolacieho súdu trvalo viac ako 10 mesiacov aby zaslal dokumenty na Najvyšší súd a tajomníkovi druhého odvolacieho súdu to trvalo viac ako 11 a pol mesiaca.

V. Spravodlivé súdne konanie

Zásada spravodlivosti sa vzťahuje na celé konanie, nielen na jeho ústnu časť (*Monell a Morris*). Nedostatky spravodlivosti jednej časti sa môžu napraviť v inej časti konania. Na druhej strane môžu mať aj jednotlivé skutočnosti rozhodujúci význam pre posúdenie celého konania (sťažnosť č. 7945/77, *X. proti Nórsku*).

Otázku „spravodlivosti“ konania je potrebné oddeliť od toho, či vlastné rozhodnutie bolo správne alebo nesprávne. **Komisia a Súd** opakovane vyslovili názor (tzv. four instance formula), že nemajú všeobecnú právomoc posudzovať, či sa domáce súdy dopustili faktických alebo právnych omylov, ale **že ich funkcia je posúdiť iba spravodlivosť súdneho konania pred vnútroštátnymi súdmi** (sťažnosť č. 6172/73, *X. proti Spojenému kráľovstvu*).

Článok 6 ods. 2 a 3 obsahuje výpočet základných požiadaviek spravodlivosti v trestnom konaní. Niektoré v nich uvedené zásady (presumpcia nevinoty, bezodkladné informovanie o obvinení, čas a prostriedky na prípravu obhajoby, vyšetrovanie svedkov) sa dajú aplikovať aj na občianskoprávne veci, napríklad na lekárske disciplinárne konanie (*Albert and Le Compte*).

Zásada spravodlivosti je založená na **rešpektovaní princípu „rovnosti zbraní“**. Menšia nerovnosť účastníkov, ktorá neovplyvňuje základnú požiadavku spravodlivosti konania neznamena porušenie článku 6 (sťažnosť č. 10142/82, *U. proti Luxembursku* – prokurátor v konaní na odvolacom súde mal dlhší čas na odvolanie ako odsúdený; v konaní na súde prvej inštancie boli možnosti prokurátora a obhajovaného rovnocenné).

Pri posudzovaní otázky spravodlivosti treba prihliadať na **konkrétne okolnosti prípadu**. Táto otázka zahŕňa aj **primerané procesné záruky**, ako sú uvádzanie dôkazov, spochybnenie dôkazov v neprospech protistrany, možnosti vyjadriť sa k veci (*H. proti Belgicku*). V trestných veciach musí mať obvinený možnosti zúčastniť sa na konaní. Obvinený, ktorý je súdený v neprítomnosti (neznámy pobyt a nemôže byť upovedomený o konaní) musí dostať informáciu o rozsudku ihneď ako je to možné. Prípustnosť dôkazov a posudzovanie dôkazov je v prvom rade v kompetencii vnútroštátnych súdov (*Schenk*). Súd má však právo posúdiť uvedené otázky pri celkovom hodnotení spravodlivosti konania. V trestných veciach skúma najmä, či bolo rešpektované právo obhajoby na to, aby všetky dôkazy boli predložené na pojednávaní v prítomnosti obvineného, a na to, aby mohli byť spochybnené. To znamená možnosti vypočuť svedkov a vyjadrovať sa k ich dôkazom a argumentom.

Spravodlivosť znamená aj **povinnosť súdu odôvodniť svoje rozhodnutie** (s.a.nos. è. 1035/61, *X. proti SRN*). Odôvodnený rozsudok je potrebný najmä ak existuje možnosť odvolania sa. V prípade *H. proti Belgicku* Súd zistil porušenie zásady „spravodlivosti“ v konaní pred odborným disciplinárnym orgánom, ktorý neodôvodnil svoje rozhodnutie.

Nestrannosť sudcu a nespravodlivosť (článok 6 ods. 1)

Súd uviedol, že nesúhlas iba s tým, ako súd predtým rozhodol v rôznych prípadoch toho istého účastníka, sám o sebe neodôvodňuje záver, že sudca nevyhovoval požiadavkám nestrannosti podľa článku 6 ods. 1.

Článok 6 ods. 2 – prezumpcia nevinny

Článok 6 ods. 2 ustanovuje, že **„každý, kto je obvinený z trestného činu sa musí považovať za nevinného, dokiaľ nebude preukázaná jeho vina v súlade so zákonom“**. Uvedený trestnoprávny princíp sa môže aplikovať aj na profesijné disciplinárne konanie (*Albert a Le Compte*). V rozsudku v prípade *Agosi* Súd skonštatoval, že tento princíp nemožno aplikovať na otázky colného priestupkového konania. Právna a faktická prezumpcia, ktorá niekedy uvažuje dôkazné bremeno na obvineného, je ak neprekročí rozumnú mieru za určitých okolností prípustná (*Salabiaku*).

Komisia akceptovala ustanovenie anglického práva, že o osobe číjúcej s prostitútkou sa predpokladá, že je čiastočne vydrávaná zo zárobkov prostitútky (s.a.nos. è. 5124/71, *X. proti Spojenému kráľovstvu*). Súd akceptoval ustanovenie francúzskeho colného práva, podľa ktorého sa o osobe, ktorá má zakázaný tovar pri colnom vybavení, predpokladá, že je zodpovedná za trestný čin pašovania, pokiaľ nepreukáže opak (*Salabiaku*). Skutočnosť, že v trestnom čine ohovárania dôkazné bremeno preukázania pravdivosti vyhlásení spočíva na obhajobe, neznamená porušenie prezumpcie nevinny (s.a.nos. è. 8803/79, *Lingens a Leitzgeb proti Rakúsku*). Porušením princípu prezumpcie nevinny nie je, ak sa pred súdom uvádzajú podrobnosti o predchádzajúcich odsúdeniach obvineného. Rovnako, ak ide o preventívne uväznenie recidivistu na základe posúdenia súdu, že ide o nebezpečnú osobu (s.a.nos. è. 9167/80, *X. proti Rakúsku*).

Ak sa v súvislosti s odsúdením použije odkaz na nezákonne získaný dôkaz, v prvom rade treba skúmať, či ako vnútroštátny právny poriadok pripustil v konaní predloženie takéhoto dôkazu.

V prípade *Schenk* Súd rozhodol, že zaradenie nezákonne získaného magnetofónového záznamu medzi dôkazné prostriedky neznamenalo porušenie článku 6 ods. 2, pretože magnetofónová páska je podľa švajčiarskeho práva prípustný dôkazný prostriedok.

Článok 6 ods. 2 upravuje trestné konanie v jeho komplexnosti a nielen v rámci skúmania podstaty obvinenia. Prezumpcia nevinny sa preto vzťahuje aj na zastavenie konania (*Englert*); na náhradu súdnych trov v prípade, ktorý sa skončil oslobodením alebo milosťou (s.a.nos. è. 7640/76, *Geerk*), ako dôsledok premlčania (*Lutz*), alebo v dôsledku smrti obvineného. Avšak zmluvný štát nemá podľa článku 6 ods. 2 **žiadnu povinnosť priznať obvinenému náhradu trov alebo inak ho odškodniť, ak bolo trestné stíhanie zastavené** (*Lutz*) alebo **sa skončilo na základe udelenia milosti** (s.a.nos. è. 9037/80, *X. proti Švajčiarsku*). Pri zastavení trestného stíhania, môže vnútroštátny súd pri rozhodovaní o náhrade trov konania vziať do úvahy **správanie sčovateľa a mieru podozrenia voči nemu**.

V sčovnostiach vo veci *Englert, Lutz a Nolkenbockhoff* Súd nezistil porušenie článku 6 ods. 2, keď nemecké súdy odmietli priznať náhradu nákladov zastaveného konania z toho dôvodu, že keby nedošlo k zastaveniu, obvinený by pravdepodobne bol riadne odsúdený. **V prípade zastaveného konania, trest alebo opatrenie ekvivalentné trestu nemožno uložiť iba na základe podozrenia**. V prípade *Minelli* mal obvinený zaplatiť súdnych trov po skončení trestného konania a odškodniť súkromného žalobcu za náklady konania na základe toho, že pravdepodobne by bol odsúdený. Súd rozhodol, že takýto postup je v rozpore s článkom 6 ods. 2. V rozsudkoch z roku 1987 vo veciach *Englert, Lutz a Nolkenbockhoff* súd naznačil, že takýto príkaz bol porovnaný s trestom a zahŕňal zaobchádzanie s obvineným ako keby bol uznaný vinným.

Komisia rozhodla, že článok 6 ods. 2 nie je iba procesnou garanciou, ale že „ochraňuje každého pred zaobchádzaním zo strany verejných činiteľov takým spôsobom, ako keby spáchal trestný čin“ ešte pred odsúdením súdom (s.a.nos. è. 10847/84 *R. F. a S. F. proti Rakúsku*).

Komisia skúmala napríklad vyhlásenia ministra v televízii súvisiace s podozrením z terorizmu (s•a•nos• è. 7986/77, *Krause proti Švajčiarstvu*); vyhlásenia polície o vyšetrovaní (s•a•nos• è. 9077/80, *X. proti Rakúsku*), aby zistila, či vyhlásenia obsahovali také vyjadrenia, ktoré predstavovali porušenie článku 6 ods. 2, pokiaľ ide o prezumpciu nevinnej osoby. Komisia uznala mo•nos•, že článok 6 ods. 2 môže byť porušený nevhodnou publicitou vo vz•ahu k obvinenému ešte pred súdnym konaním, napríklad vo forme ívej mediálnej kampane (s•a•nos• è. 8603/79, *Crociani a íalší proti Taliansku*). Dôle•ité je, do akej miery táto kampaň ovplyvnila sudcov. V občianskoprávnom konaní môže vzniknúť otázka, či boli spáchané èiny, ktoré by mohli byť považované za trestné èiny. Toto konanie nespadá do článku 6 ods. 2 a civilný súd môže sám dospieť k vlastnému záveru na základe dôkazov, ktoré má, bez oh•adu na to, že osoba bola oslobodená v predchádzajúcom trestnom konaní (s•a•nos• è. 11822/85).

Ľlánok 6 ods. 3 písm. a) – právo byť oboznámený s obvinením

Ľlánok 6 ods. 3 a) ustanovuje právo každého, kto je obvinený z trestného èinu, „**býť bezodkladne a podrobne informovaný v jazyku ktorému rozumie o podstate a príèinách obvinenia proti nemu**”.

Informácia musí byť rozsiahlejšia ako v prípade uvedenia dôvodov uväznenia podľa článku 5 ods. 2 Dohovoru (s•a•nos• è. 9614/81, *G., S. a M. proti Rakúsku*). Súd posudzuje, či obvinený mal mo•nos• prístupu k íalším informáciám, ak o ne poíadal.

V prípade *Campbell a Fell* bol jeden zo s•a•ovate•ov obvinený zo vzbury v rámci väzenského disciplinárneho konania, pričom bol uvedený len èas a miesto aktu. S•a•ovate• nemal záujem o úèas na pojednávaní o obvinení ani na predbe•nom pojednávaní pred riadite•om väznice. Súd mal za to, že poskytnutá informácia bola dostatoèná, pretože íalšie informácie mohol dostať pri prejednaní veci, èo však s•a•ovate• nevyužil.

Pri poskytnutí informácie sa nevy•adujú íadne **osobitné formálnosti** (s•a•nos• è. 8361/78, *X. proti Holandsku*).

Pokiaľ ide o pojem „v reèi ktorej rozumie”, poíadavka zahàda predloženie písomného prekladu ob•aloby alebo íneho formálneho obvinenia. S prihliadnutím na všetky okolnosti, postačuje ústny preklad vtedy, ak bol obvinený dostatoène informovaný (*Kamasinski*).

Ak cudzinec íada o preklad obvinenia, ktoré mu bolo zaslané, príslušné orgány majú vyhovieť íiadosti, pokiaľ nepreuká•u, že mal obvinený v skutoènosti **dostatoènè znalosti úradného jazyka** (*Brozicek*).

Ľlánok 6 ods. 3 písm. b) – èas a mo•nosti

Ľlánok 6 ods. 3.b. po•aduje, aby mal obvinený „primeraný èas a mo•nosti na prípravu svojej obhajoby”. Komisia sa vyjadrila, že pri urèení toho, či bola táto poíadavka rešpektovaná, je potrebné prihliadnuť na celkovú situáciu obhajoby a nielen na situáciu obvineného v izolácii (s•a•nos• è. 11219/84, *Kurup proti Dánsku*).

„**Primeranos• èasu na prípravu obhajoby**” treba posudzovať podľa okolností každého prípadu a stavu, v ktorom sa nachádza konanie (s•a•nos• è. 7909/77, *X. a Y. proti Rakúsku*).

V prípade vzbury uznal Súd za primeranú 5 dňovú lehotu; v prípade väzenského disciplinárneho konania 15 dňovú lehotu. Komisia uznala za dostatoènú v konkrétnom prípade aj lehotu 10 dní na oboznámenie sa nového právneho zástupcu s prípadom (s•a•nos• è. 7909/77, *X. a Y. proti Rakúsku*). V ínom konkrétnom prípade Komisia skúmala s•a•nos• týkajúcu sa rakúskeho práva, podľa ktorého má byť odvolanie podané v lehote 14 dní odo dňa doručenia rozsudku v trestnej veci. Lehotu nie je možné predãiť a odvolanie musí byť podrobne zdôvodnené a podložené. Túto lehotu Komisia uznala v konkrétnom prípade za dostatoènú (s•a•nos• è. 5523/72, *Huber proti Rakúsku*).

„**Mo•nosti na prípravu obhajoby**” treba tiež posudzovať podľa okolností konkrétneho prípadu, pričom dôležitá je najmä otázka **styku obvineného s právnym zástupcom** (s•a•nos• è. 8463/78, *Krocher a Moller proti Švajčiarstvu*). Právo na styk môže byť v urèitých prípadoch obmedzené – napríklad v prípade prechodného umiestnenia obvineného na samotke, ak bol styk s právníkom v ínom èase umožnený (s•a•nos• è. 8463/78, *Krocher a Moller proti Švajčiarstvu*). K porušeniu podľa Komisie nedošlo ani vtedy, ak právny zástupca obhajoby dostal príkaz nezverejniť toto•nos• urèitého svedka svojmu klientovi (s•a•nos• è. 11219/84, *Kurup proti Dánsku*).

Podľa Komisie by mala mať obhajoba v priebehu konania mo•nos• **nahliadnuť a zoznámiť sa s vyšetrovacím spisom a s výsledkami vyšetrovania, nezávisle od toho, kto, kedy alebo v akom postavení viedol vyšetrovanie**. Ľlánok 6 ods. 3 písm. b) priznáva obvinenému právo „**mať k dispozícii všetky relevantné informácie ktoré boli alebo budú zozbierané príslušnými orgánmi**” (s•a•nos• è. 8403/78, *Jaspers proti*

Belgicku). Obmedzenie, pod³/₄a ktorého mal k súdному spisu prístup len obhajca alebo nezastúpený obvinený, nepredstavuje porušenie článku 6 ods. 3 písm. b) (*Kamasinski*).

Sťažovateľ, ktorý namieta porušenie svojho práva pod³/₄a článku 6 ods. 3 písm. b), musí preukázať, že určité „momenty“ bola v konkrétnom etape alebo etape konania nevyhnutná na to, aby sa sťažovateľ mohol riadne pripraviť na obhajobu.

Článok 6 ods. 3 písm. c) – osobná obhajoba alebo právna pomoc

Článok 6 ods. 3 písm. c) ustanovuje právo obvineného **obhajovať sa sám** alebo **prostredníctvom obhajcu pod³/₄a vlastného výberu**, alebo pokiaľ nemá dostatočné prostriedky na zaplatenie obhajcu, **právo na bezplatnú právnu pomoc**, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú. V prípade priznania bezplatnej právnej pomoci, nemá obvinený právo na výber právneho zástupcu (sťažovateľ è. 9728/82). **Právo na výber právneho zástupcu nie je absolútne** – štát má právo upraviť podmienky právneho zastúpenia (vzdelanie, počet zástupcov) a v prípade dôvodného podozrenia aj vylúčiť určitého zástupcu (sťažovateľ è. 8295/78, *X. proti Spojenému kráľovstvu*). Priznaná bezplatná právna pomoc musí byť „**skutočná a reálna**“ a nie len „teoretická a iluzórna“. Štát je za určitých okolností povinný (pasívna zástupca) prijať opatrenia na jej zefektívnenie, vrátane výmeny zástupcu (*Artico*).

„**Záujem spravodlivosti**“ z hľadiska poskytnutia bezplatnej právnej pomoci treba vždy posudzovať pod³/₄a **konkrétnych okolností daného prípadu – závažnosti prípadu, právnej a skutkovej zložitosti veci**, ako aj **vyhliadky na úspech**.

V prípade *Monell a Morris* sa odmietnutie bezplatnej právnej pomoci považovalo za zlučiteľné so záujmom spravodlivosti vzhľadom na malú šancu na úspech v odvolacom konaní. Naopak, v iných veciach, týkajúcich sa odvolacieho konania Súd dospel k opačnému záveru v záujme spravodlivosti (*Granger*).

Požadavka prihladenia na „záujem spravodlivosti“ sa vzťahuje na všetky etapy konania, bezplatná právna pomoc môže byť priznaná aj dodatočne.

„**Bezplatnosť**“ právnej pomoci nie je podrobne upravená v judikatúre Súdu (napríklad otázka, či má byť pomoc bezplatná od začiatku alebo aj dodatočne uhradená). Pod³/₄a Komisie, nie je koncepcia „bezplatnej“ právnej pomoci nezlučiteľná s dočasnou bezplatnou právnou pomocou v období, keď obvinený nemá „dostatočné prostriedky“ na zaplatenie nákladov konania (sťažovateľ è. 9419/81, *P. proti Švajčiarsku*).

Článok 6 ods. 3 písm. d) – prítomnosť a vypočúvanie svedkov

Článok 6 ods. 3 písm. d) ustanovuje **právo obvineného vypočúvať alebo dať vypočuť svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok ako svedkov proti sebe**.

Toto právo obvineného **nie je absolútne**. **Vnútroštátne právo môže stanoviť podmienky pre pripustenie svedka** a príslušné súdne orgány **môžu odmietnuť predvolanie svedka**, ak sa ukazuje, že jeho svedectvo nebude relevantné (*Bricmont*). Osoba, ktorá namieta porušenie svojho práva pod³/₄a článku 6 ods. 3 písm. d) musí preukázať nielen to, že svedok nebol predvolaný, ale aj to, že predvolanie bolo nevyhnutné na zistenie pravdy a že nevypočútie svedka bolo na ujmu práv obhajoby (sťažovateľ è. 9000/80, *X. proti Švajčiarsku*).

V prípade *Bonisch* sťažovateľ namietal porušenie svojich práv v dvoch trestných stíhaniach na základe rakúskeho zákona o bezpečnosti potravín. Obvinenie bolo z veľkej časti založené na stanovisku experta – pracovníka Spolkového úradu pre kontrolu potravín. Ako znalec určený súdom mal právo účasti na konaní a mohol dávať obhajcovovi a svedkom otázky a vyjadrovať sa k dôkazom. Obhajobe nebolo dovolené navrhnuť svojho znalca na rovnakej úrovni. Jej znalec mohol vystupovať len ako obyčajný svedok bez práva účasti na konaní. Súd zistil porušenie článku 6 ods. 3 písm. d) z dôvodu **porušenia zásady rovnosti zbraní** (equality of arms).

Článok 6 ods. 3 písm. d) okrem „rovnosti zbraní“ zaručuje aj to, že **všetky dôkazy prokuratúry musia byť predkladané v prítomnosti obhajcovovi a na verejnom pojednávaní, aby sa k nim obhajcov mohol vyjadriť** (*Barbera, Messegué a Jabardo*).

Použitie vyhlásení ob•alovaného z prípravného konania (polícia, vyšetrovateľ) neznamená porušenie článku 6 ods. 3 písm. d), ak boli v prípravnom konaní rešpektované práva obhajoby. Dôležité je, aby obvinený mal možnosť spochybniť argumenty a vypočúvať svedkov či u• v prípravnom alebo v neskoršom štádiu konania (*Unterpertinger*). V uvedenom prípade sa rakúsky súd zaoberal ob•alobou za napadnutie, pričom vychádzal z pôvodných vyhlásení dvoch svedkov, ktorí však odmietli vypovedať pred súdom. Ob•alovaný nemal možnosť vypočúvať ich. Vo veci *Kostovski* Súd zistil porušenie, keď holandský súd vychádzal z vyhlásení dvoch svedkov v rámci prípravného konania pred políciou a magistrátom, pričom obhajoba nebola odhalená ich totožnosťou a ob•alovaný ich nemohol vypočúvať.

Za mimoriadnych okolností môže byť ospravedlniteľné vylúčenie ob•alovaného z aktu vypočúvania svedka, za podmienky, že je prítomný advokát ob•alovaného.

Vo veci *s•a•nosti* č. 8395/78 bolo vylúčenie ob•alovaného podľa ustanovení dánskeho práva posúdené ako ospravedlniteľné, keď sa ob•alovaný vyhrá•a svedkovi alebo ak ide o závažný prípad týkajúci sa drog (*s•a•nosti* č. 11219/84, *Kurup proti Dánsku*).

Právo obvineného na navrhovanie dôkazov na svoju obhajobu môže byť podriadené vnútroštátnej právnej úprave o prípustnosti dôkazov, napríklad pravidlu o vylúčení dôkazov získaných viac na základe informácií od iných osôb ako na základe vlastnej vedomosti (*s•a•nosti* č. 12045/86, *Blastland*)

Ľlánok 6 ods. 3 písm. e) – bezplatné tlmoèenie

Ľlánok 6 ods. 3 písm. e) zakotvuje právo obvineného **na bezplatnú pomoc tlmoèníka, ak nerozumie jazyku pouívanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí.** Ak obvinený alebo ob•alovaný primerane hovorí alebo rozumie jazyku pouívanému pred súdom, nemá právo na bezplatnú pomoc tlmoèníka pri príprave svojej obhajoby v inom jazyku (*s•a•nosti* č. 10210/82, *K. proti Francúzsku*). **Fyzická neschopnosť rozumieť alebo hovoriť** (hluchota alebo hluchonemosť) v jazyku pouívanom pred súdom **je dôvodom na poskytnutie tlmoèníka.**

Právo na bezplatnú pomoc tlmoèníka **nie je obmedzené** iba na konanie pred súdom, ale vz•ahuje sa aj na preklad všetkých dokumentov alebo vyhlásení v konaní, ktorým má obvinený porozumieť v záujme spravodlivého súdneho konania (*Luedicke, Belkacem a Koc*).

Toto právo sa vz•ahuje aj na prípravné konanie a na preklad takých dokumentov, ako je napríklad ob•aloba. V prípade *Luedicke* Súd rozhodol, že predmetné právo sa vz•ahuje na prvé predstúpenie pred súd, preskúmanie dôvodov väzby, preklad ob•aloby, ako aj na samotné pojednávanie. Vz•ahuje sa aj na preklad rozsudku súdu (*Kamanski*) a aj na odvolacie konanie, pretože ide o rozhodovanie o trestnom obvinení v zmysle článku 6 Dohovoru.

Nie je jednoznačné, či **sa právo na bezplatnú pomoc tlmoèníka vz•ahuje aj na vz•ah obvineného a jeho právneho zástupcu.** V jednom rozhodnutí po prijatí rozsudku v prípade *Luedicke*, Komisia skonštatovala, že článok 3 písm. e) nerozširuje záruky uvedené v článku 6 Dohovoru. V predmetnom prípade (*s•a•nosti* č. 10221/82, *X. proti SRN*) s•a•ovateľ namietal, že nemecké súdy zamietli jeho žiadosť o náhradu nákladov na tlmoèníka v súvislosti s prípravou obhajoby. Komisia nezistila porušenie článku 6 ods. 3 písm. e). Uvedené rozhodnutie môže byť do určitej miery polemické s prihliadnutím na článok 6 ods. 3 písm. c), ktorý predvída „rozšírenie“ záruk podľa článku 6 vrátane práva na právne zastúpenie podľa vlastného výberu.

Rozsah a podstata bezplatnej pomoci tlmoèníka závisí od konkrétnych okolností, najmä od stupňa znalosti jazyka súdu obvineným a od toho, či má obvinený právneho zástupcu. Toto právo nezah•ada povinnosť prekladať celý súdny spis (*s•a•nosti* č. 6185/73, *X. proti Rakúsku*). Toto právo nezah•ada povinnosť prekladať všetky písomné dokumenty a dôkazy súvisiace s prípadom (*Kamanski*). **Obsahom práva je umožniť obvinenému najmä to, aby mohol prezentovať svoju verziu prípadu.** S prihliadnutím na okolnosti prípadu je niekedy postačujúca ústna informácia o obsahu obvinenia, pokiaľ nebude obvinený znevýhodnený tým, že nedostal písomný preklad. Preklad nemusí byť simultánny a nemusí zah•adať doslovný záznam z pojednávania. Postačuje priebežný zhrňujúci preklad. Za určitých okolností nie je nevyhnutný ani písomný preklad rozsudku a za postačujúce sa považuje ústne vysvetlenie rozsudku (*Kamanski*). Pridelenie tlmoèníka zah•ada aj **právo odvolať ho alebo vymeniť v prípade pochybností o jeho kvalitách.** Právo na bezplatné tlmoèenie je priznané raz a navždy. Od obvineného **nemožno poadať úhradu nákladov tlmoèenia** po skončení konania ani vtedy, ak bol právoplatne odsúdený.

ĽÁNOK 10

Sloboda prejavu

Ľánok 10 Dohovoru znie:

„1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyadávali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

2. Výkon týchto slobôd, preto je zahŕňa povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, na predchádzanie nepokojom alebo zločinom, ochranu zdravia alebo morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenia úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.”

Sloboda prejavu je „jednou zo základných podmienok pokroku v demokratickej spoločnosti a rozvoja každého jednotlivca” (*Handyside proti Spojenému kráľovstvu*, 1976). Ak nie sú splnené podmienky ods. 2, dochádza obmedzením slobody prejavu k jej porušeniu. Možnosti zákonného obmedzenia slobody prejavu musia byť **predvídané zákonom** a musia byť považované za **nevyhnutné v demokratickej spoločnosti**. Zákonné obmedzenia možno rozdeliť do troch skupín:

a) **ochrana verejných záujmov** (národná bezpečnosť, územná celistvosť, verejná bezpečnosť, ochrana verejného poriadku a predchádzanie zločinom, ochrana zdravia a morálky);

b) **ochrana individuálnych práv** (ochrana povesti alebo práv iných, ochrana pred zverejnením dôverne získaných informácií);

c) **ochrana autority a nestrannosti súdництва**

Vnútroštátne právo je úpísané, alebo nepísané (pozri *inter alia the Sunday Times proti Veľkej Británii*) musí byť formulované s dostatočnou presnosťou, aby dovolilo osobám, na ktoré sa vzťahuje, v prípade potreby a s vhodnou právnou radou za daných okolností na primeranej úrovni predvídať dôsledky, ktoré môžu spôsobiť určitý čin. **Zákon, ktorý zahŕňa právo posúdenia prejavu, nie je sám o sebe nezlučiteľný s touto požiadavkou za predpokladu, že rozsah a podmienky výkonu tohto oprávnenia sú definované s dostatočnou presnosťou a so zreteľnosťou na zákonný cieľ, aby bola poskytnutá adekvátna ochrana jedincovi proti svojvôli** (pozri *Tolstoj Miloslavský proti Spojenému kráľovstvu*).

Zmluvné štáty majú určitý priestor pre voľnú úvahu pri posudzovaní otázky zásahu do slobody prejavu, avšak deje sa tak pod príslym európskym dohľadom a nevyhnutnosť takéhoto zásahu musí byť presvedčivo preukázaná (*Autronic 1990*).

Úloha Súdu vykonáva funkciu dohľadu nespočíva v nahradení vnútroštátnych orgánov ale skôr v preskúmaní rozhodnutí prijatých v rámci voľnej úvahy z hľadiska článku 10. To neznamená, že dohľad sa obmedzuje na určenie, či dotknutý štát vykonával svoju právomoc rozumne, pozorne a v dobrej viere. Úlohou Súdu je, aby posúdil zásah vo svetle okolností predmetného prípadu ako celku a určil, či bol „primeraný legitímnemu cieľu, ktorý sledoval” a či boli dôvody uvádzané vnútroštátnymi orgánmi na jeho ospravedlnenie „relevantné a dostatočné”. Súd sa pri tom musí presvedčiť, že vnútroštátne orgány konali v rozsahu, ktorý je v súlade so zásadami článku 10 a navyše, že svoje rozhodnutia založili na prijatých posúdení relevantných skutočností (pozri *Vogt proti Nemecku*, 1995).

I. Sloboda prejavu v médiach

Pojem „nevyhnutný” v zmysle článku 10 ods. 2 zahŕňa „nalievajú spoločenskú potrebu” a zmluvné štáty majú určitý priestor pre voľnú úvahu na posúdenie existencie takejto potreby, táto súčasne podlieha európskemu dohľadu, ktorý sa vzťahuje na legislatívu i rozhodnutia, ktoré ju aplikujú, a to aj keď sú vydané nezávislým súdnictvom. V konečnom dôsledku má teda Súd právomoc rozhodnúť o tom, či sú „obmedzenia” alebo „sankcie” v súlade so slobodou prejavu, ktorú ochraňuje článok 10.

Tlaè zohráva v právnom štáte mimoriadnu úlohu. Musí rozširovať – v súlade s jej zodpovednosťou a povinnosťou – informácie a myšlienky o veciach verejného záujmu. Súčasne nesmie prekročiť určité obmedzenia, okrem iného, vo vzťahu k ochrane povesti iných (*Prager a Oberschlick proti Rakúsku*, 1995)

Sloboda prejavu vytvára **jeden z hlavných základov demokratickej spoločnosti** a jednu zo základných podmienok pre jej rozvoj a pre vlastné uplatnenie každého jednotlivca. **Vzťahuje sa nielen na informácie a myšlienky, ktoré sú priaznivo prijímané alebo neútoèné a neutrálne, ale aj na také, ktoré zraďujú, šokujú alebo znepokojujú.** Také sú požiadavky pluralizmu, tolerance a slobody myslenia, bez ktorých by neexistovala demokratická spoločnosť. Tieto zásady sú osobitne významné v súvislosti s tlaèou. Popri tom, že tlaè nesmie prekročiť hranice vymedzené, okrem iného, „ochranou povesti iných“, **musí rozširovať informácie a myšlienky o politických otázkach tak, ako aj o iných oblastiach verejného záujmu.** Tlaè nielenže je povinná rozširovať takéto informácie, ale **verejnosť má aj právo ich prijímať.** Sloboda tlaèe poskytuje verejnosti jeden z najlepších prostriedkov na odhalenie a formovanie názoru na myšlienky a postoje politických vodcov. Sloboda politickej diskusie stojí v samotnom centre koncepcie demokratickej spoločnosti, z ktorej vychádza Dohovor.

Hranice povolenej kritiky sú **širšie vo vzťahu k politikom ako vo vzťahu k súkromným osobám.** Politik sa vedome vystavuje podrobnému skúmaniu všetkých svojich slov a činov zo strany novinárov a verejnosti a vzhľadom na to **musí preukazovať väčšiu mieru tolerance.** Ďlánok 10 ods. 2 nepochybne chráni povesti iných, t.j. všetkých jednotlivcov, a táto ochrana sa vzťahuje aj na politikov, dokonca aj vtedy, keď nekonajú ako súkromné osoby, ale v ich prípade požiadavku na takúto ochranu treba zväziť vo vzťahu k záujmom na otvorenej diskusii o politických otázkach.

Súd rozlišuje medzi **uvedením faktov a hodnotiacimi úsudkami.** Kým existencia faktov môže byť preukázaná, **pravdivosť hodnotiacich úsudkov nepodlieha dokazovaniu.** Nemožno splniť požiadavku na preukázanie pravdivosti hodnotiaceho úsudku a takéto požiadavka sama o sebe porušuje slobodu prejavu, ktorá tvorí základnú súčasť práva chráneného článkom 10 (pozri *Lingens proti Rakúsku*, *Oberschlick proti Rakúsku*).

Tam kde vyhlásenie prerastie do hodnotiaceho úsudku, môže primeranosť zásahu závisieť od toho, či existuje dostatočný skutkový základ pre napadnuté vyhlásenie, pretože dokonca aj **hodnotiaci úsudok bez akéhokoľvek skutkového základu na jeho podporu môže byť prehnaný** (*De Haes and Gijssels proti Belgicku*, *Jerusalem proti Rakúsku*).

Faktory, ktoré treba analyzovať vo vzťahu k novinárovi obvinenému z poškodenia povesti iného, sú **závažnosť a šírka obvinení,** ktoré novinár vzniesol, otázka, či predtým bol urobený **primeraný prieskum, skutkový základ** obvinenia, **dobromyseľnosť** novinára a **rešpektovanie novinárskej etiky** (*Fressoz and Roire proti Francúzsku*, 1998).

1. Rozsudky

V rozsudku vo veci *Barfod proti Dánsku*, Súd zistil, že hoci odsúdenie súťažiacich za defamáciu dvoch sudcov - príslušných v súvislosti s rozsudkom v politicky citlivej veci neznamenalo porušenie článku 10, je potrebné venovať maximálnu pozornosť požiadavke „**neodradzovať príslušníkov verejnosti, na základe obavy z trestného alebo iného postihu, aby nahlas vyslovili svoje názory na otázky verejného záujmu**“.

V rozsudku vo veci *Weber proti Švajčiarsku*, Súd dospel k záveru, že odsúdenie novinára za zverejnenie informácií o prebiehajúcom súdnom konaní (dôvernosť vyšetrovacieho konania) predstavuje porušenie článku 10, pretože „zásah nebol nevyhnutný v demokratickej spoločnosti na dosiahnutie sledovaného legitímneho cieľa“. Súd konštatoval, že uvedená informácia už predtým bola zverejnená na predchádzajúcej tlaèovej konferencii, a preto neexistovala potreba utajovať fakty už verejnosti známe.

V rozsudku z vo veci *Oberschlick (è. 1) proti Rakúsku*, Súd konštatoval porušenie článku 10. Vec sa týkala odsúdenia súťažiacich na základe žaloby týkajúcej sa defamácie, ktorú naňho podal rakúsky politik. Súd posúdil vyjadrenia súťažiacich ako hodnotiace úsudky, a preto zásah do práva na slobodu prejavu nebol nevyhnutný v demokratickej spoločnosti.

V rozsudku *The Observer a Guardian Newspapers Ltd. proti Spojenému kráľovstvu* Súd rozhodol o súťažiacich novinárov *Observer* a *Guardian* týkajúcej sa zákazu z roku 1986 publikovať časti z memoárov "Spycatcher" bývalého príslušníka britskej bezpečnostnej služby. Súd konštatoval porušenie článku 10, pretože k zákazu došlo v období, keď sa nevyhnutnosť utajenia informácií stala zbytočnou, pretože spomienky boli medzičasom publikované v USA.

V rozsudku vo veci *Castells proti Španielsku* Súd taktiež zistil porušenie článku 10. Spor sa týkal odsúdenia súťažiacich (militantného baskického politika a člena španielskeho parlamentu) za urážku vlády v publikovanom článku, v ktorom ju obvinil z podporovania a prehliadania útokov ozbrojených skupín na Baskov. V tejto súvislosti Súd konštatoval, že „v práv-

nom štát sa nesmie zabúdať na nezastupiteľnú úlohu tlače. (...) Sloboda tlače poskytuje verejnosti najlepší prostriedok na odhaľovanie a formovanie názorov na myšlienky a smerovanie jej politických vodcov. Osobitne dáva politikom príležitosť reagovať a komentovať to, čo je v centre pozornosti verejnej mienky. Týmto umožňuje každému účasť v slobodnej politickej diskusii, ktorá je základom koncepcie demokratickej spoločnosti.”

V rozsudku vo veci *Thorgeir Thorgeirson proti Islandu*, ktorá sa týkala odsúdenia sťažovateľa za publikovanie článku o policajnej brutalite, Súd zistil porušenie článku 10, pretože zásah proti sťažovateľovi nebol proporcionálny vo vzťahu k legitímnemu cieľu „ochrany povesti iných”. Tlače je povinná šíriť informácie a myšlienky o politických otázkach ako aj o iných otázkach verejného záujmu. Nestačí len, že tlače má úlohu šíriť informácie a myšlienky, verejnosť má právo ich prijímať.

V rozsudku vo veci *Schwabe proti Rakúsku* Súd zistil porušenie článku 10, pretože zásah štátu nebol „nevyhnutný na ochranu povesti iných v demokratickej spoločnosti”. Spor sa týkal odsúdenia sťažovateľa za to, že politickej osobnosti vytkol u vykonaný trest.

V rozsudku vo veci *Prager a Oberschlick proti Rakúsku*, Súd nezistil porušenie článku 10, pretože napriek nezastupiteľnej úlohe tlače v právnom štáte, tlače musí rešpektovať určitú hranicu. Prítrvdá kritika osobnej a odbornej úrovne sudcu nebola dobromyseľná a nebola v súlade s novinárskou etikou. Vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu a pri rešpektovaní priestoru pre voľnú úvahu zo strany štátu, zásah štátu nebol z hľadiska cieľa ochrany povesti iných a zachovania autority súdnictva neprimeraný. Zásah bolo možno považovať za nevyhnutný v demokratickej spoločnosti. Spor sa týkal odsúdenia novinára a vydavateľa za defamáciu sudcu v publikovaných článkoch.

V rozsudku vo veci *Tolstoy Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu* Súd jednomyseľne zistil porušenie článku 10. Vec sa týkala príkazu na vyplatenie sumy 1.5 milióna libier ako odškodnenia pre školského funkcionára, ktorého sťažovateľ obvinil z vojnových zločinov v minulosti. Podľa Súdu, výšku sumy (inak možnej podľa vnútroštátneho práva) nebolo možno považovať za nevyhnutnú na ochranu povesti iných. Zásah štátu preto nebol primeraný.

V rozsudku vo veci *Goodwin proti Spojenému kráľovstvu* Súd zistil porušenie článku 10. Vec sa týkala príkazu novinárovi zverejniť prameň jeho informácií. Súd konštatoval, že **ochrana novinárskych zdrojov je jednou zo základných podmienok slobody tlače**. V správe Komisie k tej istej veci sa nepriamo, ale zreteľne potvrdzuje záruka na tzv. „negatívne právo na vyjadrovanie”, to znamená právo na mlčanie.

V rozsudku vo veci *De Haes and Gijsels proti Belgicku* Súd zistil porušenie článku 10. Vec sa týkala odsúdenia dvoch novinárov za defamáciu niekoľkých sudcov odvolacieho súdu. Súd konštatoval, že „...novinárska sloboda zahŕňa aj prípadné uchýlenie sa k určitému stupňu prehádania alebo dokonca provokovania”. V Správe Komisie v tej istej veci konštatuje, že „...všeobecný záujem na verejnej diskusii týkajúci sa závažných otázok prevažuje nad legitímnym cieľom ochrany povesti iných, dokonca aj v prípade, že takáto diskusia obsahuje urážlivé a útočné formulácie”.

Tento princíp bol potvrdený v rozsudku vo veci *Oberschlick proti Rakúsku*. Prípad sa týkal novinára odsúdeného za defamáciu, ku ktorej došlo v článku, v ktorom sťažovateľ komentoval prejav politika, pričom politika nazval idiotom. Podľa Súdu politik „mal zreteľne v úmysle provokovať a vyvolať silné reakcie”. Preto, hoci sťažovateľove slová možno hodnotiť ako polemické, v danom prípade neprešli do osobného útoku, pretože autor poskytol objektívne zrozumiteľné vysvetlenie, ktoré odvodil z prejavu politika. Podľa Súdu, slovo idiot nebolo neprimerané v porovnaní s predchádzajúcim vedomým zneváňovaním zo strany politika v jeho prejave.

V rozsudku vo veci *Worm proti Rakúsku* Súd nezistil porušenie článku 10, keď konštatoval, že príkaz žurnalistovi zaplatiť pokutu za publikovanie článku smerujúceho k ovplyvneniu výsledku trestného konania proti bývalému ministrovi bol v súlade s článkom 10, pretože novinár prekročil povolený rámec určovanú záujmom na sledovaní riadneho chodu spravodlivosti.

V rozsudku vo veci *Lehideux and Isorni proti Francúzsku* Súd skonštatoval porušenie článku 10. V tejto veci bol sťažovateľ odsúdený za „verejnú obhajobu vojnových zločinov alebo zločinov kolaborácie” potom, ako uverejnil v novinách reklamu, v ktorej sa v pozitívnom svetle obhajovali niektoré činy maršala Pétaina. Hoci Súd v súlade so svojou predchádzajúcou judikatúrou konštatoval, že „na ospravedlňovanie pronacistickej politiky sa nevzťahuje ochrana poskytnutá článkom 10”. V tomto konkrétnom prípade sa text reklamy od nej dištancoval tým, že odkazoval na „nacistické hrôzy a prenasledovanie” a nemecký „barbarizmus”. Súd neprehliadol skutočnosť, že text sa nezmenil o Pétainovi v tom zmysle, že vedome prispel v rámci svojej zodpovednosti k deportáciám desiatok tisícov ľudí z Francúzska do táborov smrti. Na druhej strane však Súd zohľadnil mnoho ďalších okolností, najmä to, že orgány prokuratúry nezačali proti sťažovateľovi konať, že uplynula dlhá doba od uvedených udalostí, ako aj že vec je súčasťou úsilia, ktoré každá krajina musí vynaložiť, aby otvorene a bez emócií prediskutovala svoju históriu.

V rozsudku vo veci *Fressoz and Roire proti Francúzsku* Súd zistil porušenie článku 10. Vec sa týkala trestného odsúdenia sťažovateľa za drabu fotokópií daňových dokumentov potom, ako publikoval článok o zvýšených platbách predsedu automobilky Peugeot v satirickom týždenníku *Le Canard Enchaîné*. Súd zistil, že článok „prispel k verejnej diskusii o predmete všeobecného záujmu”. Cieľom článku nebolo poškodiť povesť predsedu spoločnosti, ale prispieť k všeobecnejšej diskusii o tom, čo zaujíma verejnosť. Podľa Súdu, v tejto veci prevládil záujem na tom, aby verejnosť bola informovaná, nad „povinnosťami a zodpovednosťou”, ktorú mal sťažovateľ vzhľadom na podozrivý pôvod dokumentov, ktoré mu boli zaslané.

V rozsudku vo veci *Bladet Tromso and Stensaas proti Nórsku* Súd zistil porušenie článku 10. Vec sa týkala príkazu na vyplatenie odškodného za defamáciu na základe toho, že noviny uverejnili vyhlásenia tretej strany o údajnom porušení pravidiel lovu tuleďov. Súd pripomenul, že povinnosťou tlače je rozširovať informácie a myšlienky o otázkach všeobecného záujmu v súlade s jej povinnosťami a zodpovednosťou. Súd mal za to, že noviny konali v dobrej viere a že sa v rozumnej miere mohli spoľahnúť na oficiálnu správu bez nutnosti, aby vykonali vlastné šetrenie o skutkových okolnostiach v nej uvedených. Podľa Súdu nebol zásah voči sťažovateľovi proporcionálny k právu na slobodu prejavu a k sledovanému cieľu, najmä ochrane povesti iných.

V rozsudkoch týkajúcich sa sťažností proti Turecku (napr. *Surek (No. 4) proti Turecku*, *Ceylan proti Turecku*, *Surek (No. 2) v. Turecko* a iné), Súd potvrdil princíp, že tlače je povinná rozširovať informácie a myšlienky o politických otázkach, hoci aj kontroverzných, čomu zodpovedá právo verejnosti dostávať o nich informácie. Pripomenul aj to, že článok 10 poskytuje len malý priestor pre zásah do slobody prejavu pokiaľ ide o politické prejavy. Súd nezistil porušenie článku 10, napriek tomu, že vyhlásenia v tlači mali urážlivý charakter.

Vo veci *Ceylan proti Turecku* týkajúcej sa predsedu odborov odsúdeného za šírenie nenávisťi, Súd pripomenul, že hranica povolenej kritiky vo vzťahu k vláde je širšia ako vo vzťahu k obyčajnému občanovi alebo dokonca aj k politikovi. Článok sťažovateľovi preto Súd nepovažoval za nenávisťný, aj keď bol tvrdo formulovaný.

Vo veci *Surek (No. 2) proti Turecku*, ktorá sa týkala odsúdenia sťažovateľa za to, že uverejnil mená úradníkov zodpovedných za boj proti terorizmu, Súd rozhodol, že vzhľadom na závažnosť zločinov spáchaných týmito úradníkmi, bolo v zákonomnom záujme verejnosti dozvedieť sa o ich konaní, ale aj o ich totožnosti. Navyše, informácia u ňo bola publikovaná v iných novinách, takže záujem na utajení totožnosti úradníkov bol nižší. Odsúdenie tak mohlo mať odstrašujúci účinok na to, aby tlače prispela k otvorenej diskusii o veciach verejného záujmu. Zásah bol preto neprimeraný.

V rozsudku vo veci *Dalban proti Turecku*, ktorá sa týkala odsúdenia sťažovateľa za uverejnenie viacerých článkov obviňujúcich verejných činiteľov z defraudácie, Súd zistil porušenie článku 10. Pripomenul, že úlohou tlače je rozširovať informácie a myšlienky o všetkých otázkach verejného záujmu pri rešpektovaní povesti iných a **odmietol myšlienku, že „novinárom by malo byť zakázané vyjadrovať kritické hodnotenia v prípade ak nevie preukázať ich pravdivosť“**. V tejto veci sa články netýkali súkromného života verejných činiteľov ale ich správania a postojov v rámci výkonu ich právomocí. Navyše, neexistuje dôkaz, že opis udalostí v článkoch bol úplne nepravdivý, alebo že by bol určený na odštartovanie defamačnej kampane. Vzhľadom na to, Súd zistil, že vo vzťahu k sledovanému legitímnemu cieľu ochrany povesti iných odsúdenie sťažovateľa za trestný čin prerástlo do neprimeraného zásahu do slobody prejavu novinára.

V rozsudku vo veci *Thoma proti Luxembursku*, ktorá sa týkala odsúdenia novinára za urážlivé výroky na adresu verejných činiteľov v súvislosti s prácami na obnove lesa poškodeného búrkami v roku 1990, súd zistil porušenie článku 10. Vnútroštátny súd odsúdil sťažovateľa na zaplatenie 1 franku každému navrhovateľovi a trov konania, pretože sa nedišťancoval od výrokov autora článku, ktorého citoval, čím prispel k formovaniu verejnej mienky bez toho, aby poskytol dôkazy na podporu tvrdení, že všetci, a na jedného člena Komisie pre lesy, sú skorumpovaní. Tým, že zlyhal pri plnení povinnosti informovať čestne verejnosť, spáchal delikt a zodpovedal podľa článkov 1382 a 1383 občianskeho zákonníka za vyplatenie odškodnenia. Súd v rozsudku pripomenul základné zásady posudzovania článku 10 a potvrdil závažnosť výrokov. Všimol si, že išlo o vec, ktorá bola predmetom všeobecného záujmu a verejnej diskusie v médiách v Luxembursku, a preto obmedzenie slobody vyjadrovania malo byť maximálne zúžené. Súd zopakoval názor, že **trestanie novinára za to, že pomáha šíriť informácie o výrokoch iných osôb, vážne ohrozuje prispievanie tlače k diskusii o veciach verejného záujmu a malo by sa použiť, len ak sú na to osobitne vážne dôvody**. V tejto veci luxemburský odvolací súd vysvetlil, že novinár, ktorý len citoval z článku u publikovaného, by sa zbavil zodpovednosti len vtedy, ak by sa dišťancoval od článku a jeho obsahu a skonštatoval, že tým, že sťažovateľ citoval z článku bez výhrad, konal v zlom úmysle. Súd skonštatoval, že tieto dôvody nemožno považovať za „osobitne vážne“ aby sa mohla uvaliť sankcia na novinára. **Všeobecná požiadavka, aby sa novinári systematicky a formálne dišťancovali od obsahu citácií, ktoré môžu byť urážlivé pre tretiu stranu alebo by mohli tretiu stranu poškodiť, je nezlučiteľná s úlohou tlače poskytovať informácie o aktuálnych udalostiach, názoroch a myšlienkach.**

2. Rozhodnutia o prijateľnosti

V rozhodnutí o prijateľnosti sťažností č. 41205/98 *E. Tammer proti Estónsku*, ktorá sa týkala odsúdenia novinára za urážku druhej manželky bývalého premiéra, Súd vyhlásil sťažnosť za prijateľnú. Sťažovateľ urobil rozhovor s iným novinárom (U. Russak), obsahom ktorého boli tvrdenia manželky druhýkrát ženatého bývalého estónskeho premiéra, že U. Russak publikoval bez súhlasu jej spomienky. V otázke v rozhovore bola označená ako neschopná matka, ktorá sa nestarala a opustila svoje dieťa. Vláda považovala zásah proti novinárovi za oprávnený. Okrem iného tvrdila, že sloboda vyjadrovania sa nesmie stať povolením na rozsiahle urážanie, znevažujúce vyhlásenia a negatívne hodnotiace úsudky, ktoré nemajú nič spoločné s politickými otázkami a ktoré nemôžu prispieť ku konštruktívnej diskusii v spoločnosti. Existuje hranica, za ktorú nemôže ísť „verejný záujem“ ako ospravedlnenie pre narušenie súkromného života ľudí alebo pre publikovanie alebo vyhlásenie vecí, ktoré nemajú žiadny význam v rámci verejnej diskusie. **Širšia sloboda prejavu vo vzťahu k politickým činiteľom sa nevzťahuje na ich súkromný život**. Navyše, ide nie o politika samého, ale len o jeho manželku. Vzhľadom na zložitú vec, Súd prijal sťažnosť na preskúmanie obsahu.

II. Iné aspekty slobody prejavu

Ochrana všeobecných záujmov

Ľlánok 10 ods. 2 Dohovoru necháva **len malý priestor obmedzeniam slobody prejavu v oblasti politických prejavov alebo v oblasti všeobecného záujmu** (pozri *mutatis mutandis* spomedzi mnohých ostatných, rozsudky *Lingens proti Rakúsku*, *Castells proti Španielsku* a *Thorgeir Thorgeison proti Islandu*).

Signatárskym štátom Dohovoru je vo všeobecnosti ponechaný určité priestor na vlastnú úvahu pri regulácii slobody prejavu ohľadne záležitostí, ktoré sú **schopné uraziť osobné presvedčenie v morálnej oblasti**. V oblasti morálky nemajú európske krajiny jednotnú koncepciu požiadaviek, ktoré sa týkajú "ochrany práv iných". Pohľad na hodnotiace kritériá toho, **čo je morálne, sa mení v čase a priestore**, a to osobitne v období, pre ktoré je charakteristická ďalekosiahla evolúcia názorov na túto otázku. Vzhľadom na priame a stále kontakty s aktuálnymi trendami v svojich krajinách, majú štátne orgány v zásade výhodnejšie postavenie ako medzinárodný súd na to, aby vyslovili názor na presný obsah týchto požiadaviek, berúc do úvahy práva iných a berúc do úvahy nevyhnutnosť obmedzení určených na ochranu osôb, ktoré by mohli byť predmetným konaním vážne urazené vo svojich pocitoch a presvedčení (pozri *mutatis mutandis* rozsudok *Muller a ostatní proti Švajčiarsku*).

1. Rozsudky

Vo veci *Otto Preminger-Institut proti Rakúsku* (zadržanie a zhabanie viery hanobiaceho filmu "Das Lebenskonzil") Súd akceptoval, **že rešpektovanie náboženských pocitov veriacich môže legitímne viesť štát k tomu, aby zakázal publikácie provokatívnych zobrazení objektov náboženského uctievania**. Súd ďalej uviedol, že sloboda prejavu je jedným z hlavných základov demokratickej spoločnosti. Ako však výslovne uvádza Ľlánok 10 ods. 2, **výkon tejto slobody nesie so sebou povinnosť aj zodpovednosť**. Medzi týmito môže v súvislosti s náboženskou vierou figurovať povinnosť vyhýbať sa výrazom, ktoré sú **pre iných neodvôvodnene hanlivé a urážlivé**. V uvedenom rozsudku Súd nezistil porušenie Ľlánku 10, pretože zásah sledoval legitímny cieľ - ochranu práva občanov pred hanobením ich viery nesúhlasnými názormi zo strany iných osôb.

V rozsudku vo veci *Handyside proti Spojenému kráľovstvu* (zákaz knihy "Little Red School Book" podľa zákona o obscénnych publikáciách), v ktorom Súd nezistil porušenie Ľlánku 10, Súd zdôraznil význam slobody vyjadrovania v demokratickej spoločnosti.

V rozsudku vo veci *Muller a iní proti Švajčiarsku* (úradné zhabanie vystavených obscénnych maliarov a pokutovanie maliara) Súd nezistil porušenie Ľlánku 10, pretože považoval zásah štátu za „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“.

V rozsudku vo veci *Open Door Counselling Ltd. a Dublin Well Woman proti Írsku* (súdny zákaz poskytovania informácií o možnosti umelého prerušenia tehotenstva v zahraničí) Súd zistil porušenie Ľlánku 10, pretože zásah štátu nebol primeraný, i keď použitá úprava bola upravená v zákone a sledovala legitímny cieľ ochrany morálky, ktorej jedným aspektom v Írsku je právo nenarodeného na život.

V rozsudku zo vo veci *Hadjianastassiou proti Grécku* (odsúdenie sťažovateľa za zverejnenie vojenského tajomstva a zamietnutie odvolania bez toho, aby sťažovateľ dostal písomné dôvody odsúdenia v rámci 5 dňovej lehoty na podanie odvolania) Súd nezistil porušenie Ľlánku 10.

V rozsudku vo veci *Piermont proti Francúzsku* (vyhostenie nemeckého člena Európskeho parlamentu z Polynézie a zákaz ďalšieho vstupu na základe jeho účasti na demonštrácii za pripojenie Polynézie k Novej Kaledónii) Súd zistil porušenie Ľlánku 10. Súd konštatoval, že v tejto veci nebola dodržaná „spravodlivá rovnováha medzi verejným záujmom požadujúcim predchádzanie nepokojom a udržanie územnej celistvosti na jednej strane a sťažovateľovou slobodou prejavu na strane druhej“.

V rozsudku vo veci *Vogt proti Nemecku* (prepustenie učiteľa zo štátnej služby v dôsledku jeho politickej činnosti v nemeckej komunistickej strane) Súd zistil porušenie Ľlánku 10 zásahom štátu, ktorý bol neprimeraný z hľadiska legitímne sledovaného cieľa – tým bola porušená sloboda vyjadrovania sťažovateľa.

V rozsudku vo veci *Zana proti Turecku* (odsúdenie bývalého starostu za vyjadrenie podpory teroristickým útokom v rámci rozhovoru pre novinára) Súd nezistil porušenie Ľlánku 10, pretože zásah verejnej moci sledoval legitímny cieľ ochrany národnej bezpečnosti a verejnej bezpečnosti. Keďže sťažovateľ sa dostatočne jasne nedištancoval od aktov kurdskeho násillia v južnom Turecku, vyhlásený rozsudok bol proporcionálny so sledovaným legitímnym cieľom a zodpovedal „naliehavej spoločenskej potrebe“.

V rozsudku vo veci *Grigoriades proti Grécku* (odsúdenie povolancu za urážku armády na základe listu zaslaného nadriadenému dôstojníkovi) Súd zistil porušenie článku 10. Konštatoval, že „článok 10 sa nezastavuje pred dverami do vojenských barakov“ a že právne pravidlá na dosiahnutie vojenskej disciplíny štátne orgány nesmú používať „na účel odradzovania od vyjadrovania názorov, ktoré sú namierené proti armáde a jej inštitúciám“. Pokiaľ ide o „silné slová“ v uvedenom liste, Súd konštatoval, že boli použité v rámci všeobecnejšieho a rozsiahlejšieho kritického prejavu týkajúceho sa armády a jej inštitúcií. Sťažovateľ neútočil osobne na adresáta listu. Záseh preto nebol primeraný.

V rozsudku vo veci *Incal proti Turecku* (odsúdenie sťažovateľa za publikovanie brožúr kritizujúcich miestne úrady za ich politiku voči kurdským robotníkom) Súd potvrdil svoj rozsudok vo veci *Castells proti Španielsku*. V rozsudku vo veci *Castells* Súd konštatoval, že „záseh do slobody prejavu opozičného politika si vyžaduje čo najuššie posúdenie“. Výzvy v brožúre v celkovom kontexte nemožno považovať za výzvy k použitiu násilia. Súd zohľadnil skutočnosť, že „v demokratickom systéme konanie alebo opomenutie vlády musí byť predmetom čo najuššieho posudzovania nielen zo strany legislatívnych a súdnych orgánov, ale aj zo strany verejnej mienky“. Radikálny záseh bez existencie „naliehavej spoločenskej potreby“ nie je porovnateľný s prípadom *Zana v. Turecko*, pretože neexistovalo nič, čo by potvrdilo záver, že by sťažovateľ bol akokoľvek zodpovedný za problémy terorizmu v Turecku.

V rozsudku vo veci *Wille proti Lichtenštajnsku* (vyhlásenie Princa z Lichtenštajnska o tom, že v budúcnosti nemenuje sťažovateľa, vtedy predsedu Správneho súdu, do šiadnej verejnej funkcie z dôvodu názorov na ústavné otázky, ktoré vyjadril počas prednášky). Súd zistil porušenie článku 10. Súd konštatoval, že záseh mal negatívny účinok na ďalší výkon sťažovateľovej slobody prejavu pretože ho mal odradiť od podobných vyhlásení v budúcnosti. Potom sa zaoberal vhodnosťou zásahu v demokratickej spoločnosti. **Konštatoval, že od verejných činiteľov možno očakávať, že budú postupovať pri výkone práva na slobodu prejavu zdravo všade, kde by mohli spochybniť autoritu a neustrannosť súdnictva.** Avšak iba skutočnosť, že prednáška obsahovala politické implikácie nesmela sťažovateľovi brániť vo vyjadrení jeho názorov. Sťažovateľ nekomentoval otvorené veci, nekritizoval osoby alebo inštitúcie, ani neurazil vysokých činiteľov alebo Princa. Svojou prednáškou neovplyvnil negatívne výkon svojich povinností ani šiadny prebiehajúci spor. Záseh preto nebol primeraný v demokratickej spoločnosti.

V rozsudku vo veci *Marônek proti Slovensku* Súd konštatoval porušenie práva sťažovateľa odsúdeného za defamáciu obèana, ktorý údajne protiprávne obsadil byt úradne pridelený sťažovateľovi. Súd posudzoval otázku, či záseh štátu, ktorý bol v súlade so zákonom a sledoval legitímny cieľ (ochrana osobnosti) bol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“, tak ako to vyžaduje článok 10 ods. 2 Dohovoru, t. j. či predmetné opatrenia boli proporcionálne sledovanému cieľu, najmä či bola zachovaná spravodlivá rovnováha medzi základným právom jednotlivca na slobodu prejavu a legitímnym záujmom demokratického štátu zabezpečiť ochranu práv a povesti iných. Súd na jednej strane uznal argument vnútroštátnych súdov, že sťažovateľ mal k dispozícii iné vhodnejšie prostriedky nápravy jeho problému s ubytovaním. Na druhej strane Súd konštatoval, že účelom otvoreného listu sťažovateľa nebolo len vyriešiť jeho individuálny problém. V závere listu vyzval osoby s rovnakými problémami, aby sa spojili do spoločnej iniciatívy. Vyjadril presvedčenie, zjavne v dobrej viere, že riešenie tohto problému je významné pre upevnenie právneho štátu v novorodiacej sa demokracii. Tento list sa teda nepochybne dotýkal otázok, ktoré sa mohli dotknúť všeobecných záujmov, konkrétne otázok bývania v období, keď byty vo vlastníctve štátu mali byť privatizované. Berúc do úvahy list ako celok, vyhlásenia sťažovateľa sa nejavia ako zjavne prehnané. Väčšina udalostí, na ktoré sa sťažovateľ odvolal, bola zverejnená už predtým v článku publikovanom v denníku *Smena*. Naviac, a čo je najdôležitejšie, Súd zisťuje nepomer medzi namietanými opatreniami a správaním, ktoré mali za cieľ napraviť. Dôvody uvádzané vnútroštátnymi súdmi sa nezadajú celkom presvedčivo na to, aby mohli ospravedlniť relatívne vysokú sumu odškodnenia priznanú žalobcovi. Vzhľadom na uvedené, Súd dospel k záveru, že medzi opatreniami prijatými vnútroštátnymi súdmi a sledovaným legitímnym cieľom neexistuje vzťah primeranosti. Preto došlo k porušeniu článku 10 Dohovoru.

2. Rozhodnutia a správy

Komisia neprijala sťažnosť *Rommelfanger proti Nemecku* týkajúcu sa prepustenia lekára z katolíckej nemocnice za jeho vyhlásenia o umelom prerušení tehotenstva. Záseh nebol primeraný. Sťažovateľ namietal porušenie článku 10.

Komisia neprijala sťažnosť *W. a K proti Švajčiarsku* týkajúcu sa prenájmu a predaja obscénnych video filmov. Záseh bol nevyhnutný z hľadiska ochrany morálky. Sťažovateľ namietal porušenie článku 10.

Komisia rozhodla, že nebol porušený článok 10 v sťažnosti *R. Colman proti Spojenému kráľovstvu*, týkajúcej sa obmedzenia reklamy súkromnej praxe lekára v tlači. Záseh nebol primeraný z hľadiska ochrany zdravia pacientov a práv iných osôb, najmä lekárov.

V správe k sťažnosti *S. Ahmet proti Grécku* Komisia konštatovala porušenie článku 10 v prípade odsúdenia sťažovateľa za narušenie verejného poriadku politickým vodcom moslimskej menšiny v západnej Trácii, ktorého sa dopustil tým, že v priebehu volebnej kampane rozširoval brožúrky, v ktorých označil menšinu za Turkov. Komisia zdôraznila význam slobody prejavu pre predstaviteľov štátu a konštatovala, že záseh nebol primeraný ani ospravedlniteľný podľa ods. 2 článku 10.

V Komisia v správe k sťažnosti *N. Akkoc proti Turecku* rozhodla, že disciplinárne sankcie voči vodcovi učiteľských odborov za urobenie neautorizovaných vyhlásení pre tlač predstavujú porušenie článku 10. Komisia konštatovala, že popri práve štátu stanoví povinnosť diskretnosti pre štátnych zamestnancov, jednoduché vyjadrenie kritiky na adresu politiky alebo správy nie je dostatočným dôvodom na zásah. Vyhlásenia sa týkali otázok verejného záujmu, boli založené na faktoch a neobsahovali nič provokatívne alebo urážlivé. Zásah preto nebolo možné opraviť „naliehavou spoločenskou potrebou“.

V správe Komisia rozhodla o sťažnosti *Cyprus proti Turecku*, ktorou sa v súčasnosti zaoberá Súd. Vec sa týka životných podmienok gréckych Cyperčanov na severe Cyprusu. Štát sťažovateľ napadol pre zákaz dovozu gréckych novin a cenzurovanie kníh pre základné školy. Prvá námietka nebola podložená. V druhej námietke, Komisia konštatovala porušenie článku 10, pretože nebolo preukázané, že cenzorské opatrenia boli nevyhnutné v demokratickej spoločnosti. Komisia zistila, že neexistujú ani teoretické okolnosti, ako by knihy o matematike, vede alebo kresťanstve mohli ohroziť verejný poriadok.

V Súd neprijal sťažnosť *M. McGuinness proti Spojenému kráľovstvu*, týkajúcu sa odmietnutia členovi parlamentu zasadať v dolnej komore a užívať niektoré privilégiá na základe toho, že odmietol prisahať vernosť britskej korune. Súd rozhodol, že požiadavka prisahy sledovala legitímny cieľ a predstavovala vyhlásenie o lojalite k ústavným zásadám dotknutého štátu. Požiadavka bola primeraná vo vzťahu k ústavnému systému krajiny. Navyše, sťažovateľovi nič nebránilo, aby vyjadril svoje názory v inom kontexte.

V Komisia v správe k sťažnosti *S. Yurttas proti Turecku* konštatovala porušenie článku 10. Vec sa týkala odsúdenia sťažovateľa (bývalého člena zakázanej ústavným súdom) za separatistickú propagandu vo vyhláseniach týkajúcich sa situácie v juhovýchodnom Turecku. Hoci obsahovali výrazy „boj“, „oslobodenie“ a „právo na sebaurčenie“, podľa Komisie neznamenali výzvu k násiliu. Sama skutočnosť, že sťažovateľ kritizoval postup poriadkových síl voči PKK (kurdskej strane), nerobila zo sťažovateľa teroristu. Zásah bol neprimeraný z hľadiska sledovania legitímnych cieľov.

Ochrana individuálnych práv iných

1. Rozsudky

V rozsudku vo veci *Jersild proti Dánsku* (odsúdenie TV novinára za napomáhanie šíreniu rasistických výrokov) Súd zistil porušenie článku 10. Vec sa týkala odsúdenia novinára za poskytnutie rozhovoru skupine mladých ľudí, v priebehu ktorého mali rasistické poznámky. Podľa Súdu, účelom reportáže objektívne nemohla byť propaganda rasistických názorov a ideí: „... metódy objektívnej a vyváženej reportáže sú pozoruhodne rôzne, okrem iného závisia od príslušného média. Nie je na Súde ani na národných súdoch, aby nahradzovali svojimi názormi iné názory tlače na to, akú techniku reportáže by novinári mali použiť.“ Podľa Súdu, „potrestanie novinára za rozširovanie vyhlásení iných osôb v rozhovore, by vážne ohrozilo prispievanie tlače do diskusie o veciach verejného záujmu a nesmie sa o ňom uvažovať bez osobitne vážnych dôvodov.“

V rozsudku vo veci *Wingrove proti Spojenému kráľovstvu* (British Board of Film Classification neudelila klasifikačné osvedčenie filmu „Visions of Ecstasy“, ktorý považovali za hanobiaci) Súd nezistil porušenie článku 10. Podľa Súdu „Štátne orgány sú v zásade v lepšej pozícii ako medzinárodný sudca pri posúdení presného obsahu týchto požiadaviek vo vzťahu k právam iných...“

V rozsudku vo veci *Bowman proti Spojenému kráľovstvu* (stížanie zástancu umelého prerušenia tehotenstva za rozširovanie broúr obsahujúcich názory kandidátov vo voľbách na uvedenú otázku a na experimenty s embryami v období pred všeobecnými voľbami) Súd zistil porušenie článku 10. „V prípade voľieb, článok 10 musí byť interpretovaný vo svetle článku 3 Protokolu č. 1 k Dohovoru (právo na slobodné voľby), pretože „obidve práva sú prepojené. „Podľa Súdu **„individuálna sloboda prejavu, ako kľúčový prvok demokratickej spoločnosti, musí byť posudzovaná v úzkom prepojení s demokratickým volebným systémom a nemožno ju vylúčiť bez presvedčivého zdôvodnenia“.**

V rozsudku vo veci *Janowski proti Poľsku* (odsúdenie novinára za to, že sa zaplietol do potýčky medzi policajtm a predavačmi ovocia) Súd nezistil porušenie článku 10. Súd konštatoval, že štátni zamestnanci, ak majú úspešne plniť svoje úlohy, musia sa tešiť verejnej dôvere v podmienkach oslobodených od neelateľných výkyvov. Hoci v menšej miere ako u politikov, aj povest štátnych zamestnancov je predmetom ochrany pred hanlivými alebo zraďujúcimi slovnými útokmi, ktoré prekročili hranicu prijateľnej kritiky.

V rozsudku vo veci *Nilsen and Johansen proti Nórsku* (stížanie zástupcov policajných odborov za defamáciu urečítých publikácií profesora o policajnej brutalite v Bergene) Súd zistil porušenie článku 10. Podľa Súdu je jedno z napadnutých tvrdení možné považovať za uvedenie faktov podliehajúce dokazovaniu, pre ktoré však neexistoval skutkový základ a ktoré nemohlo byť spochybnené tým, ako sa autor tvrdenia vyjadril. Vyhlásenie tohto tvrdenia za nulité a neplatné preto neznamenalo porušenie článku 10 Dohovoru. Iné vyhlásenia prisudzujúce profesorovi nevhodnú motiváciu alebo zámer, boli považované v zmysle ich textu a kontextu za hodnotiace úsudky. Súd konštatoval, že v danom čase existovali určité objektívne faktory podporujúce stanovisko sťažovateľov. Navyše, Súd uznal právo sťažovateľom „odplatiť sa rovnakou mierou“ za

brutálnu kritiku polície. **Súd tiež zdôraznil, že namietané vyhlásenia boli hanlivé z pohľadu vášnivej a pretrvávajúcej verejnej diskusie o otázkach všeobecného záujmu, pričom na oboch stranách bola v hre odborná povesť. Preto bolo potrebné tolerovať určité stupeň vášne. Súd posúdil odsúdenie sťažovateľov ako neprimerané z hľadiska sledovaného legitímneho cieľa.**

2. Rozhodnutia a správy

Vo veci *Erwin Immler proti Nemecku* (D – 2.3.1999 – sťažnosť neprijatá) išlo o odsúdenie sťažovateľa za použitie výrazu „Kanakovia“ vo vzahu k cudzineckému páru v rámci obvinenia, že zle zaparkovali svoje auto a že nie sú na Balkáne. Súd zistil splnenie podmienok aplikácie ods. 2 článku 10: možnosť legitímneho zásahu do práva na slobodu prejavu v záujme „ochrany povesti iných“ bola upravená v nemeckom práve. Skúmajúc otázku, či zásah bol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ a „proporcionálny z hľadiska sledovania legitímneho cieľa“, Súd pripomenul, že výraz „nevyhnutnosť“ v sebe zahŕňa „naliehavú spoločenskú potrebu“. Zmluvné štáty majú určitý priestor pre rozhodnutie o tejto veci, avšak toto rozhodnutie podľa okolností viac alebo menej podlieha dohľadu Súdu. Súd zistil, že zásah bol primeraný a dostačujúci, a preto bol nevyhnutný v demokratickej spoločnosti. Výraz „Kanakovia“ bol použitý proti neznámych cudzincom s úmyslom degradovať ich. Neprijatím sťažnosti, Súd potvrdil rozhodnutia vnútroštátnych súdov v tejto veci.

V správe Komisie k sťažnosti *A. Wabl proti Rakúsku* (zákaz sťažovateľovi (politikovi) neopakovať výraz „nacistické novinarstvo“, ktorý používal vo vzahu k novinám, ktoré publikovali článok o politikovi) Komisia nezistila porušenie článku 10. Komisia konštatovala, že hranica prijateľnej kritiky v prípade politika je širšia ak vystupuje ako verejný činiteľ, ako v prípade súkromnej osoby. Politici musia preukázať väčšiu toleranciu, najmä ak sami robia verejné vyhlásenia, ktoré by mohli vyvolať kritiku.

Zachovanie autority a nestrannosti súdnictva

1. Rozsudky

V rozsudku vo veci *Schopfer proti Švajčiarsku* (disciplinárny trest advokátskej komory právnikovi za jeho kritiku súdnictva na tlačovej konferencii, týkajúcej sa uväznenia jeho klienta) Súd nezistil porušenie článku 10. V tejto veci, sťažovateľ najprv verejne vyslovil svoj názor na konanie pred trestným súdom a len potom podal odvolanie na odvolacom súde. V tejto veci Súd pripomenul osobitné postavenie právnikov, ktorí zaujímajú ústredné miesto v správe justície a sú sprostredkovateľmi medzi verejnosťou a súdmi. Podľa judikatúry Súdu, právnici zohrávajú „kľúčovú úlohu“ v tejto oblasti. Očakáva sa od nich, že „prispievajú k primeranému výkonu spravodlivosti, a tým udržiavajú dôveru verejnosti v súdnu moc. Aj právnici majú zaručenú slobodu prejavu a môžu samozrejme verejne komentovať výkon súdnictva, ale ich kritika nesmie prekročiť určité hranice. V tejto súvislosti treba prihliadať na potrebu nastolenia spravodlivej rovnováhy medzi dotknutými záujmami, ku ktorým patrí právo verejnosti na informácie o otázkach nastolených súdnymi rozhodnutiami, ďalej požiadavka primeranosti vo výkone súdnej moci a dôstojnosť právnickej profesie.“ Disciplinárny trest bol preto nevyhnutný v demokratickej spoločnosti.

2. Rozhodnutia

V rozhodnutí o sťažnosti *BBC proti Spojenému kráľovstvu* (súdny príkaz vysielacej spoločnosti BBC sprístupniť právnikom obhajoby filmy natočené počas nepokojov) Komisia rozhodla o neprijateľnosti sťažnosti. Na rozdiel od veci *Goodwin proti Spojenému kráľovstvu* (R - 27.3.1996 - úradný príkaz novinárovi aby uviedol zdroj svojej informácie – porušenie článku 10), kde požadované informácie mali dôvernú povahu, v tejto veci sa informácie týkali len záznamu udalostí, ktoré sa verejne udiali a neboli považované za tajné alebo dôverné. Navyše, poskytnutie dôkazov je v demokratickej spoločnosti riadna občianska povinnosť nevyhnutná na udržanie autority a nestrannosti súdnictva, za predpokladu, že nie je spojená s rizikom pre novinárov.

ĚLÁNOK 1 PROTOKOLU Ě. 1 K DOHOVORU

Ochrana majetku

Ělánok 1 Protokolu ě. 1 k Dohovoru znie:

„Kaďá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne uíva svoj majetok. Nikoho nemoňo zbaviť jeho majetku s výnimkou verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva.

Predchádzajúce ustanovenie nebráni právu štátu prijímať zákony, ktoré považujú za nevyhnutné, aby upravili uívanie majetku v súlade so všeobecným záujmom a zabezpečili platenie daní a iných poplatkov alebo pokút.”

Základný nadnárodný rámec ochrany vlastníckeho práva na európskom kontinente predstavuje Ělánok 1 Protokolu ě. 1 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Hoci systematika jeho zaradenia v štruktúre Dohovoru tomu nenasvedčuje, v skutočnosti ide o **jedno z najvýznamnejších a najviac namietaných práv.**

Základný interpretačný postup pri aplikácii uvedeného článku stanovil Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) v zásadnom rozhodnutí *Sporrong a Lonnröth proti Švédsku*, 1982.

Podľa výkladu Súdu článok pozostáva z troch pravidiel. **Prvé pravidlo** všeobecnej povahy vyjadrené v prvej vete prvého odseku predstavuje **princíp pokojného uívania majetku**. **Druhé pravidlo** nachádzajúce sa v druhej vete toho istého odseku vyjadruje **moňos zbavenia majetku pri splnení určitých podmienok**. **Tretie pravidlo** obsiahnuté v druhom odseku **priznáva štátu okrem iného moňos upraviť uívanie majetku v súlade so všeobecným záujmom na základe zákonov, ktorých prijatie považuje pre tieto účely za potrebné**. Súd potom skúma, či sa na posudzovanú situáciu vzťahujú druhé dve pravidlá a ak následne, či je namietaná situácia v súlade s prvým pravidlom.

Samozrejme, že tieto **tri pravidlá navzájom súvisia** – druhé a tretie pravidlo sa týkajú osobitných prípadov zásahu do pokojného uívania majetku a je potrebné ich interpretovať vo svetle všeobecného princípu vyjadreného v prvom pravidle (napr. *AGOSI proti Spojenému kráľovstvu*, 1986). Z praktického hľadiska to najmä znamená, že pri posudzovaní ktoréhokoľvek pravidla Súd sleduje, či namietaný zásah bol v súlade so spravodlivou rovnováhou medzi verejným záujmom a požiadavkou ochrany individuálnych práv.

Tak v spomínanom prípade *Sporrong a Lonnröth proti Švédsku*, 1982 Súd najprv posudzoval, či vydanie a viacnásobné predĺženie povolenia na vyvlastnenie a stavebnej uzávery trvajúcej celkovo dvadsaťpäť a dvanásť rokov na pozemky s ovateľov nachádzajúce sa v centre Štokholmu, ktoré však nakoniec boli zrušené a nere realizovali sa, predstavujú zásah do vlastníctva s ovateľov. Po akceptovaní argumentov s ovateľov o znížení trhovej hodnoty ich pozemkov a nemoňosti akýchkoľvek stavebných úprav (aj pri prípadnom obdržaní povolenia na drobné stavebné úpravy existovalo riziko, že takto vynaložené náklady nebudú pri vyvlastňovaní zohľadnené) Súd skúmal, či sa na daný prípad vzťahujú druhé dve pravidlá a či bol tento zásah v súlade s požiadavkami ustanovenými v týchto pravidlách. Konštatoval, že **druhé pravidlo sa na tento prípad nevzťahuje, keďže nedošlo k formálnemu zbaveniu majetku s ovateľa**. Rovnako **nie je moňé aplikovať tretie pravidlo, keďže povolenia na vyvlastnenie neboli vydané s cieľom obmedzovať alebo upravovať uívanie majetku**, ale boli len prvým krokom smerujúcim k zbaveniu majetku. Preto bolo potrebné **celú situáciu posúdiť podľa prvého pravidla**. Samotný fakt, že povolenie nespadálo pod rozsah aplikácie druhého a tretieho pravidla uvedeného článku ešte automaticky neznamenal, že zasahovanie do práva s ovateľov bolo v rozpore s prvým pravidlom. Pri posudzovaní skutočnosti, či došlo k porušeniu prvého pravidla Súd skúmal, či bola **dosiahnutá spravodlivá rovnováha medzi všeobecným verejným záujmom miestnej komunity a požiadavkou ochrany individuálnych práv**. Hoci s ovatelia opakovane žiadali zrušenie týchto povolení, vláda ich žiadosti zamietala. Súd dospel k záveru, že **pretrvávajúci stav neistoty počas tak dlhého časového obdobia znamenal porušenie prvého pravidla**. Potvrdil tak existenciu ďalšej formy zásahu do pokojného uívania majetku v právnej teórii nazývanej vyvlastnenie de facto. Jednoznačnosť tohto záveru je len zdanlivá. V pripojenom spoločnom nesúhlasnom stanovisku vyjadrili ôsmi sudcovia názor, že **na danú situáciu sa tretie pravidlo vzťahuje a to bez ohľadu na skutočnosť, že k vyvlastneniu nakoniec vôbec nedošlo**. V situácii, kde je uívanie majetku hoci obmedzené, stále moňé, je podľa ich názoru potrebné aplikovať tretie pravidlo, a to bez ohľadu na to, že konečným cieľom týchto obmedzujúcich opatrení bolo vyvlastnenie. **Všeobecný záujem spoločnosti na zlepšení územného plánu oblasti, ako aj zákonnosť týchto opatrení neboli nikdy spochybnené a vláda podľa tohto stanovisku aj dostatočne vysvetlila celkovú dĺžku trvania týchto opatrení**. Vlastníci majetku v modernej spoločnosti podliehajú aj množstvu iných opatrení a obmedzení, ktoré v konečnom dôsledku zasahujú do ich výkonu vlastníckeho práva. Absolútne nerušený výkon vlastníckeho práva predstavuje utopický ideál. Podobne bol v ďalšom čiastočne nesúhlasnom stanovisku prezentovaný názor, že sledovanie legitímneho verejného záujmu, akým územné plánovanie v centre Štokholmu nesporne je, má prirodzene vplyv na hodnotu pozemku, ktorý sa v tejto oblasti nachádza. To však neznamená, že **z hľadiska spravodlivosti je nevyhnutné odškodňovať jeho majiteľa za prípadné výnosy, ktoré mohol dosiahnuť v prípade, ak by v danej oblasti nebola plánovaná žiadna výstavba**.

Definícia majetku

Z hľadiska posúdenia rozsahu ochrany, ktorú poŕíva vlastnícke právo v reŕime Dohovoru (v prípade *Marckx proti Belgicku*, 1979 Súd uznal, ŕe právo pokojne uŕíva majetok znamená vlastnícke právo – „Uznaním, ŕe každý má právo pokojne uŕíva svoj majetok garantuje ělánok 1 v podstate vlastnícke právo. To vyplýva jasne zo slova majetok.”) je najdôleŕitejšie urĕi jeho predmet – to znamená definovaŕ okruh skutoĕností, na ktoré sa vzŕahuje pojem majetok (“possessions”) v prvej vete uvedeného ělánku. Súd viackrát zdôraznil, ŕe rozsah ochrany vlastníckeho práva podŕa tohto ělánku je autonómny a nezávisí od rozsahu ochrany podŕa vnútroštátneho práva. Jedna z najznámejších koncepcií rozširujúca tradiĕný pojem vlastníctva je koncepcia tzv. legitímnych oĕakávaní.

Napríklad v prípade *Pine Valley a ostatní proti Írsku*, 1991 dve spoločnosti podali sŕanos na Súd, pretoŕe v dôsledku zrušenia povolenia na výstavbu obchodného domu vydaného Ministerstvom pre miestnu správu Najvyšším súdom klesla hodnota tohto pozemku na desatinu. Komisia rozhodla, ŕe spoločnosť Pine Valley nie je z hľadiska Dohovoru obeou, pretoŕe predala spomínaný pozemok ostatným sŕovateľom ešĕ pred vynesením zrušovacieho rozsudku Najvyššieho súdu – i keĕ k porušeniu Dohovoru mĕe dôjsŕ i pri absencii škody (napr. prípad *Groppera Radio AG a ostatní*, 1990). Spoločnosť Pine Valley však pozemok predala a neponechala si ŕiadne právo garantované predmetným ělánkom, a preto sa na ŕo toto ustanovenie nevŕahovalo. Sŕovatelia tvrdili, ŕe zásah do ich vlastníckeho práva spoŕivajúci v zrušení stavebného povolenia predstavuje zbavenie majetku v zmysle druhého pravidla. Dôleŕitý problém, ktorý musel Súd vyriešiŕ spoŕíval v otázke, ěi v tomto prípade oprávnenie stavaŕ na pozemku na základe udeleného stavebného povolenia má charakter práva chráneného ělánkom 1 Protokolu ě. 1. Kladná odpoveĕ Súdu bola zdôvodnená skutoĕnosťou, ŕe spoločnosť Pine Valley kúpila pozemok s ŕmyslom výstavby nehnuteĕností na ŕom, stavebné povolenie bolo riadne zaregistrované vo verejných záznamoch a platné. Aŕ do rozhodnutia Najvyššieho súdu mohli teda sŕovatelia legitímne oĕakávaŕ, ŕe mĕu rozvíjaŕ svoje aktivity v súlade s týmto povolením. Zrušujúci rozsudok Najvyššieho súdu teda zasiahol do práva – legitímneho oĕakávania, ktoré svojím charakterom zodpovedá právu chránenému predmetným ělánkom. Súd však túto situáciu neposúdil ako zbavenie majetku v zmysle druhého pravidla, ale ako situáciu spadajúcu do reŕimu tretieho pravidla. Zrušujúci rozsudok Najvyššieho súdu totiŕ skonštatoval, ŕe ministerstvo pri vydaní stavebného povolenia prekroĕilo svoju právomoc a na jeho vydanie nebolo vôbec oprávnené. Tento rozsudok bol teda vynesený za ŕielom dosiahnutia uŕívania pozemku v súlade s platnými zákonmi. Napriek tomu, ŕe došlo k podstatnému znŕeniu hodnoty pozemku, tento sa nestal ŕplne bezcenným (existovali i alternatívne spôsoby jeho vyuŕitia) a neskôr bol i predaný na trhu nehnuteĕností. Legitímny cieĕ všeobecného záujmu podŕa tretieho pravidla spoŕíval podŕa názoru Súdu v zosúladení uŕívania pozemku s právnymi predpismi zaruĕujúcimi ochranu ŕivotného prostredia. Zostávalo posúdiŕ primeranosŕ tohto zásahu. Sŕovateľ namietal, ŕe vzhĕadom na neexistenciu náhrady škody ěi moŕnosti opätovného vydania stavebného povolenia v súlade so zákonom a so spätnou ŕíinnosŕou nemoŕno pokladaŕ tento zásah za primeraný sledovanému cieĕu. Rozsudok Najvyššieho súdu mal podŕa Súdu zabezpeĕiŕ správnu aplikáciu relevantných právnych predpisov ministerstvom vo všeobecnosti – nielen pokiaĕ ide o sŕovateľov. Súd pouŕil ěastý argument, ŕe išlo o situáciu, ktorá obnášala prvok urĕitého rizika, tým skôr, ŕe sŕovatelia vedeli nielen o ŕzemnom pláne, ale aj o opozícii dublinskej mestskej rady voĕi akýmkoĕvek zmenám voĕi tomuto plánu, ktorý v danej oblasti nepoĕítal so stavebným rozvojom. **S ohĕadom na túto skutoĕnosť Súd nedospel k záveru, ŕe by zrušenie stavebného povolenia vydaného ministerstvom bez akĕhokoĕvek odškodnenia sŕovateľov bolo moŕné považovaŕ za neprimerané. Preto v danom prípade nedošlo k porušeniu uvedeného ělánku.**

Súd neuznáva existenciu legitímnych oĕakávaní ako vlastníckeho konceptu v prípade, ŕe pôvodné vlastnícke právo sa efektívne nevykonávalo po dlhú dobu a v prípade uplatĕovania podmieneného práva, ak príslušná podmienka nebola splnená (niŕšie uvedený prípad *Ladislav a Aurel Breŕní proti Slovensku*, 1996).

K iným samostatným predmetom ochrany podŕa ělánku 1 Protokolu ě. 1 rozpracovaných Súdom patŕi napríklad **dobré meno, resp. obchodná povesŕ**.

V prípade *Van Marle a iní proti Dánsku*, 1986 sŕovatelia, dánski ŕĕtovníci namietali ustanovenia zákona (výkon tejto profesie predtým nebol vôbec regulovaný), ktorý umoŕĕoval oficiálnu certifikáciu a registráciu ŕĕtovníkom, ktorí svoju prax vykonávali najmenej desaŕ rokov pred ŕíinnosŕou zákona. Sŕovatelia, ktorí túto podmienku nespĕdali, v dôsledku týchto opatrení stratili významnú ěasŕ svojej klientely a zaznamenali pokles obratu o 50 - 60%. Súd rozhodol, ŕe vybudovaná klientela predstavovala významné aktívum a bolo moŕné ju považovaŕ za majetok, na ktorý sa vzŕahuje reŕim ělánku 1 protokolu ě. 1. Podobne v prípade *Tre Traktorer AB proti Švédsku*, 1989 Súd uznal za predmet vlastníctva spadajúci pod reŕim ochrany ělánku licenciu na predaj alkoholických nápojov.

Tradiĕný rozsah ochrany vlastníckeho práva sa vzŕahuje **na majetok existujúci**.

V prípade *Marckx proti Belgicku*, 1979 Súd odmietol belgickej občanke namietajúcu porušenie vlastníckeho práva z dôvodu, že belgická legislatíva nepripúšťala dedenie majetku nemanželskými deťmi. Vlastnícke právo sŕozovateľky totiž vôbec neexistovalo. Naproti tomu samozrejme existujúci legitímny dedičský podiel predstavuje majetok v zmysle Dohovoru - *Inze proti Rakúsku*, 1987).

Súd opakovane zdôraznil, že právo garantované čl. 1 Protokolu č. 1 **nezahŕada právo na získanie majetku**. Preto ten, kto sa sŕazuje na zásah do svojho vlastníckeho práva je povinný dokázať, že takéto právo existovalo (rozhodnutie Európskej komisie č. 7694/76).

Reštitúcie

Z rovnakého dôvodu neboli v konaní pred Európskou komisiou či Európskym súdom úspešné sŕnosti voči bývalým socialistickým krajinám, v ktorých sŕozovatelia namietali nevrátenie majetku v rámci reštitúcií.

V prípade *Aurel a Ladislav Brešní proti Slovensku*, 1996 sŕozovatelia, slovenskí štátni príslušníci trvalo žijúci v zahraničí namietali porušenie svojich práv chránených z dôvodu, že Okresný súd v Trenčine zamietol ich žalobu o vydanie vecí – ich bývalého majetku zhabaného v dôsledku odsúdenia sŕozovateľov v rokoch 1956 a 1973. V uvedenom rozsudku okresný súd skonštatoval, že sŕozovatelia nespĺnili jednu z podmienok stanovených zákonom č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách, a to podmienku trvalého pobytu na území Českej a Slovenskej republiky, a preto nie sú oprávnení na reštitúciu dotknutého majetku. Európska komisia v odôvodnení zamietavého rozhodnutia o prijateľnosti konštatovala, že „(sŕozovatelia) ... fakticky neboli v pozícii vlastníkov, ale v pozícii jednoduchých žiadateľov. Napriek ich súdnej rehabilitácii v roku 1990, ich bývalé vlastnícke právo k skonfiškovanému majetku sa nemohlo efektívne vykonávať, a to o to viac, že zákon č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii vo svojom § 23 odsek 2 výslovne vyhradil zákonnú úpravu odškodnenia, t.j. uplatňovania si nárokov vyplývajúcich zo zrušených výrokov o treste prepadnutia majetku, ako aj spôsob náhrady a rozsah týchto nárokov osobitnému právnomu predpisu. Pokiaľ ide o to, či sŕozovatelia predsa len boli držiteľmi „legitímnej nádeje“ konkretizovanej v pohľadávke na odškodnenie, Komisia poznamenáva, že zákon č. 87/1991 Zb. dával možnosť žiadať vrátenie majetku len súdne rehabilitovaným osobám majúcim slovenské (československé) štátne občianstvo a trvalý pobyt na území Slovenskej republiky (Českej a Slovenskej federatívnej republiky). Sŕozovatelia nespĺňajúci podmienku trvalého pobytu boli u od podania ich žiadostí vylúčení jednak z reštitúcie majetku, jednak z finančnej náhrady, ktorá mohla eventuálne nahradiť túto reštitúciu. V skutočnosti si sŕozovatelia boli vedomí, že ich jediná možnosť vyhrať spor spočíva v tom, aby prostredníctvom všeobecných súdov, na ktorých si uplatňovali svoje nároky na vydanie vecí, presadili, že zákonné ustanovenie kladúce podmienku trvalého pobytu je protiústavné. Z toho vyplýva, že sŕozovatelia, ktorí sa bezpochyby dlhý čas uspokojovali nádejou, že budú reštituovať skonfiškovaný majetok, nikdy nedokázali, že boli držiteľmi pohľadávky na odškodnenie. V dôsledku toho ani rozsudky národných súdov, ani aplikácia zákona č. 87/1991 Zb. v prípade sŕozovateľov nemohli zasiahnuť do užívania ich majetku. Fakty, ktorých sa sŕozovatelia dovolávajú sa tak vymykajú zo sféry aplikácie článku 1 Protokolu č. 1). Táto časť sŕnosti musí byť preto odmietnutá ako **nezlučiteľná ratione materiae** s ustanoveniami Dohovoru v zmysle článku 27 odseku 2 Dohovoru.“ Pre úplnosť treba dodať, že **okolnosti pozbavenia majetku v roku 1948 akokoľvek nezákonné a v rozpore s ľudskými právami nemohli byť posudzované Európskou komisiou či Európskym súdom pre ľudské práva z dôvodu nepríslušnosti ratione temporis**. Česká a slovenská federatívna republika totiž ratifikovala Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a 18. marca 1992 a podľa judikatúry Európskej komisie „**pozbavenie vlastníckeho práva alebo iného vecného práva je v zásade okamžitým aktom a nevytvára trvalú a pokračujúcu situáciu „pozbavenia práva“** (napr. rozhodnutie Komisie *Mayer a iní proti Nemecku*, 1996).

Rozdiel medzi okamžitým aktom pozbavenia vlastníckeho práva a trvalým a pokračujúcim zásahom do vlastníckeho práva je veľmi významný a zaslúži si podrobnejší rozbor. Toto rozlišovanie z praktického hľadiska rozhoduje o tom, či sa na danú situáciu vzťahuje Dohovor alebo nie. Námietka nepríslušnosti Súdu z dôvodu *ratione temporis* totiž bráni aplikácii Dohovoru v situáciách inak Dohovor zjavne porušujúcich. Ak teda Súd vyhodnotí namietaný zásah do práv sŕozovateľa ako pokračujúce porušovanie vlastníckych práv, šanca, že tento namietaný zásah bude spadať do obdobia po ratifikácii Dohovoru sŕozovaným štátom (akokoľvek krátkym časovým úsekom) a teda podlieha režimu jeho ochrany je samozrejme podstatne vyššia.

V prípade *Vasilescu proti Rumunsku*, 1998 mal Súd za to, že zabavenie historických mincí manželovi sŕozovateľky v roku 1966 pri prehliadke domu v rámci zahájeného trestného stíhania, ktoré bolo neskôr zastavené, predstavuje **pokračujúcu situáciu faktického porušovania vlastníckeho práva, ktorá pretrváva a do súčasnosti**. Vychádzal pritom z presvedčenia, že v tomto prípade vlastnícke právo k uvedeným veciam neprešlo na štát.

V prípade *Papamichalopoulos a iní proti Grécku*, 1993 grécky štát v roku 1967 (v tom čase vládla v Grécku vojenská diktatúra a Grécko vypovedalo Dohovor) zákonom vyhradil pôdu sŕozovateľov do užívania armády. Sŕozovatelia podaním na vnútroštátnom súde dosiahli zrušenie tohto prevodu, keďže sa ukázalo, že ich pozemky nespádali do kategórie pozemkov

upravovaných spomínaným zákonom. V medziase však armáda vystavala na pozemku vojenskej ubytovne a odmietla è i len vpustiť do areálu – formálnoprávne stále vlastníkov pozemku. Po opätovnom pristúpení Grécka k Dohovoru v roku 1985 podal na Európskom súde, ktorý situáciu posúdil ako pokračujúce a pretrvávajúce vyvlastnenie *de facto*, ktoré je v rozpore s prvým pravidlom. Grécka vláda však v tomto prípade ani nevzniesla námietku *ratione temporis* a Súd sa òou z vlastného podnetu nezaobera.

Pomerne jasný koncept pokračujúcej situácie pri porušovaní práva podľa ò. 1 Protokolu è. 1 v prípade, keď formálnoprávne ostáva vlastníkom spornej veci a zásah pretrváva, je sèasti spochybnený kontroverzným prípadom *Loizidou proti Turecku*, 1996. Tu Súd rovnako dospel k záveru, že bránenie prístupu a užívaniu vlastného domu obyvateľke severného Cypru tureckými okupaenými vojskami **predstavuje pokračujúce a pretrvávajúce porušovanie vlastníckeho práva**, ktoré je v rozpore s ò. 1 Protokolu è. 1. Logicky podľa Súdu „**pre účely òlánku 1 Protokolu è. 1 ide o moñné porušovanie Dohovoru pretrvávajúcej povahy v prípade, že sformálnoprávne stále považova za legálneho vlastníka sporného pozemku.**” Argument tureckej vlády, že vlastnícke právo k predmetnému domu prešlo na autonómnu vládu severného òlánku na základe òlánku 159 Ústavy severného Cypru, však Súd odmietol s poukázaním okrem iného na rezolúciu Bezpeènostnej rady OSN o neplatnosti vyhlásenia Severocyperskej tureckej republiky. Súd poznamenal, že Dohovor je potrebné vykladať v duchu interpretaených pravidiel Viedenského dohovoru o medzinárodných zmluvách z roku 1969, ktorého òlánok 31 odsek 3 písmeno c) ustanovuje povinnosť „zohľadňova relevantné pravidlá medzinárodného práva prichádzajúce do úvahy vo vzáhu dotknutých strán.” Keďže zo spomínanej rezolúcie a ďalších medzinárodných dokumentov je zrejmé, že medzinárodné spoloèenstvo neuznáva existenciu Severocyperskej tureckej republiky, Súd nemohol priznať právnú relevanciu jej Ústave. Z toho vyplýva, že sformálnoprávne bola naialej vlastníčkou domu a konanie tureckých vojakov predstavovalo porušenie prvého pravidla. Pä rozlièených nesúhlasných stanovísk dáva tušiť, že v tejto argumentácii Súdu je mnostvo sporných momentov. Menej podstatné námietky smerujú k politickým príèinám a praktickým dôsledkom rozhodnutia (Súd by mal v podobných nejasných a nanajvýš kontroverzných prípadoch postupova skôr zdranlivo než aktivisticky – je mimo jeho právomoc posudzova situáciu na severnom Cypre z hľadiska medzinárodného práva a považova všetky akty orgánov Severocyperskej tureckej republiky za nulitné rovnako presahuje právomoc Súdu – uzavretie manželstva, èi prevod vlastníctva medzi súkromnými osobami registrované týmito orgánmi má právne účinky aj v iných krajinách. Podobná situácia vznikla v Èeskoslovensku po podpise Mníchovskej dohody – hoci samotná dohoda bola od poèiatku nulitná, prevody pôdy medzi súkromnými osobami z nej vyplývajúce boli platné. Naviac priznanie porušenia práva v tomto prípade môže byť precedendom pre stovky tisícok podobných prípadov v Chorvátsku, Srbsku, Bosne alebo Èeèensku, a tým v koneènom dôsledku ohroziť efektívnosť systému ochrany ľudských práv v systéme Dohovoru.), závažnejšie protiargumenty priamo **nesúhlasia s koncepciou pokračujúceho zásahu do vlastníckeho práva a prikládajú sa k záveru, že sformálnoprávne stratila faktickú moñnosť užívať svoj majetok v roku 1974 po obsadení severného Cypru a z právneho hľadiska bol jej majetok vyvlastnený na základe Ústavy z roku 1985 teda jednorázového a okamitého aktu.** Keďže i väššinové stanovisko pripúšťa, že v podobných situáciách medzinárodné právo uznáva legitímnosť urèitých právnych úkonov, ak by „ignorovanie ich účinkov bolo na ujmu obyvateľov”, Súd sa v dostatoènej miere nevyrovnal s názorom, že Ústava z roku 1985 právne upravila faktickú situáciu trvajúcu od roku 1974 a vyjasnila právne vzťahy na území severného Cypru. (Rovnako i v prípade medzinárodnoprávne neuznaného Taiwanu sa právnym úkonom vykonaným v rámci jeho jurisdikcie priznávajú právne účinky.) Rozdiel oproti znárodňovaniu, ktoré sa uskutoènilo v socialistických štátoch strednej a východnej Európy spòievajúci v medzinárodnoprávnem uznaní týchto štátov nemôže byť rozhodujúci pri priznaní èi nepriznaní právnych účinkov fakticky rovnakých spôsobov znárodňovania. Keďže Turecko je viazané Dohovorom a od roku 1990, znárodnenie v roku 1985 nespadá pod režim ochrany podľa Dohovoru a **námietka tureckej vlády *ratione temporis* preto bola opodstatnená.**

Na uvedenom postoji Európskeho súdu a Európskej komisie v reštituèných kauzách v bývalých socialistických štátoch strednej a východnej Európy (naposledy vyjadrenom v rozhodnutí Európskeho súdu o prijateľnosti sťažností v prípade *Malhous proti Èeskej republike*, 2000) niè nemení ani rozhodnutie v prípade *Brumarescu proti Rumunsku*, 1999.

Sformálnoprávne bol dedičom domu, ktorý bol v roku 1950 neprávom znárodnený. Na základe žaloby sformálnoprávne súd v roku 1993 vyniesol právoplatný rozsudok, ktorým bol sformálnoprávne òovi dom vrátený. Generálny prokurátor podal neskôr na Najvyššom súde žalobu o zrušenie rozsudku s odôvodnením, že súd prekroil svoju právomoc, keď posudzoval zákonnosť aplikácie znárodňovacieho dekrétu. Najvyšší súd skonštatoval, že súd prvého stupòa svojvoľne pozmenil obsah znárodňovacieho dekrétu a tým prekroil svoje právomoci a neprípustne zasiahol do kompetencie zákonodarnej moci. Vlastnícke právo štátu teda vychádzalo zo znárodňovacieho dekrétu, zatiaľ čo sformálnoprávne nepredložil dôkaz svojho tvrdeného vlastníckeho práva. Európsky súd pre ľudské práva vo svojom rozsudku skonštatoval, že oprávnenie generálneho prokurátora napadnúť právoplatný rozsudok súdov prostredníctvom žalosti o zrušenie nie je obmedzené žalobou a teda eventuálne by právoplatné rozsudky mohli byť spochybnované donekoneèna. Podľa názoru Európskeho súdu rozhodnutím Najvyššieho súdu došlo k „vymazaniu” súdneho konania právoplatne skonèeného a vykonaného a tým bol porušený princíp istoty právnych vzťahov. Takéto konanie predstavuje porušenie práva na spravodlivý proces garantovaného òlánkom 6 odsek 1 Dohovoru. Rozsudok Najvyššieho súdu bol odôvodnený absolútnou neprípustnosťou súdov rozhodova občianskoprávne spory, ako napríklad v uvedenom prípade bola žaloba o vrátenie majetku. Podľa Európskeho súdu je takéto vylúèenie vo svojej podstate v rozpore s právom na súd zaruèeným òlánkom 6 odsekom 1. Pokiaľ ide o porušenie òlánku 1 Protokolu è. 1 dospel Súd k názoru, že právoplatný rozsudok súdu prvého stupòa, ktorým bolo uznané vlastnícke právo sformálnoprávne predstavuje

„majetok“ v zmysle čl. 1 Protokolu č. 1. Ďalej Súd analyzoval, či zrušujúci rozsudok Najvyššieho súdu spadal pod prvé, druhé, alebo tretie pravidlo. Podľa názoru Súdu mal rozsudok Najvyššieho súdu za následok zbavenie sľavovateľa jeho majetku v zmysle druhej vety čl. 1 Protokolu č. 1. Keďže nebola preukázaná existencia verejného záujmu na zbavení majetku sľavovateľa, ani rešpektovaná zásada primeranosti, došlo k porušeniu čl. 1 Protokolu č. 1.

Vyvlastnenie

V prípade *James a iní proti Spojenému kráľovstvu*, 1986 možno, odhliadnuc od odlišností systému common law, skutkový stav popísa približne nasledovne. Sľavovatelia boli vlastníckmi obytných domov v lukratívnej časti centrálného Londýna. Tieto domy sa nachádzali v dlhodobom prenájme. Britská vláda dospela k záveru, že spôsob a výška platenia nájmu a celkové podmienky nájmu neúmerne zťažujú nájomcov, keď napríklad po skončení nájmu vôbec nie sú zohľadnené investície do domu vynaložené nájomcom. Rozhodla sa preto k celkovej reforme nájomných vzťahov. Zákonom o reforme nájmu z roku 1967 získali dlhodobí nájomcovia (v prípade nájmu trvajúceho dlhšie ako dvadsaťjeden rokov a po splnení ďalších špecifikovaných podmienok) právo predĺžiť nájom o ďalších päťdesiat rokov resp. odkúpiť dom do osobného vlastníctva za cenu ustanovenú zákonom, ktorá bola nižšia ako trhovú hodnotu domu. Sľavovatelia namietali, že nútený prevod vlastníckeho práva k nájomným domom znamená porušenie článku 1 Protokolu č. 1, keďže namietaný zákon vstupuje do zmluvných vzťahov súkromných osôb, zbavuje určité osoby ich vlastníctva, pričom kompenzácia nedosahuje trhovú hodnotu predmetov vlastníctva, tým umožňuje novým nadobúdateľom získať nieim neodôvodnený profit, atď. Súd uznal, že v tomto prípade ide o zbavenie majetku v zmysle druhého pravidla. Uviedol však, že sa tak stalo vo verejnom záujme a to i v prípade, že došlo k nútenému prevodu vlastníctva medzi súkromnými osobami. Argument sľavovateľov, že prijímať opatrenia na zabezpečenie legitímnych cieľov všeobecného záujmu – akým bola v tomto prípade v podstate snaha o väčšiu vyrovnanosť majetkov a príjmov, odstránenie sociálnej nespravodlivosti a posilnenie pozície sociálne slabšej skupiny nájomcov – môže zmluvný štát len v rámci tretieho pravidla, Súd odmietol konštatovaním, že nevidí dôvod, prečo by štát pri realizácii týchto zámerov nemohol pristúpiť k nútenému zbaveniu majetku. Po zhodnotení daných opatrení ako primeraných sledovanému cieľu Súd dospel k záveru, že boli splnené všetky náležitosti druhého pravidla a teda nedošlo k porušeniu uvedeného článku.

V prípade *Lithgow a iní proti Spojenému kráľovstvu*, 1986 sľavovatelia vzniesli námietky voči výške odškodnenia v prípadoch znárodnenia tridsaťjeden spoločností v oblasti leteckého a lodiarkeho priemyslu na základe zákona schváleného britským Parlamentom v roku 1977. Súd tak mal možnosť vyjadriť sa k výške odškodnenia v prípade zbavenia majetku podľa druhého pravidla. Najprv sa zaoberal otázkou, či odškodnenie a jeho primeraná výška tvoria jednu z hmotnoprávných povinností druhého pravidla i napriek tomu, že sa o nich výslovne nezmieva. Dospel k záveru, že tomu tak je, pretože v opačnom prípade ochrana vlastníckeho práva podľa tohto pravidla bola len iluzórnou a neefektívnou. Toto svoje stanovisko však vzápätí bohužiaľ výrazne zmiernil konštatovaním, že vyvlastnenie majetku vo verejnom záujme bez kompenzácie je ospravedlňované len vo výnimočných situáciách. Po podrobnom posúdení metód ohodnotenia majetku znárodnených spoločností, relevantného časového obdobia a ďalších faktorov Súd v danom prípade nevidel porušenie uvedeného článku.

Úprava užívania majetku

V prípade *Gasus Dossier- und Fordertechnik GmbH proti Holandsku*, 1995 sa Súd zaoberal otázkou, aké legislatívne opatrenia spádajúce kritéria tretieho pravidla je štát oprávnený prijať pri zabezpečovaní platenia daní. Nemecká firma dodala svojmu holandskému odberateľovi betónovú miešačku a ďalšie súvisiace zariadenia formou predaja na splátky s výhradou vlastníctva po zaplatení plnej ceny. Holandská firma mala nevyrovnané daňové pohľadávky a holandské daňové orgány pri realizácii prednostného práva na uspokojenie daňovej pohľadávky zabavili miešačku, hoci tá bola z dôvodu uhradenia len zlomku jej hodnoty stále vo vlastníctve nemeckej firmy. Holandská legislatíva totiž umožňuje prioritné uspokojovanie daňových pohľadávok dlžníka z predaja zákonom presne špecifikovaných hnutelých vecí zabavených na pozemku dlžníka. Na takýto postup nie je potrebné ani súdne rozhodnutie a tretie osoby ako prípadní vlastníci týchto vecí v tomto prípade mohli vzniesť námietky voči takémuto postupu len na príslušnom daňovom úrade, ktorý o nich rozhoduje s konečnou platnosťou. V tomto prípade bola námietka neúspešná a z dôvodu nesolventnosti a následného konkurzu vyhláseného na spomínanú holandskú firmu ostala pohľadávka nemeckého dodávateľa nevyrovnaná. Súd sa najprv zaoberal aplikáciou príslušného pravidla čl. 1 Protokolu č. 1. Skonštatoval, že spomínané legislatívne opatrenie spadá do režimu tretieho pravidla a nie druhého pravidla, a to i napriek tomu, že celá sľavovateľská smerovala proti zbaveniu vlastníckeho práva k miešačke holandskými daňovými orgánmi. Holandská vláda dokonca absurdne argumentovala poukázaním na skutočnosť, že konaním daňových orgánov vôbec nedošlo k zásahu do vlastníckeho práva sľavovateľa, keďže jeho pohľadávka voči holandskej firme naďalej pretrvávala a jej neuspokojenie z dôvodu následnej nesolventnosti holandskej firmy už nie je relevantné z hľadiska zodpovednosti holandskej vlády. Súd ďalej skonštatoval, že pri vytváraní legislatívnych pravidiel upravujúcich zabezpečovanie a vymáhanie daňových pohľadávok štáty disponujú širokým priestorom pre voľnú úvahu a Súd takúto úpravu odmieta len v prípade jej zjavnej neracionálnosti. Súd však ďalej poľahoval za potrebné posúdiť namietaný zásah do vlastníckeho práva z hľadiska proporcionality medzi sledovaným cieľom a uplatnenými prostriedkami. Súd priznal štátom v rámci ich priestoru pre voľnú úvahu právomoc rozlišovať, a teda odlišne legislatívne upraviť, vlastníctvo s výhradou a „bežnú“ formu vlastníctva a teda legitímne zbaviť vlastníctva tretiu osobu, ak sa jej vec nachádza na pozemku daňového dlžníka, ktorý ju teda až do momentu splatenia jej plnej ceny nevlastní. Ďalší argument v prospech ospravedlnenia takéhoto

riešenia rozvinul Súd v úvahe, keď išlo o obchodný styk medzi spoločnosťou a holandskou firmou, tento prirodzene obnášal podnikateľské riziko, ktorého si mohol a mal byť spoločnosť vedomý. Hoci spoločnosť toto riziko eliminoval práve zmluvnou klauzulou výhrady vlastníctva, v prípade, keď mienil toto riziko vylúčiť úplne, mal zvoliť inú formu zmluvného vzťahu. **Súd preto dospel k záveru, že požiadavka rešpektovania proporcionality medzi sledovaným cieľom a uplatnenými prostriedkami pri aplikácii tretieho pravidla ostala zachovaná.** Problematikos tejto argumentácie bola presvedčivo odhalená v nesúhlasnom stanovisku troch sudcov. Aj holandské vecné právo inak plne rešpektuje inštitút výhrady vlastníctva, ktorý musia rešpektovať i ostatní veritelia. Nie je najmenších pochyb o tom, že v tomto prípade išlo o normálne zabezpečovacie ustanovenie bez akéhokoľvek úmyslu vyhnúť sa plateniu dane zo strany holandskej firmy. Rovnako niet pochyb o tom, že je potrebné určiť hranicu oprávnení daňových orgánov pri vymáhaní daňových pohľadávok. Táto hranica by mala spočívať práve v posúdení primeranosti týchto opatrení. **Z hľadiska znenia tretieho pravidla takéto opatrenie určite nie je nevyhnutné.** Dokazuje to aj zanedbateľný zlomok (1 milión z celkovej sumy 233 miliárd guldenov celkových daňových príjmov) takto (t.j. predajom vecí vo vlastníctve tretích osôb nachádzajúcich sa u daňových dlžníkov na základe kúpnych zmlúv s výhradou vlastníctva) vymožených daňových pohľadávok navyše podľa tohto názoru **nie je možné, aby tretia strana plne znášala riziko, že jej obchodný partner má nevyrovnané daňové pohľadávky, tým skôr, že daňové orgány informácie tohto druhu neposkytujú.**

Iným zaujímavým príkladom úpravy užívania majetku, ktorá je v súlade s tretím pravidlom je prípad *Smith Kline a French Laboratories proti Holandsku*, 1990. Spoločnosť bola anglická firma, ktorá bola majiteľkou holandského patentu, ktorý sa týkal nového lieku pri liečbe alúdoených vredov. Neskôr získala iná holandská firma patent podobného druhu, ktorý však nemohol byť využívaný bez licencie udelenej spoločnosťou firmou – tá ju však odmietla udeliť. Na základe požiadosti holandskej firmy jej bola nútená licencia k patentu spoločnosti firmy udelená pod podmienkou, že prípadný negatívny súdny rozsudok urejujúci neplatnosť patentu holandskej firmy bude mať za následok i prepadnutie tejto licencie. Holandský súd neskôr uznal tento patent ako sčasti platný, potvrdil existenciu nútenej licencie a anglická firma tak s konečnou platnosťou stratila výlučné právo k svojmu patentu. Obrátila sa preto na Európsku komisiu so sťažnosťou namietajúcou porušenie jej vlastníckeho práva garantovaného článkom 1 Protokolu č. 1. V rozhodnutí zamietajúcom prijatie sťažnosti na ďalšie konanie Komisia skonštatovala, že rozhodnutie patentového úradu prideľujúceho nútenú licenciu predstavovalo **úpravu užívania majetku v zmysle tretieho pravidla.** Preto musela Komisia posúdiť či táto úprava spáda požiadavky ustanovené tretím pravidlom – t.j., **či je v súlade so všeobecným záujmom a či sleduje legitímny účel primeraným spôsobom.** Je zrejmé, že inštitút nútenej licencie sa využíva v snahe predísť dlhodobým prekážkam pri vývoji nových technológií a produktov a ako taký sa uplatňuje v mnohých zmluvných štátoch Dohovoru. Presne to bol aj účel udelenia nútenej licencie holandskej firme. Tá získala túto nútenú licenciu preto, aby mohla vyrábať iný výrobok, k výrobe ktorého drala tzv. závislý patent. Preto **udelenie nútenej licencie sledovalo legitímny cieľ podpory technologického a hospodárskeho rozvoja. Z hľadiska primeranosti tohto opatrenia Komisia uviedla, že táto licencia sa udeľuje len v miere nevyhnutnej na realizáciu neskoršieho závislého patentu a majiteľ pôvodného patentu získava poplatky z každej nútenej licencie a niektoré recipročne práva spojené so závislým patentom. Takéto opatrenie je plne v rámci priestoru pre voľnú úvahu zmluvného štátu. Preto bola sťažnosť vyhlásená za neprijateľnú.**

V prípade *Fredin proti Švédsku*, 1991 bol úpravou užívania majetku sledovaný legitímny cieľ všeobecného záujmu na ochrane prírody. Spoločovatelia vlastnili pozemok, na ktorom sa nachádzali zásoby štrku. V roku 1963 bol novelou zákona o ochrane prírody ustanovený zákaz ťažiť štrku bez predchádzajúceho povolenia okresnej správnej rady. Spoločovatelia získali potrebné povolenie na ťažbu štrku, avšak podľa ďalšej novely zákona o ochrane prírody z roku 1973 bola okresná správna rada oprávnená zrušiť vydané povolenia staršie ako desať rokov. Spoločovatelia odstúpili od pôvodnej nájomnej zmluvy, ktorou dali predmetné pozemky do prenájmu a začali ťažiť štrk vo vlastnej réžii. V roku 1980 im okresná správna rada udelila výnimku zo všeobecného zákazu výstavby v danej oblasti a umožnila im vybudovať prístavisko v hodnote približne milión švédskych korún, čím sa umožnil prístup lodí k štrkovisku a tým sa značne zlepšili možnosti odbytu. Avšak v auguste roku 1983 okresná správna rada oznámila spoločnosti, že z dôvodov ochrany prírody budú musieť od júna nasledujúceho roku úplne zastaviť ťažbu štrku. V následnom rozhodnutí rada rozhodla, že ťažba musí byť zastavená v roku 1987 a spoločovatelia majú uhradiť dvesto tisíc švédskych korún na náklady spojené s rekultiváciou krajiny. Odvolania spoločov voči tomuto rozhodnutiu boli zamietnuté a pre nedodržanie podmienok rozhodnutia bolo voči spoločnosti dokonca zahájené trestné konanie. Súd po zhodnotení celej situácie dospel k záveru, že išlo o **úpravu užívania majetku a odmietol tvrdenia spoločov označujúce postup švédskych orgánov ako vyvlastnenie de facto.** Súd totiž nepovažoval za preukázané, že aj po zrušení povolenia na ťažbu nebolo možné využiť pozemok iným zmysluplným spôsobom. Ťažba štrku sa len v priebehu rokov v súlade so sledovaným záujmom ochrany prírody čoraz viac regulovala a obmedzovala, a bola nakoniec zastavená úplne. Súd odmietol aj tvrdenia spoločov o nedostatočnej predvídateľnosti týchto obmedzení poukázaním na dostatočne časové intervaly medzi vydanými rozhodnutiami a fakticky nariadeným dátumom zastavenia ťažby, ako aj na existenciu zákonných ustanovení umožňujúcich takýto postup. Spoločovatelia pristúpili k rozsiahlym investíciám sedem rokov po vstupe zákona umožňujúceho po desiatich rokoch zrušiť povolenie na ťažbu do účinnosti a nemohli preto legitímne očakávať, že budú môcť s istotou dlhodobo pokračovať v ťažbe. **Súd považoval prijaté opatrenia za primerané sledovanému cieľu a v rozsudku preto skonštatoval, že nedošlo k porušeniu článku 1 Protokolu č. 1.**

POZNÁMKY

POZNÁMKY

NADÁCIA OTVORENEJ SPOLOČNOSTI OPEN SOCIETY FOUNDATION

NOS-OSF je slovenská nadácia, ktorej hlavným cieľom je rozvoj občianskej spoločnosti na Slovensku. Bola založená v novembri 1992 a jej činnosti sú zamerané na podporu humanitných aktivít, vzdelávacích iniciatív a programov v oblasti školstva, zdravotníctva, umenia, kultúry, manažmentu, médií, ľudských práv, ako aj na rozvoj intelektuálnej spolupráce krajín strednej a východnej Európy a bývalého Sovietskeho zväzu.

Hlavným sponzorom Nadácie otvorenej spoločnosti-Open Society Foundation (NOS-OSF) Bratislava je Open Society Institute New York, nadácia financovaná pánom Georgom Sorosom, americkým finančníkom a filantropom, ktorá podporuje 31 autonómnych národných nadácií v strednej a východnej Európe, bývalom Sovietskom zväze, južnej Afrike a Haiti.

NOS-OSF, Baštová 5, 811 03 Bratislava 1
Telefón: 02/5441 4730, Fax: 02/5441 8867,
E-mail: osf@osf.sk

SPOLOK PRÁVNÍKOV A PRIATELOV PRÁVA občianske združenie

Spolok právníkov a priateľov práva

Cieľom spolku je na prospech jeho členov i spoločnosti štúdiom právnych problémov, otázok súvisiacich s právom, štátom a inštitúciami verejného a súkromného práva, napomáhať k budovaniu právnej kultúry a právneho vedomia, a tým i budovaniu občianskej spoločnosti a posilňovaniu demokracie a štátnosti. Spolok bude zvyšovať vedomosti svojich členov i širokej odbornej i laickej verejnosti o štáte a jeho mocenskej štruktúre, inštitúciách a orgánoch štátnej správy a samosprávy, a vzťahoch a väzbách medzi nimi a občanmi. Zároveň bude rozpracúvať teoretické modely zlepšovania fungovania práva a štátu a ponúkať ich ako možné alternatívy pre budúcnosť.

Spolok pre napĺňanie svojich cieľov najmä:

- organizuje resp. spolupodieľa sa na organizovaní odborných seminárov, prednášok a workshopov pre svojich členov, odbornú i laickú verejnosť,
- študuje jestvujúce problémy súvisiace s právom, fungovaním právneho štátu a mocenských štruktúr a tieto, spolu s navrhovanými možnými riešeniami,
- publikuje články a vydáva publikácie, stanoviská a názory

SPPP, Veternicová 12, 841 05 Bratislava
Telefón: 02/6531 6659, E-mail: jmg@slovanet.sk